Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk
(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate
vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Algemene inligting

Land van inkorporasie en domisilie	Suid-Afrika
Aard van besigheid en hoofaktiwiteite	Ontvangste, verwerking en bemarking van landbouprodukte en die verskaffing en finansiering van boerderybenodighede, graan en dienste.
Direkteure	HGN Scheepers - Voorsitter JD le Roux - Ondervoorsitter CT Bender HW Botha QA de Bruyn MW Dobrowsky PJ du Plessis JCC Moll FP Nel FJ Terblanche FJ van Zyl S Oberholzer - Uitvoerende direkteur - Besturend
Uitvoerende bestuur	JC Cronje - Finansies DP du Plessis - Interne Regsdienste WG Weeks - Vesel en Lewendehawe FJ du Plessis - Handel en Meganisasie MP Jafta - Korporatief JB Snyman - Graan en Nywerhede
Geregistreerde kantoor	Dan Pienaarstraat 19 Ladybrand 9745
Posadres	Posbus 96 Ladybrand 9745
Houermaatskappy	Oos Vrystaat Kaap Beherend Eiendoms Beperk geïnkorporeer in Suid-Afrika
Bankiers	ABSA Bank Beperk
Ouditeure	PricewaterhouseCoopers Geïnk. Geregistreerde Ouditeure
Sekretaris	DP du Plessis
Maatskappyregistrasienommer	1999/004069/06
Vlak van gerusstelling	Hierdie opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate is geoudit in ooreenstemming met die toepaslike vereistes van die Maatskappywet, nr. 71 van 2008.
Voorbereider	Hierdie opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate is onafhanklik voorberei deur: PKF (PE) Inc. Onder die toesig van Conrad Cronje (Hoofbestuurder - Finansies)
Gepubliseer	18 Junie 2018

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Indeks

Die verslae en state soos vervat in die dokument verteenwoordig die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate wat aan die aandeelhouers voorgelê is:

	Bladsy
Direkteursverantwoordelikhede en -goedkeuring	3
Sertifikaat van die Maatskappy Sekretaris	4
Verklaring deur die Oudit- en Risikokomitee	5
Onafhanklike Ouditeursverslag	6 - 7
Direkteursverslag	8 - 11
Staat van Finansiële Stand	12 - 13
Staat van Omvattende Inkomste	14
Staat van Verandering in Ekwiteit	15 - 16
Staat van Kontantvloeie	17
Rekeningkundige Beleid	18 - 31
Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate	32 - 76

Die volgende aanvullende inligting is nie deel van die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate nie en is nie geoudit nie:

Volledige Inkomstestaat	77 - 78

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Direkteursverantwoordelikhede en -goedkeuring

Die Maatskappywet, nr. 71 van 2008 bepaal dat die direkteure omvattende rekeningkundige rekords moet byhou en verantwoordelik is vir die inhoud en integriteit van die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate en verwante finansiële inligting wat by die direkteursverslag ingesluit word. Dit is hul verantwoordelikheid om te verseker dat die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate ter voldoening aan 'International Financial Reporting Standards' 'n redelike weergawe is van die groep se sake aan die einde van die finansiële jaar en die resultate van sy bedrywighede vir die tydperk wat op daardie tydstip geëindig het. Die eksterne ouditeure is aangestel om 'n onafhanklike mening oor die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate uit te spreek.

Die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate is ooreenkomstig 'International Financial Reporting Standards' opgestel en is gegrond op toepaslike rekeningkundige beleid wat konsekwent toegepas word en deur redelike en verstandige oordeel en ramings ondersteun word.

Die direkteure erken dat hulle uiteindelik verantwoordelik is vir die stelsels van interne finansiële beheer wat die groep ingestel het en plaas aansienlike klem op die belangrikheid van handhawing van streng interne beheer. Ten einde alle direkteure in staat te stel om die verantwoordelikhede na te kom, stel die direksie standaarde vir interne beheer wat daarop gerig is om die risiko van foute of verlies op 'n kostedoeltreffende wyse te verlaag. Die standaarde sluit in die behoorlike delegasie van verantwoordelikhede binne 'n duidelik omskrewe raamwerk, effektiewe rekeningkundige prosedures en toereikende skeiding van pligte om 'n aanvaarbare risikovlak te verseker. Die beheermaatreëls word deur die hele groep gemonitor en alle werknemers moet die hoogste etiese standaarde handhaaf om te verseker dat die groep se besigheid gedoen word op 'n wyse wat onder alle redelike omstandighede bo verdenking is. Die groep se risikobestuur is gerig op die identifisering, evaluering, bestuur en monitering van alle bekende risiko's in die groep. Hoewel die bedryfsrisiko nie heeltemal uitgeskakel kan word nie, probeer die groep dit tot 'n minimum beperk deur te verseker dat die toepaslike infrastruktuur-, beheer- en ander stelsels en etiese gedrag volgens voorafbepaalde prosedures en beperkings toegepas word.

Die direkteure is op grond van inligting en verduidelikings wat bestuur verskaf, van mening dat die interne beheerstelsels redelike sekerheid bied dat daar vir die opstel van die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate op die finansiële rekords gesteun kan word. Enige interne stelsels vir finansiële beheer kan egter slegs redelike en nie absolute versekering nie, teen enige beduidende wanverklaring of verlies bied.

Die direkteure het die groep se begroting vir die jaar tot 28 Februarie 2019 nagesien en is in die lig van die nasiening en die huidige finansiële posisie oortuig dat die groep toereikende middele het, of toegang tot toereikende middele het, om sy bedrywighede in die afsienbare toekoms voort te sit.

Hoewel die direksie primêr verantwoordelik is vir die finansiële sake van die groep, word hulle deur die groep se onafhanklike ouditeure ondersteun.

Die onafhanklike ouditeure is verantwoordelik vir die onafhanklike oudit van die groep se opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate en om daaroor verslag te doen. 'n Onafhanklike oudit is uitgevoer op hierdie opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate deur die groep se onafhanklike ouditeure en hul verslag word op bladsye 6 tot 7 aangebied.

Die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate wat op bladsye 8 tot 78 uiteengesit word en op die lopendesaakgrondslag opgestel is, is op 5 Junie 2018 deur die direksie goedgekeur en namens hulle onderteken deur:

HGN Scheepers - Voorsitter

JD le Roux - Ondervoorsitter

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Sertifikaat van die Maatskappy Sekretaris

Na my mening, as sekretaris bevestig ek ingevolge die Maatskappywet dat vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018, die groep alle opgawes soos van 'n publieke maatskappy vereis, by die Kommissie vir Maatskappye en Intellektuele Eiendom ingedien het en dat alle sodanige opgawes waar, korrek en op datum is.

Sekretaris
5 Junie 2018

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Verklaring deur die Oudit- en Risikokomitee

1. Samestelling van die Oudit- en Risikokomitee

Die Oudit- en Risikokomitee bestaan uit vier nie-uitvoerende direkteure soos aangestel deur die aandeelhouers. Die lede van die Oudit- en Risikokomitee vir die jaar onder oorsig is die volgende:

Mnr CT Bender, wat deur die Oudit- en Risikokomitee as voorsitter aangewys is.
Mnr PJ du Plessis, wat deur die Oudit- en Risikokomitee as ondervoorsitter aangewys is.
Mnr QA de Bruyn
Mnr FJ Terblanche

Die besturende direkteur, hoofbestuurder: finansies, die bestuurder: interne oudit, verteenwoordigers van die onafhanklike ouditeure en die voorsitter van OVK se direksie woon, wanneer nodig, die vergaderings van die Oudit- en Risikokomitee by.

2. Oudit-en Risikokomitee vergaderings

Die belangrikste besprekingspunte tydens Oudit- en Risikokomitee vergaderings was die onderstaande:

* Die interne ouditverslae en interne beheermaatreëls
* Identifisering van risiko's
* Die versekeringsportefeulje van OVK se bates
* Die bedryfsresultate vir 2017/2018
* Die eksterne ouditbeplanning vir 2017/2018
* Die eksterne ouditfooie vir 2017/2018 en 2018/2019 is by die direksie aanbeveel
* Die bestuursverslag van finale ouditbevindinge van die eksterne ouditeure aan die direksie en Oudit- en Risikokomitee
* Die gekonsolideerde finansiële jaarstate vir 2017/2018
* Die bedryfsbegroting vir 2018/2019
* Die interne ouditplan vir 2018/2019
* Die heraanstelling van die huidige eksterne ouditeure, PricewaterhouseCoopers Geïnk, is by die direksie aanbeveel

3. Interne finansiële beheermaatreëls

Die Oudit- en Risikokomitee het die prosedures waarvolgens die interne ouditafdeling die effektiwiteit van die maatskappy se interne kontroles beoordeel, geëvalueer. Daar het niks onder die aandag van die Oudit- en Risikokomitee gekom wat enige aanduiding gegee het dat daar enige wesenlike swakhede in die maatskappy se interne beheerstelsels bestaan nie. Die Oudit- en Risikokomitee is tevrede met die maatskappy se interne finansiële kontroles.

4. Onafhanklikheid van die ouditeure

Die Oudit- en Risikokomitee is ingevolge artikel 94 van die Maatskappywet nr. 71 van 2008, tevrede dat die onafhanklike ouditeure, PricewaterhouseCoopers Geïnk, onafhanklik van die maatskappy en ander maatskappye in die groep is.

CT Bender - Voorsitter

5 Junie 2018

pwc

Onafhanklike ouditeur se verslag op die opgesomde gekonsolideerde finansiële state

Aan die Aandeelhouers van Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

Mening

Die opgesomde gekonsolideerde finansiële state, soos uiteengesit op bladsye 12 tot 76, wat bestaan uit die staat van finansiële stand soos op 28 Februarie 2018, die staat van omvattende inkomste en state van verandering in ekwiteit en kontantvloeie vir die jaar geëindig, en verwante aantekeninge, is opgestel vanuit die geouditeerde gekonsolideerde finansiële state van Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018.

Na ons mening, is die meegaande opgesomde gekonsolideerde finansiële state konsekwent, in alle wesenlike opsigte, met die geouditeerde gekonsolideerde finansiële state, ooreenkomstig *'International Financial Reporting Standards'* en die vereistes van die Maatskappywet van Suid-Afrika soos toepaslik op opgesomde finansiële state.

Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële State

Die opgesomde gekonsolideerde finansiële state bevat nie alle openbaarmaking soos vereis deur *'International Financial Reporting Standards'* en die vereistes van die Maatskappywet van Suid-Afrika soos toepaslik op finansiële jaarstate nie. Die lees van die opgesomde gekonsolideerde finansiële state en die ouditeur se verslag daarop kan gevolglik nie as plaasvervanger vir die lees van die geouditeerde gekonsolideerde finansiële state en die ouditeur se verslag daarop gesien word nie.

Die Geouditeerde Gekonsolideerde Finansiële State en Ons Verslag Daarop

Ons het 'n ongekwalifiseerde ouditmening uitgespreek op die geouditeerde gekonsolideerde finansiële state in ons verslag gedateer 18 Junie 2018.

Direkteure se Verantwoordelikheid vir die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële State

Die direkteure is verantwoordelik vir die opstel van die opgesomde gekonsolideerde finansiële state ooreenkomstig *'International Financial Reporting Standards'* en die vereistes van die Maatskappywet van Suid-Afrika soos toepaslik op opgesomde finansiële state.

PricewaterhouseCoopers Geïnk., Tweedelaan 61, Westdene, Bloemfontein 9301, Posbus 818, Bloemfontein 9300
T: +27 (51) 503 4100, F: +27 (51) 503 4299/4399, www.pwc.co.za

Hoof Uitvoerende Beampte: T D Shango
Bestuurskomitee: S N Madikane, J S Masondo, P J Mothibe, C Richardson, F Tonelli, C Volschenk
Die Maatskappy se besigheidsadres is te Lisbonlaan 4, Waterfall City, Jukskei View, waar 'n lys van die direkteure se name ter insae is.
Reg-nr. 1998/012055/21, BTW reg-nr. 4950174682

pwc

Ouditeur se Verantwoordelikheid

Ons verantwoordelikheid is om 'n mening uit te spreek of die opgesomde gekonsolideerde finansiële state konsekwent is, in alle wesenlike opsigte, met die geouditeerde gekonsolideerde finansiële state, gebaseer op ons prosedures, wat ooreenkomstig die *'International Standard on Auditing (ISA) 810 (Revised)', "Engagements to Report on Summary Financial Statements"*, uitgevoer is.

PricewaterhouseCoopers Geïnk.
Direkteur: Etienne van Niekerk
Geregistreerde Ouditeur
18 Junie 2018

Direkteursverslag

Die direkteure dien hul verslag vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018 in.

1. Oorsig van aktiwiteite

Hoofbesigheid en -bedrywighede

Die groep is betrokke by ontvangste, verwerking en bemarking van landbouprodukte en die verskaffing en finansiering van boerderybenodighede, graan en dienste en is hoofsaaklik in Suid-Afrika bedrywig.

Die groep se bedryfsresultate en stand van sake word ten volle in die aangehegte opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate uiteengesit en vereis na ons mening geen bykomende kommentaar nie.

Aktiwiteite toeskryfbaar aan verskillende besigheidsareas:

2018

Besigheidsareas	Groep bydrae tot inkomste R'000	Groep bydrae tot wins voor belasting R'000	Maatskappy bydrae tot inkomste R'000	Maatskappy bydrae tot wins voor belasting R'000
Handel, brandstofverspreiding, motors en meganisasie	3 164 097	104 282	3 189 192	104 052
Graanhantering en -bemarking	-	53 790	-	53 199
Lewendehawe, vesel en abattoir	531 907	59 000	513 481	52 202
Nywerhede	172 028	(13 604)	139 456	(15 037)
Versekering	20 125	10 080	20 125	10 080
Hoofkantoor	4 059	(18 590)	3 661	(8 062)
Kliëntefinansiering	234 375	37 468	234 375	37 468
Lojaliteitskema - agterskot	(23 896)	-	(23 896)	-
Kortingverdeling	(2 200)	-	-	-
	4 100 495	**232 426**	**4 076 394**	**233 902**

2017

Besigheidsareas	Groep bydrae tot inkomste R'000	Groep bydrae tot wins voor belasting R'000	Maatskappy bydrae tot inkomste R'000	Maatskappy bydrae tot wins voor belasting R'000
Handel, brandstofverspreiding, motors en meganisasie	2 927 356	98 624	2 933 035	98 624
Graanhantering en -bemarking	-	30 765	-	29 554
Lewendehawe, vesel en abattoir	446 303	29 551	433 034	21 632
Nywerhede	290 759	(8 592)	186 117	(14 730)
Versekering	20 299	8 173	20 299	8 173
Hoofkantoor	5 294	(7 520)	4 460	7 689
Kliëntefinansiering	208 458	38 693	208 458	38 693
Lojaliteitskema - agterskot	(14 995)	-	(14 995)	-
Kortingverdeling	(3 812)	-	-	-
	3 879 662	**189 694**	**3 770 408**	**189 635**

Direkteursverslag

2. Direkteure en uitvoerende bestuur se belange

Die belange op jaareinde van die direkteure en uitvoerende bestuur in die getal uitgereikte aandele van die maatskappy word hieronder uiteengesit:

	Groep		Maatskappy	
	2018	2017	2018	2017
Direk: Nie-uitvoerende direkteure	719 383	697 368	494 708	476 803
Direk: Uitvoerende direkteure en hoofbestuur	339 120	332 982	339 120	328 784
Indirek: Nie-uitvoerende direkteure	677 528	649 555	656 624	631 683
Indirek: Uitvoerende direkteure en hoofbestuur	-	-	-	-
	1 736 031	**1 679 905**	**1 490 452**	**1 437 270**

3. Gebeure na die verslagdoeningsdatum

Die direkteure is nie bewus van enige wesenlike gebeure wat sedert die einde van die finansiële jaar ontstaan het nie, wat openbaarmaking in die finansiële state vereis.

4. Gemagtigde en uitgereikte aandelekapitaal

Gedurende die finansiële jaar is daar geen verandering in die gemagtig of uitgereikte gewone aandele nie. Gedurende die finansiële jaar is daar 150 435 (2017: 169 384) Klas B aandele teruggekoop.

5. Dividende

Die direkteure stel 'n dividend van 70 sent (2017: 60 sent) per gewone en Klas B aandele voor wat in totaal R38 701 254 (2017: R33 077 109) bedra wat aan aandeelhouers geregistreer op 28 Februarie 2018, betaal sal word uit winste van die jaar onder oorsig.

Geen voorkeurdividend is vir die jaar verklaar of betaal nie, maar wel rente teen bankprima minus 2.50% wat in totaal R14 450 147 (2017: R11 233 946) bedra op aandeelhouerslening B, C, D, E, F en Afwagtingsrekening.

6. Direkteure

Die maatskappy se direksie gedurende die jaar en tot die datum van dié verslag is soos volg:

	Veranderinge
HGN Scheepers - Voorsitter	
JD le Roux - Ondervoorsitter	
CT Bender	
HW Botha	
QA de Bruyn	
MW Dobrowsky	
PJ du Plessis	
BP Erasmus	Uitgetree 25 Julie 2017
JCC Moll	
FP Nel	
FJ Terblanche	
FJ van Zyl	Aangestel 25 Julie 2017
S Oberholzer - Uitvoerende direkteur - Besturend	

Direkteursverslag

7. Sekretaris

Die maatskappy se sekretaris is DP du Plessis wat by die volgende adres werksaam is:

Besigheidsadres	Dan Pienaarstraat 19 Ladybrand 9745
Posadres	Posbus 96 Ladybrand 9745

8. Houermaatskappy

Die maatskappy se houermaatskappy is Oos Vrystaat Kaap Beherend Eiendoms Beperk wat 51% van die maatskappy se uitgereikte gewone aandele besit.

9. Belang in filiale

Naam van filiaal	2018 belang	2017 belang	
Oos Kaap Boerdery en Graanhandelaars Eiendoms Beperk	100 %	100 %	Aktief
OVK Rekenaardienste Eiendoms Beperk	100 %	100 %	Aktief
Oos Vrystaat Kunsmis Eiendoms Beperk	51 %	51 %	Aktief
OVK Eiendomme Eiendoms Beperk	100 %	100 %	Aktief
Van Lill Woolbuyers Eiendoms Beperk	100 %	100 %	Aktief
Blue Crane Fibre Eiendoms Beperk	100 %	100 %	Aktief
Matla Energy Eiendoms Beperk	74 %	- %	Aktief
OVK Lesotho Eiendoms Beperk	80 %	- %	Aktief

10. Belegging in geassosieerde maatskappy

VGK Beleggings Eiendoms Beperk

Die maatskappy is betrokke in die verhuring van vaste eiendom. OVK hou 44.11% van die maatskappy se ekwiteitsaandele.

Die Groep het geen effektiewe beheer oor die geassosieerde maatskappy nie. VGK Beleggings Eiendoms Beperk se jaareinde is 28 Februarie.

Direkteursverslag

11. Belegging in gesamentlike beheerde ondernemings

Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk

Die maatskappy is 'n agent vir koop en verkoop van vesel en veselprodukte. OVK hou 49% van die maatskappy se ekwiteitsaandele.

Die Groep het gesamentlike beheer in die maatskappy. Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk se jaareinde is 28 Februarie.

Orange River Popcorn Eiendoms Beperk

Die maatskappy is betrokke in die verwerking, bemarking en verspreiding van springmielies. OVK het op 1 Julie 2004 50% van die maatskappy se ekwiteitsaandele bekom.

Die Groep het gesamentlike beheer in die maatskappy. Orange River Popcorn Eiendoms Beperk se jaareinde is 28 Februarie.

Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk

Die maatskappy is 'n agent vir koop en verkoop van vesel en veselprodukte en is in Lesotho geregistreer. OVK hou 49% van die maatskappy se ekwiteitsaandele.

Die Groep het gesamentlike beheer in die maatskappy. Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk se jaareinde is 28 Februarie.

12. Kliëntlojaliteitskema - agterskot

Die direksie het 'n lojaliteitskema goedgekeur om 'n deel van die wins op aankope aan bona fide boere as 'n maandelikse agterskot terug te gee aan die lede.

In die geval van vesellewerings is dit 'n bedrag per kilogram en by graanlewerings is dit 'n bedrag per ton hanteer en 'n bedrag per ton bemark. In die geval van Gariep Abattoir is dit 'n bedrag per skaap of bees geslag.

'n Totaal van R29 241 818 (2017: R18 866 135) is ten opsigte van agterskot toegestaan aan kliënte in terme van die lojaliteitskema, waarvan 'n bedrag van R23 896 395 (2017: R14 994 892) ingesluit is in Nota 28 en 'n bedrag van R5 345 423 (2017: R3 871 243) ingesluit is in Nota 29.

13. Totale besigheid gedoen

Die omvang van totale besigheid deur die groep gedoen vir die jaar beloop R9 137 453 607 (2017: R8 551 430 027), en totale besigheid deur die maatskappy gedoen vir die jaar beloop R8 953 416 086 (2017: R8 274 723 876). Vanweë rekeningkundige hantering word die volle omset egter nie onder inkomste getoon nie, soos byvoorbeeld in die geval van graan word slegs die marge gewys en lewendehawe, vesel en versekering waar slegs die kommissiegedeelte gewys word.

14. Ouditeure

PricewaterhouseCoopers Geïnk. sal kragtens artikel 90 van die Maatskappywet, nr. 71 van 2008 hul amp voortsit.

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Staat van Finansiële Stand soos op 28 Februarie 2018

		Groep		Maatskappy	
	Aan-teke-ning(e)	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R
Bates					
Nie-bedryfsbates					
Beleggingseiendom	5	19 064 762	19 476 683	27 093 081	19 476 683
Eiendom, aanleg en toerusting	6	389 759 897	384 808 475	319 759 692	326 020 454
Klandisiewaarde	7	3 334 257	3 334 257	-	-
Ontasbare bates	8	2 630 889	2 525 889	1 390 889	2 525 889
Beleggings in filiale	9	-	-	11 001 188	10 200 448
Belegging in gesamentlike beheerde ondernemings	10	4 041 170	3 062 294	609	609
Belegging in geassosieerde	11	3 021 169	2 810 009	141 643	141 643
Ander finansiële bates	12	127 213	127 272	127 213	127 272
Uitgesteldebelasting	13	3 605 318	1 357 462	3 343 089	-
Langtermynhuurkope en termynlenings	14	142 152 968	146 615 227	142 152 968	146 615 227
Ledefondse	15	24 574	17 779	24 574	17 779
		567 762 217	**564 135 347**	**505 034 946**	**505 126 004**
Bedryfsbates					
Biologiese bates	16	25 802 506	20 267 988	25 802 506	20 267 988
Voorraad	17	689 981 413	552 989 786	668 066 577	542 418 044
Lenings aan groepmaatskappye	18	1 330	414 381	105 229 961	92 659 845
Ander finansiële bates	12	7 901 040	8 915 481	7 901 040	8 915 481
Inkomstebelasting ontvangbaar		665 208	661 132	-	-
Handels- en ander debiteure	19	1 499 872 701	1 431 328 107	1 490 432 152	1 420 698 610
Kontant en kontantekwivalente	20	78 893 551	27 851 528	64 364 835	21 050 186
		2 303 117 749	**2 042 428 403**	**2 361 797 071**	**2 106 010 154**
Totale bates		**2 870 879 966**	**2 606 563 750**	**2 866 832 017**	**2 611 136 158**
Ekwiteit en laste					
Ekwiteit					
Ekwiteit toeskryfbaar aan ekwiteitshouers van houermaatskappy					
Aandelekapitaal	21	77 811 919	79 816 344	77 811 919	79 816 344
Nie-verdeelbare reserwes		(67 871 082)	(51 797 491)	-	-
Opgelope inkomste		1 104 984 387	956 227 081	1 075 305 777	941 849 555
		1 114 925 224	984 245 934	1 153 117 696	1 021 665 899
Nie-beherendebelang		13 103 258	12 563 482	-	-
		1 128 028 482	**996 809 416**	**1 153 117 696**	**1 021 665 899**
Laste					
Nie-bedryfslaste					
Uitgesteldebelasting	13	17 327 607	17 466 934	-	1 750 744

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Staat van Finansiële Stand soos op 28 Februarie 2018

		Groep		Maatskappy	
	Aan-teke-ning(e)	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R
Bedryfslaste					
Lenings vanaf groepmaatskappye	18	10 755 371	5 863 064	11 330 007	6 054 195
Lenings vanaf aandeelhouers	23	200 564 787	161 676 818	200 564 787	161 676 818
Inkomstebelasting betaalbaar		10 635 072	5 209 029	9 561 801	5 197 778
Korttermyngedeelte van langtermynlenings	22	-	790 723	-	790 723
Handels- en ander krediteure	24	467 868 031	410 009 468	457 586 960	406 606 822
Werknemersvoordele verskuldig	25	50 369 507	28 359 216	49 339 657	27 014 097
Ander finansiële aanspreeklikhede	26	17 241 042	51 639 274	17 241 042	51 639 274
Bankoortrekking	20	968 090 067	928 739 808	968 090 067	928 739 808
		1 725 523 877	**1 592 287 400**	**1 713 714 321**	**1 587 719 515**
Totale laste		**1 742 851 484**	**1 609 754 334**	**1 713 714 321**	**1 589 470 259**
Totale ekwiteit en laste		**2 870 879 966**	**2 606 563 750**	**2 866 832 017**	**2 611 136 158**

Die rekeningkundige beleid op bladsye 18 tot 31 en die aantekeninge op bladsye 32 tot 76 vorm 'n integrale deel van hierdie finansiële state.

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Staat van Omvattende Inkomste

		Groep		Maatskappy	
	Aan-teke-ning(e)	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R
Inkomste	28	4 100 495 677	3 879 661 891	4 076 393 826	3 770 407 492
Koste van verkope		(3 438 115 353)	(3 243 687 910)	(3 438 776 381)	(3 154 256 604)
Bruto wins		**662 380 324**	**635 973 981**	**637 617 445**	**616 150 888**
Ander inkomste	29	171 551 567	127 362 537	175 799 483	130 073 171
Bedryfskoste		(58 273 815)	(65 599 371)	(56 483 594)	(55 631 581)
Administratiewe uitgawes		(523 782 235)	(430 251 642)	(510 644 042)	(430 180 604)
Verspreidingskoste		(42 363 288)	(41 141 539)	(41 792 762)	(40 470 452)
Bedryfswins	30	**209 512 553**	**226 343 966**	**204 496 530**	**219 941 422**
Beleggingsinkomste	32	2 248 792	3 725 455	10 208 050	10 978 200
Graan bruto wins ingesluit billike waarde bewegings	33	98 060 152	66 025 779	98 060 152	66 025 779
Winsdeel vanaf geassosieerde		211 160	378 700	-	-
Winsdeel vanaf gesamentlike ondernemings		1 247 401	732 856	-	-
Rente betaal	34	(78 853 693)	(107 512 413)	(78 862 762)	(107 309 731)
Wins voor belasting		**232 426 365**	**189 694 343**	**233 901 970**	**189 635 670**
Belasting	35	(69 198 502)	(54 901 956)	(64 153 351)	(53 713 908)
Wins vir die jaar		**163 227 863**	**134 792 387**	**169 748 619**	**135 921 762**
Ander omvattende inkomste:					
Aanpassing van ekwiteitsbelegging		-	125 901	-	125 901
Kapitaalwinsbelasting op komponente van ander omvattende inkomste		-	(157 539)	-	(157 539)
Belasting verwant aan komponente van ander omvattende inkomste		-	(28 202)	-	(28 202)
Ander omvattende (verlies) inkomste vir die jaar na belasting	36	**-**	**(59 840)**	**-**	**(59 840)**
Totale omvattende inkomste		**163 227 863**	**134 732 547**	**169 748 619**	**135 861 922**
Wins toeskryfbaar aan					
Eienaars van die houermaatskappy		162 888 347	133 454 062	169 748 619	135 921 762
Nie-beherende belang		339 516	1 338 325	-	-
		163 227 863	**134 792 387**	**169 748 619**	**135 921 762**
Totale omvattende inkomste toeskryfbaar aan					
Eienaars van die houermaatskappy		162 888 347	133 394 222	169 748 619	135 861 922
Nie-beherende belang		339 516	1 338 325	-	-
		163 227 863	**134 732 547**	**169 748 619**	**135 861 922**
Verdienste per aandeel					
Inligting per aandeel					
Verdienste per aandeel voor rente aan aandeelhouers (sent)		307.04	251.60	289.21	231.90
Verdienste per aandeel na rente aan aandeelhouers (sent)		305.31	249.80	287.64	230.30
Wesensverdienste per aandeel					
Inligting per aandeel					
Wesensverdienste per aandeel voor rente aan aandeelhouers (sent)		302.84	250.50	287.53	230.90
Wesensverdienste per aandeel na rente aan aandeelhouers (sent)		301.11	248.80	285.96	229.40

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Staat van Verandering in Ekwiteit

	Aandele-kapitaal	Aandele-premie	Totale aandele-kapitaal	Billike waarde en ander verdeelbare reserwe	Verandering in aandeel-houding	Tesourie aandele	Totale reserwes	Opgelope inkomste	Totaal toeskryfbaar aan ekwiteits-houers van die groep/ maatskappy	Nie-beherende belang	Totale ekwiteit
	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R
Groep											
Saldo op 1 Maart 2016	**82 066 347**	**24 940**	**82 091 287**	**11 937 997**	**7 704 037**	**(58 773 827)**	**(39 131 793)**	**853 028 658**	**895 988 152**	**11 225 157**	**907 213 309**
Wins vir die jaar	-	-	-	-	-	-	-	133 454 062	133 454 062	1 338 325	134 792 387
Ander omvattende inkomste	-	-	-	(59 840)	-	-	(59 840)	-	(59 840)	-	(59 840)
Totale omvattende inkomste vir die jaar	**-**	**-**	**-**	**(59 840)**	**-**	**-**	**(59 840)**	**133 454 062**	**133 394 222**	**1 338 325**	**134 732 547**
Verkoop van eie/tesourie-aandele	-	-	-	-	-	(11 969 732)	(11 969 732)	-	(11 969 732)	-	(11 969 732)
Terugkoop van aandele	(2 274 943)	-	(2 274 943)	-	-	-	-	-	(2 274 943)	-	(2 274 943)
Verkoop van ekwiteitsbelegging	-	-	-	(636 126)	-	-	(636 126)	636 126	-	-	-
Dividende	-	-	-	-	-	-	-	(30 891 765)	(30 891 765)	-	(30 891 765)
Totale bydraes deur en verdelings aan eienaars van die maatskappy direk in ekwiteit erken	**(2 274 943)**	**-**	**(2 274 943)**	**(636 126)**	**-**	**(11 969 732)**	**(12 605 858)**	**(30 255 639)**	**(45 136 440)**	**-**	**(45 136 440)**
Saldo op 1 Maart 2017	**79 791 404**	**24 940**	**79 816 344**	**11 242 031**	**7 704 037**	**(70 743 559)**	**(51 797 491)**	**956 227 081**	**984 245 934**	**12 563 482**	**996 809 416**
Wins vir die jaar	-	-	-	-	-	-	-	162 888 347	162 888 347	339 516	163 227 863
Ander omvattende inkomste	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totale omvattende inkomste vir die jaar	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**162 888 347**	**162 888 347**	**339 516**	**163 227 863**
Verkoop van eie/tesourie aandele	-	-	-	-	-	2 872 477	2 872 477	-	2 872 477	-	2 872 477
Terugkoop van aandele	(2 004 425)	-	(2 004 425)	-	-	-	-	-	(2 004 425)	-	(2 004 425)
Uitreik van aandele	-	-	-	-	-	-	-	-	-	200 260	200 260
Dividende	-	-	-	-	-	-	-	(33 077 109)	(33 077 109)	-	(33 077 109)
Oordrag van reserwes	-	-	-	(11 242 031)	(7 704 037)	-	(18 946 068)	18 946 068	-	-	-
Totale bydraes deur en verdelings aan eienaars van die maatskappy direk in ekwiteit erken	**(2 004 425)**	**-**	**(2 004 425)**	**(11 242 031)**	**(7 704 037)**	**2 872 477**	**(16 073 591)**	**(14 131 041)**	**(32 209 057)**	**200 260**	**(32 008 797)**
Saldo op 28 Februarie 2018	**77 786 979**	**24 940**	**77 811 919**	**-**	**-**	**(67 871 082)**	**(67 871 082)**	**1 104 984 387**	**1 114 925 224**	**13 103 258**	**1 128 028 482**
Aantekening(e)	21	21	21	36							

Die rekeningkundige beleid op bladsye 18 tot 31 en die aantekeninge op bladsye 32 tot 76 vorm 'n integrale deel van hierdie finansiële state.

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Staat van Verandering in Ekwiteit

	Aandele-kapitaal	Aandele-premie	Totale aandele-kapitaal	Billike waarde en ander verdeelbare reserwe	Opgelope inkomste	Totale ekwiteit
	R	R	R	R	R	R
Maatskappy						
Saldo op 1 Maart 2016	**82 066 347**	**24 940**	**82 091 287**	**695 966**	**838 711 622**	**921 498 875**
Wins vir die jaar	-	-	-	-	135 921 762	135 921 762
Ander omvattende inkomste	-	-	-	(59 840)	-	(59 840)
Totale omvattende inkomste vir die jaar	**-**	**-**	**-**	**(59 840)**	**135 921 762**	**135 861 922**
Terugkoop van aandele	(2 274 943)	-	(2 274 943)	-	-	(2 274 943)
Verkoop van ekwiteitsbelegging	-	-	-	(636 126)	636 126	-
Dividende	-	-	-	-	(33 419 955)	(33 419 955)
Totale bydraes deur en verdelings aan eienaars van die maatskappy direk in ekwiteit erken	**(2 274 943)**	**-**	**(2 274 943)**	**(636 126)**	**(32 783 829)**	**(35 694 898)**
Saldo op 1 Maart 2017	**79 791 404**	**24 940**	**79 816 344**	**-**	**941 849 555**	**1 021 665 899**
Wins vir die jaar	-	-	-	-	169 748 619	169 748 619
Ander omvattende inkomste	-	-	-	-	-	-
Totale omvattende inkomste vir die jaar	**-**	**-**	**-**	**-**	**169 748 619**	**169 748 619**
Terugkoop van aandele	(2 004 425)	-	(2 004 425)	-	-	(2 004 425)
Dividende	-	-	-	-	(36 292 397)	(36 292 397)
Totale bydraes deur en verdelings aan eienaars van die maatskappy direk in ekwiteit erken	**(2 004 425)**	**-**	**(2 004 425)**	**-**	**(36 292 397)**	**(38 296 822)**
Saldo op 28 Februarie 2018	**77 786 979**	**24 940**	**77 811 919**	**-**	**1 075 305 777**	**1 153 117 696**
Aantekening(e)	21	21	21	36		

Die rekeningkundige beleid op bladsye 18 tot 31 en die aantekeninge op bladsye 32 tot 76 vorm 'n integrale deel van hierdie finansiële state.

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Staat van Kontantvloeie

		Groep		Maatskappy	
	Aan-teke-ning(e)	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R
Kontantvloei uit bedryfsaktiwiteite					
Kontant gegenereer deur bedrywighede	37	45 403 926	299 216 457	28 736 377	285 278 241
Rente-inkomste		145 904 876	157 459 920	153 864 133	164 712 664
Dividende ontvang		16 181	72 870	4 784 706	2 330 120
Rente betaal		(78 853 693)	(107 512 414)	(78 862 762)	(107 309 732)
Belasting betaal	38	(66 155 847)	(44 480 799)	(64 883 162)	(42 229 393)
Netto kontant uit bedryfsaktiwiteite		**46 315 443**	**304 756 034**	**43 639 292**	**302 781 900**
Kontantvloei uit beleggingsaktiwiteite					
Verkryging van eiendom, aanleg en toerusting	6	(40 160 650)	(18 518 977)	(27 255 151)	(17 970 033)
Verkoop van eiendom, aanleg en toerusting	6	2 136 427	1 578 967	3 909 924	1 644 137
Verkryging van beleggingseiendom	5	-	(450 000)	(8 028 319)	(450 000)
Aankoop van belegging		-	(490)	(800 740)	(490)
Lenings aan groepmaatskappye		413 051	(414 381)	(12 570 116)	(12 075 390)
Verkoop (koop) van finansiële bates		59	1 541 446	59	1 541 446
Ledefondse		(6 795)	-	(6 795)	-
Besigheidsamevoeging		(7 986 528)	-	-	-
Uitreik van aandele in groepmaatskappye		200 260	-	-	-
Netto kontant uit beleggingsaktiwiteite		**(45 404 176)**	**(16 263 435)**	**(44 751 138)**	**(27 310 330)**
Kontantvloei uit finansieringsaktiwiteite					
Vermindering van aandelekapitaal of terugkoop van aandele	21	(2 004 425)	(2 274 943)	(2 004 425)	(2 274 943)
Terugbetaling van langtermynlenings		(790 723)	(9 098 163)	(790 723)	(9 098 163)
Terugbetaling van aandeelhouerslening		38 887 969	59 828 759	38 887 969	59 828 759
Dividende betaal	39	(33 077 109)	(30 891 765)	(36 292 397)	(33 419 955)
Lening vanaf groepmaatskappye		4 892 308	(4 065 034)	5 275 812	(4 158 660)
Tesourie aandele		2 872 477	(11 969 732)	-	-
Netto kontant uit finansieringsaktiwiteite		**10 780 497**	**1 529 122**	**5 076 236**	**10 877 038**
Totale kontantbeweging vir die jaar		**11 691 764**	**290 021 721**	**3 964 390**	**286 348 608**
Saldo aan die begin van die jaar		(900 888 280)	(1 190 910 001)	(907 689 622)	(1 194 038 230)
Saldo aan die einde van die jaar	20	**(889 196 516)**	**(900 888 280)**	**(903 725 232)**	**(907 689 622)**

Rekeningkundige Beleid

1. Aanbieding van Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

Die groep het hierdie opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate opgestel vanaf die gekonsolideerde finansiële jaarstate. Die gekonsolideerde finansiële jaarstate is opgestel ooreenkomstig 'International Financial Reporting Standards' en die Maatskappywet, nr. 71 van 2008. Die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate is op die historiesekoste grondslag opgestel en word in Suid-Afrikaanse Rand aangebied.

Die rekeningkundige beleid stem ooreen met dié van die vorige tydperk.

1.1 Konsolidasie

Konsolidasiegrondslag

Die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate sluit die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate van die maatskappy en sy filiale, geassosieerde maatskappy en gesamentlike ondernemings en spesialedoelentiteite in.

Daar is beheer wanneer die maatskappy die mag het om die finansiële en bedryfsbeleid van 'n entiteit te reguleer ten einde voordeel uit sy aktiwiteite te put.

Die resultate van filiale word vanaf die effektiewe datum van verkryging tot die effektiewe datum waarop beheer verloor word by die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate ingesluit.

Aanpassings is waar nodig aan die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate van filiale gedoen ten einde hul rekeningkundige beleid in pas met die van die groep te bring.

Intermaatskappytransaksies, -saldo's, en ongerealiseerde inkomste en -uitgawes word by konsolidasie uitgeskakel.

Nie-beherende belange in die netto bates van gekonsolideerde filiale word afsonderlik van die groep se belang daarin geïdentifiseer en word in ekwiteit erken. Verliese van filiale toeskryfbaar aan nie-beherende belange word aan die nie-beherende belang toegeken selfs al het dit tot gevolg dat 'n debietsaldo vir nie-beherende belang erken word.

Transaksies wat veranderings in eienaarskap tot gevolg het waar die groep beheer van die filiaal het, voor en na die transaksie, word as 'n ekwiteitstransaksie beskou en word regstreeks in die staat van veranderings in ekwiteit erken.

Die verskil tussen die billike waarde van teenprestasie betaal of ontvang en die beweging in nie-beherende belang vir sodanige transaksie, word in ekwiteit toeskryfbaar aan die eienaars van die houermaatskappy erken.

Waar 'n filiaal verkoop word en 'n nie-beherende aandeelhouding behou word, word die oorblywende belegging van die beherende belang teen billike waarde erken en die aanpassing van billike waarde word met die verkoop as deel van die wins of verlies met die verloop van 'n belegging in wins of verlies erken.

Besigheidsamevoegings

Die groep stel besigheidsamevoegings te boek deur die verkrygingsmetode te gebruik. Die koste van besigheidsamevoegings word bereken as die totaal van die billike waarde van die gegewe bates, laste aangegaan of veronderstel en ekwiteitsinstrumente uitgereik. Koste direk toeskryfbaar aan besigheidsamevoegings word as 'n uitgawe erken. Die koste om skuld uit te reik wat geamortiseer word as deel van die finansieringstransaksie en koste om ekwiteit uit te reik, word by ekwiteit ingesluit.

Voorwaardelike teenprestasie word ingesluit by die koste van die samevoeging teen billike waarde op die verkrygingsdatum. Daaropvolgende veranderings van die bate, las of ekwiteit wat ontstaan as gevolg van die voorwaardelike teenprestasie word nie teen klandisiewaarde verantwoord nie mits daar geldige berekeningstydperk-aanpassings is.

Die verkryger se identifiseerbare bates, laste en voorwaardelike aanspreeklikhede wat aan die erkenningsvoorwaardes van *IFRS 3 Business Combinations* voldoen, word teen hul billike waardes op die verkrygingsdatum erken, buiten vir nie-bedryfsbates (of verkoopsgroep) geklassifiseer as gehou-vir-verkoop ooreenkomstig *IFRS 5 Non-current Assets Held-For-Sale* en beëindigde bedrywighede, wat teen billike waarde minus koste van verkope erken word.

Voorwaardelike aanspreeklikhede word ingesluit by die identifiseerbare bates en laste van die verkrygde indien daar op die verkrygingsdatum 'n huidige verpligting is.

Met verkryging evalueer die groep die klassifikasie van die verkrygde se bates en laste en herklassifiseer dit wanneer die klassifikasie vir die groep se doeleindes ontoepaslik is. Dit sluit uit huurooreenkomste en versekeringskontrakte waarvan die klassifikasie dieselfde bly as op die aanvangsdatum daarvan.

Rekeningkundige Beleid

1.1 Konsolidasie (vervolg)

Nie-beherende belange voortspruitend uit 'n besigheidsamevoeging, word bereken teen hul proporsionele gedeelte van die billike waarde van die bates en laste van die verkryging of teen billike waarde daarvan. Die hantering is nie 'n rekeningkundige beleidskeuse nie, maar word vir elke individuele besigheidsamevoeging gekies en in die aantekening oor besigheidsamevoegings bekend gemaak.

In gevalle waar die groep 'n nie-beherende aandeelhouding gehad het in die verkrygde voordat beheer verkry is, word daardie belang teen billike waarde op die verkrygingsdatum hermeet. Die hermeting teen billike waarde word by wins of verlies vir die jaar ingesluit. Waar die bestaande aandeelhouding as 'n ekwiteitsbelegging geklassifiseer is, word die kumulatiewe billikewaarde-aanpassing wat voorheen erken en in ekwiteit opgehoop is, as 'n herklassifikasie aanpassing na staat van omvattende inkomste gemaak.

Klandisiewaarde word bereken as die billike waarde van die teenprestasie betaal, plus die billike waarde van enige aandeelhouding gehou voor die verkryging van beheer, plus nie-beherende belang en minus die billike waarde van die identifiseerbare bates en laste van die verkrygde.

Klandisiewaarde word gedra teen koste minus enige opgelope waardedaling.

Klandisiewaarde word nie geamortiseer nie, maar word op 'n jaarlikse basis vir waardedaling getoets. Indien vasgestel word dat klandisiewaarde se waarde gedaal het, word sodanige waardedaling nie daarna omgeswaai nie.

Belegging in geassosieerde

Geassosieerde is die entiteite wat nie filiale is nie waarin die groep 'n aandeelbelegging het en 'n beduidende invloed op die finansiële en bedryfsbeleid uitoefen. Beduidende invloed is normaalweg waarneembaar wanneer die groep stemreg het oor die finansiële en bedryfsbesluite maar nie beheer het oor die beleid nie.

Gesamentlik beheerde entiteite

Beleggings in gesamentlik beheerde entiteite word eweredig gekonsolideer vanaf die datum waarop die groep die mag het om gesamentlike beheer uit te oefen, tot die datum waarop daar nie meer gesamentlike beheer is nie. Dit sluit gevalle uit waar die belegging ooreenkomstig *IFRS 5 Non-current Assets Held-For-Sale* en beëindigde bedrywighede as gehou-vir-verkoop geklassifiseer is.

Die groep se deel van bates, laste, inkomste, uitgawes en kontantvloei van gesamentlik beheerde entiteite word op 'n reël-vir-reël-grondslag met soortgelyke items in die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate gekombineer.

Die groep se proporsionele deel van intermaatskappysaldo's en -transaksies en gevolglike wins of verliese tussen die groep en gesamentlik beheerde entiteite word met konsolidasie uitgeskakel.

'n Belang in 'n gesamentlik beheerde entiteit word verantwoord deur die ekwiteitsmetode te gebruik, buiten wanneer die belegging ooreenkomstig *IFRS 5 Non-current Assets Held-For-Sale* en beëindigde bedrywighede as gehou-vir-verkoop geklassifiseer is. Ingevolge die ekwiteitsmetode word belange in gesamentlik beheerde entiteite in die gekonsolideerde staat van finansiële stand teen kosprys gedra, aangepas vir naverkrygingsveranderings in die groep se deel van netto bates van die gesamentlik beheerde entiteit, minus enige waardedalingsverliese. Wins of verliese op transaksies tussen die groep en 'n gesamentlik beheerde entiteit word tot die omvang van die groep se belang daarin uitgeskakel.

Wanneer die groep gesamentlike beheer verloor, herklassifiseer die groep die verwante items wat voorheen deur omvattende inkomste in ekwiteit opgehoop is, eweredig na wins of verlies as 'n herklassifikasie aanpassing. In sodanige geval, indien daar steeds 'n belegging is, word die belegging teen billike waarde hermeet en die billikewaardeaanpassing word as deel van die wins of verlies met verkoop in wins of verlies erken.

1.2 Beduidende ramings

Met die opstel van die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate moet die bestuur sekere ramings en aannames maak wat die bedrae en verwante openbaarmakings kan beïnvloed wat in die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate vervat word. Die gebruik van beskikbare inligting en die toepassing van oordeel is eie aan ramings. Die werklike toekomstige resultate kan dus van dié ramings verskil, wat 'n beduidende invloed op die opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate kan hê. Belangrike ramings sluit in:

Rekeningkundige Beleid

1.2 Beduidende ramings (vervolg)

Lenings en debiteure

Die groep evalueer sy lenings en debiteure op elke verslagdoeningsdatum vir waardedaling. Wanneer bepaal word of 'n waardedalingsverlies in die staat van omvattende inkomste aangeteken moet word, besluit die groep of daar waarneembare inligting is wat 'n meetbare afname in die beraamde toekomstige kontantvloei van 'n finansiële bate aandui.

Die waardedaling vir lenings en debiteure word op 'n portefeulegrondslag bereken, gegrond op historiese verliesverhoudings wat aangepas is vir nasionale en bedryfspesifieke ekonomiese toestande en ander aanduiders op die verslagdoeningsdatum wat met gebreke in die portefeulje verband hou. Dié jaarlikse verliesverhoudings word toegepas op leningsaldo's in die portefeulje en by die beraamde verliesvoorkomstydperk aangepas.

Voorsiening vir stadigbewegende, beskadigde en verouderde voorraad

'n Voorsiening word gemaak vir voorraad om voorraad afwaarts te waardeer tot die koste of die netto realiseerbare waarde, welke een ook al die laagste is. Die bestuur het ramings gedoen oor die verkoopsprys en direkte koste tot verkope op sekere voorraaditems. Die afwaartse waardasie is by die bedryfswins aantekening ingesluit.

Billikewaarderaming

Die billike waarde van finansiële instrumente wat in aktiewe markte verhandel is gegrond op gekwoteerde markpryse op die verslagdoeningsdatum. Die gekwoteerde markprys wat gebruik is vir finansiële bates wat die groep besit, is die huidige bodprys.

Die billike waarde van finansiële instrumente wat nie in 'n aktiewe mark verhandel word nie (byvoorbeeld toonbankafgeleides) word bepaal deur waardasietegnieke te gebruik. Die groep gebruik 'n verskeidenheid metodes en veronderstellings wat op heersende marktoestande op elke verslagdoeningsdatum gegrond is. Gekwoteerde markpryse of handelaarkwotasies vir soortgelyke instrumente word vir langtermynskuld gebruik. Ander tegnieke, soos beraamde verdiskonteerde kontantvloei, word gebruik om billike waarde vir die oorblywende finansiële instrumente te bereken. Die billike waarde van vooruit kommoditeitskontrakte word bereken deur gekwoteerde markpryse op die verslagdoeningsdatum te gebruik.

Daar word veronderstel dat die drawaarde minus waardedalingsvoorsiening van debiteure en handelskrediteure bykans hul billike waarde is. Die billike waarde van finansiële aanspreeklikhede vir openbaarmakingsdoeleindes word beraam deur die toekomstige kontraktuele kontantvloei te verdiskonteer teen die huidige markrentekoers wat vir soortgelyke finansiële instrumente aan die groep beskikbaar is.

Toets van waardedaling

Die verhaalbare bedrae van kontantgenererende eenhede en individuele bates is bereken op grond van die berekenings van gebruikswaarde en billike waardes, welke een ook al die hoogste is. Dié berekenings vereis die gebruik van ramings en veronderstellings.

Die groep toets en sien die drawaarde van bates na wanneer gebeurtenisse of veranderings in omstandighede aandui dat die drabedrag dalk nie verhaalbaar is nie. Hierbenewens word klandisiewaarde op 'n jaarlikse grondslag vir waardedaling getoets. Bates word gegroepeer teen die laagste vlak waar identifiseerbare kontantvloei grotendeels afhanklik is van kontantvloei van ander bates en laste. Indien daar aanduidings is dat waardedaling kon plaasgevind het, word ramings van die verwagte toekomstige kontantvloei vir elke bategroep gedoen. Verwagte toekomstige kontantvloei wat gebruik word om die gebruikswaarde van klandisiewaarde en tasbare bates te bereken, is inherent onseker en kan mettertyd wesenlik verander. Dit word wesenlik beïnvloed deur 'n aantal faktore, waaronder produksieramings, vraag en aanbod saam met ekonomiese faktore soos wisselkoerse, inflasie en rente.

Voorsienings

Voorsienings is erken en die bestuur het op grond van die beskikbare inligting 'n raming gedoen.

Belasting

Weens die ingewikkeldheid van relevante wetgewing verg dit oordeel om die voorsiening vir inkomstebelasting te bepaal. Daar is talle transaksies en berekenings waarvoor die uiteindelike belastingberekening in die gewone gang van sake onseker is. Die groep erken aanspreeklikhede vir verwagte belasting ouditaangeleenthede op grond van die feit dat bykomende belasting betaalbaar sal wees al dan nie. Indien die finale uitslag van dié aangeleenthede verskil van die bedrae wat aanvanklik aangeteken is, sal sodanige verskille die inkomstebelasting en uitgestelde belastingvoorsiening beïnvloed in die tydperk waarin sodanige berekening gedoen word.

Rekeningkundige Beleid

1.2 Beduidende ramings (vervolg)

Die groep erken die netto toekomstige belastingvoordeel ten opsigte van die uitgesteldebelastingbates in soverre dit waarskynlik is dat die aftrekbare tydelike verskille in die voorsienbare toekoms omgeswaai sal word. In die evaluering van die verhaalbaarheid van uitgesteldebelastingbates moet die groep beduidende ramings oor belasbare inkomste maak. Ramings oor toekomstige belasbare inkomste is gegrond op voorspelde kontantvloei uit bedrywighede en die toepassing van bestaande belastingwette in elke jurisdiksie. In soverre die toekomstige kontantvloei en belasbare inkomste wesenlik van ander ramings verskil, kan die groep se vermoë om die netto uitgesteldebelastingbates te realiseer wat op die verslagdoeningsdatum aangeteken is, beïnvloed word.

1.3 Beleggingseiendom

Beleggingseiendom word as 'n bate erken wanneer en slegs wanneer dit waarskynlik is dat die toekomstige ekonomiese voordeel wat met die beleggingseiendom geassosieer word, die onderneming sal toekom en die koste van die beleggingseiendom betroubaar bepaal kan word.

Beleggingseiendom word aanvanklik teen kosprys erken. Transaksiekoste word by die aanvanklike berekening ingesluit.

Koste sluit koste in wat aanvanklik aangegaan is en koste wat daarna aangegaan is ten einde by eiendom aan te bou en 'n deel daarvan te vervang. Indien 'n deel vervang word in die drabedrag van die beleggingseiendom word die drabedrag van die vervangde deel onterken.

Kostemodel

Beleggingseiendom word gedra teen kosprys minus waardevermindering en opgehoopte waardedalingsverliese.

Daar word voorsiening getref vir waardevermindering om die koste afwaarts te waardeer op die reguitlynmetode oor die verwagte nutsduur van die eiendom, wat soos volg is:

Item	Nutsduur
Eiendom	50 jaar

1.4 Eiendom, aanleg en toerusting

Eiendom, aanleg en toerusting word aanvanklik teen kosprys erken.

Koste sluit koste in wat aanvanklik aangegaan is om 'n item eiendom, aanleg en toerusting te verkry of op te rig en koste wat daarna aangegaan is om aan te bou, 'n deel daarvan te vervang. Indien 'n vervangingskoste erken is in die drabedrag van eiendom, aanleg en toerusting,word die drabedrag van die vervangde deel onterken.

Eiendom, aanleg en toerusting word teen die koste model gedra, synde die billike waarde op die aankoopdatum minus enige gevolglike opgehoopte waardevermindering en opgehoopte waardedalingsverlies.

Eiendom, aanleg en toerusting word op die verminderdesaldo-metode asook reguitlynmetode oor die verwagte nuttige gebruiksduur tot die beraamde reswaarde daarvan afgeskryf.

Rekeningkundige Beleid

1.4 Eiendom, aanleg en toerusting (vervolg)

Die waardeverminderings koerse van eiendom, aanleg en toerusting is soos volg:

Item	%	Waardeverminderingsmetode
Eiendom, graansilobuise en meulegeboue	2	Reguitlyn
Sinksilo's	5	Reguitlyn
Silomasjinerie	22	Verminderdesaldo
Meule masjinerie en toerusting	22	Verminderdesaldo
Kantoortoerusting	22	Verminderdesaldo
Kunsmis aanleg	4	Reguitlyn
Vliegtuig		
• Vliegtuig romp	20	Verminderdesaldo
• Vliegtuig motor	aantal vliegure	
Rekenaartoerusting		
• Persoonlike rekenaars	33	Reguitlyn
• Ander rekenaartoerusting	20	Reguitlyn
Ander voertuie	24	Verminderdesaldo
Vervaardigingsmasjinerie	22	Verminderdesaldo
Vragmotors en trekkers	20	Verminderdesaldo
Vurkhysers	22	Verminderdesaldo
Huurverbeteringe word afgeskryf oor die huurtermyn		Reguitlyn

Die reswaarde, nutsduur en waardeverminderingmetode van elke bate word aan die einde van elke verslagdoeningstydperk nagesien. Indien die verwagting van vorige ramings verskil, word die verandering as 'n verandering in rekeningkundige raming in rekening gebring.

Die wins of verlies voortspruitend uit die verkoop van 'n item eiendom, aanleg en toerusting word by wins of verlies ingesluit wanneer die item verkoop word. Die wins of verlies word bereken as die verskil tussen die netto opbrengs ontvang, indien enige, en die drabedrag van die item.

1.5 Ontasbare bates

'n Ontasbare bate word erken wanneer:
- dit waarskynlik is dat die verwagte toekomstige ekonomiese voordeel toeskryfbaar aan die bate die entiteit sal toekom; en
- die koste van die bate betroubaar bepaal kan word.

Ontasbare bates word aanvanklik teen kosprys erken.

'n Ontasbare bate voortspruitend uit die ontwikkeling (of uit die ontwikkelingsfase van 'n interne projek) word erken wanneer:
- dit tegnies uitvoerbaar is om die bate te voltooi sodat dit beskikbaar is vir gebruik of verkoop.
- daar 'n voorneme is om dit te voltooi en te gebruik of te verkoop.
- dit gebruik of verkoop kan word.
- dit moontlik toekomstige ekonomiese voordeel sal skep.
- daar beskikbare tegniese, finansiële en ander middele is om die ontwikkeling af te handel en dan die bate te gebruik of te verkoop.
- die besteding toeskryfbaar aan die bate gedurende die ontwikkelingsfase daarvan betroubaar bereken kan word.

Ontasbare bates word teen kosprys minus enige opgehoopte amortisasie en enige waardedalingsverliese gedra.

Daar word voorsiening gemaak vir amortisasie ten einde die ontasbare bates soos volg op 'n reguitlyngrondslag tot die reswaarde daarvan afwaarts te amortiseer:

Item	Nutsduur
Handelsnaam	5 jaar
Sagteware	5 jaar
Kliënteverhoudings	5 jaar

Rekeningkundige Beleid

1.6 Beleggings in filiale

Maatskappy opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate

In die maatskappy se afsonderlike opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate word beleggings in filiale teen kosprys minus enige opgehoopte waardedalings gedra.

Die koste van 'n belegging in 'n filiaal is die totaal van:
- die billike waarde op die ruildatum van enige bates geskenk, aanspreeklikhede aangegaan of oorgeneem en ekwiteitsinstrumente wat die maatskappy uitgereik het; plus
- enige koste wat regstreeks aan die verkryging van die filiaal toeskryfbaar is.

1.7 Belegging in geassosieerde

'n Belegging in 'n geassosieerde word gedra teen kosprys minus enige opgehoopte waardedaling.

1.8 Belegging in gesamentlike beheerde ondernemings

'n Belegging in 'n gesamentlik beheerde onderneming word gedra teen kosprys minus enige opgehoopte waardedaling.

Ten opsigte van sy belang in gesamentlik beheerde bedrywighede erken die groep in sy opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate:
- die bates wat hy beheer en die aanspreeklikhede wat hy aangaan; en
- die uitgawes wat hy aangaan en sy aandeel van die inkomste wat hy verdien uit die verkoop van goedere en dienste.

Ten opsigte van sy belang in gesamentlik beheerde bates, erken die groep in sy opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate:
- sy deel van die gesamentlik beheerde bates, geklassifiseer volgens die aard van die bate;
- enige aanspreeklikhede wat hy aangegaan het;
- sy deel van enige aanspreeklikhede wat ten opsigte van die gesamentlike onderneming saam met die ander ondernemers aangegaan is;
- enige inkomste uit die verkoop of gebruik van sy aandeel van die produksie van die gesamentlike onderneming, saam met sy deel van enige uitgawes wat die gesamentlike onderneming aangegaan het; en
- enige uitgawes wat hy ten opsigte van sy eie belang in die gesamentlike onderneming aangegaan het.

1.9 Finansiële instrumente

Klassifikasie

Die groep klassifiseer finansiële bates en finansiële laste in die volgende kategorieë:
- Finansiële bates en laste teen billike waarde deur wins of verlies
- Finansiële bates en laste teen geamortiseerde koste
- Ekwiteitsbeleggings: Billikewaarde deur ander omvattende inkomste

Erkenning en meting

Gereelde aankoop en verkoop van finansiële bates word erken op die verhandelingsdatum- die datum waarop die groep hom verbind om die bate te koop of verkoop. Finansiële bates word onterken wanneer die regte om kontantvloei van die beleggings te ontvang verval of oorgedra is en die maatskappy al die wesenlike risiko's en voordele van eienaarskap oorgedra het.

Tydens aanvanklike erkenning, meet die groep 'n finansiële bates/laste teen billike waarde plus, in die geval van 'n finansiële bates/laste nie teen billike waarde deur wins of verlies nie, transaksiekoste wat regstreeks toeskryfbaar is aan die verkryging van die finansiële bates/laste. Transaksiekoste van finansiële bates/laste teen billike waarde deur wins of verlies is 'n uitgawe in die staat van omvattende inkomste.

'n Wins of verlies op 'n skuldbelegging wat vervolgens gemeet is teen billike waarde en nie deel van 'n verskansingsinstrument verhouding is nie, word erken in wins of verlies en aangebied in die inkomstestaat onder ander (verliese) / winste in die tydperk waarin dit ontstaan.

'n Wins of verlies op 'n skuldbelegging wat na aanvanklike meting teen geamortiseerde koste gedra word en nie deel is van 'n verskansingsinstrument verhouding nie, word erken in wins of verlies wanneer die finansiële bate onterken word of verswak het deur die amortisasieproses deur die gebruik van die effektiewe rentekoersmetode.

Rekeningkundige Beleid

1.9 Finansiële instrumente (vervolg)

Die groep meet alle aandelebeleggings teen billike waarde na aanvanklike erkenning. Waar die maatskappy se bestuur besluit het om gerealiseerde en ongerealiseerde billike waarde-winste en verliese op aandele-beleggings in ander omvattende inkomste aan te bied, is daar geen latere hersirkulering van billike waarde-winste en verliese na wins of verlies nie. Dividende van sodanige beleggings word voorts erken in wins of verlies so lank as wat hulle 'n opbrengs op belegging verteenwoordig.

Waardedaling van finansiële bates

Die groep word verplig om alle geaffekteerde skuldbeleggings te herklassifiseer wanneer en slegs wanneer sy sakemodel vir die bestuur van die bates verander.

In geval van ekwiteitsekuriteite geklassifiseer as ekwiteitsbeleggings word 'n beduidende of uitgerekte daling in die billike waarde van die sekuriteit onder sy kosprys as 'n aanduiding van waardedaling beskou. Indien daar enige sodanige bewyse vir ekwiteitsbeleggings is, word die kumulatiewe verlies, bereken as die verskil tussen die verkrygingskoste en huidige billike waarde, minus enige waardedalingsverlies op dié finansiële bate wat voorheen in wins of verlies erken is - uit ander omvattende inkomste verwyder en in wins of verlies erken.

Die groep evalueer aan die einde van elke verslagdoeningsperiode of daar objektiewe bewyse is dat 'n finansiële bate of groep finansiële bates teen geamortiseerde koste gemeet, waardedaling ondergaan het. 'n Finansiële bate of 'n groep finansiële bates word geag om waardedaling te ondergaan, slegs indien daar objektiewe bewyse van waardedaling is as gevolg van een of meer gebeure wat plaasgevind het na die aanvanklike erkenning van die bate ('n "verlies geval") en dat sodanige verliesgebeurtenis (of gebeure) 'n impak het op die geskatte toekomstige kontantvloei van die finansiële bate of groep finansiële bates wat betroubaar beraam kan word.

Finansiële bates teen geamortiseerde koste

'n Skuldbelegging word geklassifiseer as gedra teen geamortiseerde koste slegs indien aan beide van die volgende kriteria voldoen word: Die doel van die groep se sakemodel is om die bate te hou om sodoende die verwante kontraktuele kontantvloei te versamel en die kontraktuele bepalings gee op vasgestelde datums aanleiding tot kontantstrome wat uitsluitlik betalings van die hoofsom en uitstaande rente op die hoofsom verteenwoordig. Die aard van enige afgeleide instrumente ingesluit in die skuldbelegging word oorweeg in die bepaling of die kontantvloei van die belegging uitsluitlik die betaling van kapitaal en rente op die hoofsom uitstaande is en word nie afsonderlik verantwoord nie.

Finansiële bates teen billike waarde

As een van die twee bogenoemde kriteria nie bevredig word nie, word die skuld geklassifiseer as "billike waarde deur wins of verlies". Die groep het nie enige skuldbelegging aangewys as gemeet teen billike waarde deur wins of verlies om rekeningkundige tydverskille uit te skakel of aansienlik te verminder nie.

Alle aandelebeleggings word gemeet teen billike waarde. Aandelebeleggings wat vir doeleindes van handel gehou word, word gemeet teen billike waarde deur wins of verlies. Vir alle ander aandelebeleggings, kan die maatskappy deur 'n onherroeplike keuse by aanvanklike erkenning, kies om veranderinge in billike waarde te erken deur ander omvattende inkomste eerder as deur wins of verlies.

Lenings aan (vanaf) groepmaatskappye

Dit sluit in lenings aan en van houermaatskappye, medefiliale, filiale, gesamentlik beheerde ondernemings en geassosieerdes en word aanvanklik teen billike waarde plus direkte transaksiekoste erken.

Lenings aan groepmaatskappye word as finansiële bates teen geamortiseerde koste geklassifiseer en gemeet.

Lenings van groepmaatskappye word as finansiële laste teen geamortiseerde koste geklassifiseer en gemeet.

Lenings aan aandeelhouers, direkteure, bestuurders en werknemers

Lenings aan aandeelhouers, direkteure, bestuurders en werknemers word as finansiële bates teen geamortiseerde koste geklassifiseer en gemeet.

Rekeningkundige Beleid

1.9 Finansiële instrumente (vervolg)

Handelsdebiteure

Handelsdebiteure word met aanvanklike erkenning teen billike waarde en daarna teen die geamortiseerde koste gemeet deur die effektiewe rentekoersmetode te gebruik. Toepaslike voorsiening vir beraamde onverhaalbare bedrae word in wins of verlies erken wanneer daar objektiewe bewys is dat die bate oninbaar is. Beduidende finansiële probleme van die debiteur, die waarskynlikheid dat die debiteur bankrot verklaar sal word of finansiële herorganisasie sal ondergaan en wanbetaling of agterstalligheid van betalings (meer as 30 dae agterstallig) word as aanduiders beskou dat die handelsdebiteure aan waardedaling onderhewig is. Die erkende voorsienings word bereken as die verskil tussen die bate se drabedrag en die huidige waarde van die beraamde toekomstige kontantvloei, verdiskonteer teen die effektiewe rentekoersmetode met aanvanklike erkenning.

Die drabedrag van die bate word verminder deur die gebruik van 'n voorsieningsrekening en die bedrag van die verlies word in die wins of verlies in bedryfskoste erken. Wanneer handelsdebiteure oninvorderbaar is, word dit afgeskryf teen die voorsieningsrekening vir handelsdebiteure. Bedrae wat voorheen afgeskryf is en daarna ingevorder word, word as ander inkomste erken.

Handels- en ander debiteure word as finansiële bates teen geamortiseerde koste geklassifiseer en gemeet.

Handelskrediteure

Handelskrediteure word aanvanklik teen billike waarde en daarna teen geamortiseerde koste erken deur die effektiewe rentekoersmetode te gebruik.

Handelskrediteure word as finansiële laste teen geamortiseerde koste geklassifseer en gemeet.

Kontant en kontantekwivalente

Kontant en kontantekwivalente bestaan uit kontant voorhande en aanvraagdeposito's en ander hoogs likiede korttermynbeleggings wat geredelik in 'n bekende kontantbedrag omskepbaar is en aan nietige risiko's ten opsigte van waardeverandering onderhewig is. Dit word aanvanklik en daarna teen billike waarde aangeteken.

Kontant en kontantekwivalente word as finansiële bates teen geamortiseerde koste geklassifiseer.

Bankoortrekkings en lenings

Bankoortrekkings en lenings word aanvanklik teen billike waarde en daarna teen geamortiseerde koste verantwoord deur die effektiewe rentekoersmetode te gebruik. Enige verskil tussen die opbrengs (na aftrekking van transaksiekoste) en die vereffening of aflossing van leningskoste word oor die leningstermyn ooreenkomstig die groep se rekeningkundige beleid vir leningskoste erken.

Bankoortrekkings en lenings word as finansiële laste teen geamortiseerde koste geklassifiseer.

Afgeleide finansiële instrumente

Afgeleide finansiële instrumente wat nie as skansinstrumente toegewys is nie, wat valutakontrakte behels, word aanvanklik op die kontrakdatum teen billike waarde erken en op daaropvolgende verslagdoeningsdatums teen billike waarde herbereken.

Afgeleide finansiële instrumente in ander finansiële instrumente of ander nie-finansiële gasheerkontrakte word as afsonderlike afgeleides hanteer wanneer die risiko's en kenmerke daarvan nie nou verwant is aan dié van die gasheerkontrak nie en die gasheerkontrak nie teen billike waarde gedra en die ongerealiseerde wins of verlies in wins of verlies gerapporteer word nie.

Veranderings in die billike waarde van afgeleide finansiële instrumente word in wins of verlies erken soos dit voorkom.

Afgeleide finansiële instrumente word geklassifiseer as finansiële bates teen billike waarde deur wins of verlies.

Rekeningkundige Beleid

1.10 Belasting

Lopendebelastingbates en -laste

Lopendebelasting vir huidige en vorige tydperke word, in soverre dit onbetaal is, as 'n las erken. Indien die bedrag wat reeds ten opsigte van huidige en vorige tydperke betaal is, meer is as die bedrag wat in die tydperke betaalbaar is, word die surplus as 'n bate erken.

Lopendebelastinglaste (bates) vir die huidige en vorige tydperk word bereken teen die bedrag wat na verwagting betaal sal word aan (verhaal sal word van) die belastingowerhede deur die belastingkoers (en belastingwetgewing) te gebruik wat teen die verslagdoeningsdatum uitgevaardig is of in wese uitgevaardig is.

Uitgesteldebelastingbates en -laste

'n Uitgesteldebelastinglas word vir alle belasbare tydelike verskille erken, tensy die uitgesteldebelastinglas spruit uit die aanvanklike erkenning van 'n bate of las in 'n transaksie wat ten tyde van die transaksie nie die rekeningkundige wins of die belasbare wins (belastingverlies) beïnvloed nie.

'n Uitgesteldebelastingbate word vir alle aftrekbare tydelike verskille erken sover dit waarskynlik is dat 'n belasbare wins beskikbaar sal wees waarteen die aftrekbare tydelike verskil benut kan word. 'n Uitgesteldebelastingbate word nie erken wanneer dit ontstaan uit die aanvanklike erkenning van 'n bate of las in 'n transaksie wat ten tyde van die transaksie nie die rekeningkundige wins of belasbare wins/(belastingverlies) beïnvloed nie

Belastinguitgawes

Lopende en uitgesteldebelasting word as 'n inkomste of uitgawe erken en by wins en verlies vir die tydperk ingesluit, buiten in soverre die belasting spruit uit:

- 'n transaksie of gebeurtenis wat in dieselfde of 'n ander tydperk regstreeks in ekwiteit erken is; of
- 'n besigheidsamevoeging.

Lopende en uitgesteldebelasting word regstreeks teen ander omvattende inkomste gedebiteer of gekrediteer indien die belasting betrekking het op items wat in dieselfde of 'n ander tydperk regstreeks teen ander omvattende inkomste gekrediteer of gedebiteer word.

Dividendbelasting

Suid-Afrikaanse inwoner-maatskappye is onderhewig aan 'n tweeledige belastingstelsel. Eerstens is belasting betaalbaar op belasbare inkomste en tweedens is belasting betaalbaar op uitgekeerde inkomstewinste.

Kontantdividende verklaar deur die maatskappy is onderhewig aan dividendbelasting, wat 'n belasting op die aandeelhouer is.

1.11 Hure

'n Huurkontrak word as bruikhuur geklassifiseer indien dit in wese al die risiko's en voordele verbonde aan eienaarskap oordra. 'n Huurkontrak word as 'n bedryfshuur geklassifiseer indien dit nie in wese al die risiko's en voordele verbonde aan eienaarskap oordra nie.

Bruikhure - verhuurder

Die groep erken bruikhure in die staat van finansiële stand.

Finansieringsinkomste word erken op grond van 'n patroon wat 'n konstante periodieke opbrengskoers op die groep se netto belegging in die bruikhuur weerspieël.

Bruikhure - huurder

Bruikhure word as bates en laste in die staat van finansiële stand erken teen bedrae wat gelyk is aan die billike waarde van die gehuurde eiendom of, indien dit laer is, die huidige waarde van die minimum huurbetalings. Die ooreenstemmende aanspreeklikheid teenoor die verhuurder word as 'n bruikhuurverpligting in die staat van finansiële stand ingesluit.

Die verdiskonteringskoers wat in die berekening van die huidige waarde van die minimum huurbetaling gebruik word, is die rentekoers wat in die huurkontrak geïmpliseer word.

Die huurbetalings word gedeel tussen die finansieringskoste en die vermindering van die uitstaande aanspreeklikheid. Die finansieringskoste word in elke tydperk in die huurtermyn toegeken ten einde 'n konstante periodieke koersverlaging op die saldo van die aanspreeklikheid te lewer.

Rekeningkundige Beleid

1.11 Hure (vervolg)

Bedryfshure - verhuurder

Bedryfshuurinkomste word op 'n reguitlyngrondslag oor die huurtermyn as 'n inkomste erken.

Die aanvanklike direkte koste wat met die onderhandeling en reëling van bedryfshure aangegaan word, word by die drabedrag van die gehuurde bate gevoeg en op dieselfde grondslag as die huurinkomste oor die huurtermyn as 'n uitgawe erken.

Inkomste uit huurkontrakte word in wins of verlies onder inkomste te boek gestel.

Bedryfshure - huurder

Bedryfshuurbetalings word op 'n reguitlyngrondslag oor die huurtermyn as 'n uitgawe erken. Die verskil tussen die bedrae wat as 'n uitgawe erken word en die kontraktuele betalings word as 'n bedryfshuurbate erken. Die aanspreeklikheid word nie verdiskonteer nie.

Enige voorwaardelike huur word as uitgawe erken in die tydperk waarin dit aangegaan word.

1.12 Voorraad

Voorraad (uitgesluit graanvoorraad) word op die eerste-in-eerste-uit-grondslag teen kosprys of die netto realiseerbare waarde, welke een ook al die laagste is, bereken.

Die netto realiseerbare waarde is die beraamde verkoopsprys in die gewone gang van die besigheid minus die beraamde koste van afhandeling en die beraamde koste wat nodig is om die verkoop te doen.

Graanvoorraad word getoon teen billike waarde minus koste om te verkoop.

Die koste van voorraad bestaan uit alle verkrygingskoste, omskeppingskoste en enige ander koste wat aangegaan word om die voorraad te bring tot waar dit is en in die toestand waarin dit is.

Die koste van voorraaditems wat nie gewoonlik geruil kan word nie en goedere en dienste wat vir spesifieke projekte geproduseer en afgesonder word, word toegeken deur spesifieke identifikasie van die individuele koste te gebruik.

Die voorraadkoste word toegeken deur die geweegde gemiddelde koste-formule te gebruik. Dieselfde kosteformule word gebruik vir alle voorraad met 'n soortgelyke aard en gebruik vir die entiteit.

Wanneer voorraad verkoop word, word die drabedrag van die voorraad as 'n uitgawe erken in die tydperk waarin die verwante inkomste erken word. Die bedrag van enige afwaartse waardasie van voorraad tot netto realiseerbare waarde en alle verliese van voorraad word as 'n uitgawe erken in die tydperk waarin die afwaartse waardasie of verlies plaasvind. Die bedrag van enige omswaai van enige afwaartse waardasie van voorraad voortspruitend uit 'n toename in netto realiseerbare waarde, word in die tydperk waarin dit omgeswaai word erken as 'n daling in die hoeveelheid voorraad wat as 'n uitgawe erken word.

1.13 Biologiese bates

Die groep erken 'n biologiese bate in die rekeningkundige rekords wanneer:

- dit beheer word deur en in besit is van die entiteit as 'n gevolg van gebeure in die verlede;
- dit waarskynlik is dat dit toekomstige ekonomiese voordele ten opsigte van hierdie bate sal vloei; en
- die billike waarde van die bate betroubaar bereken kan word.

Biologiese bates word aanvanlik erken teen koste en daarna op elke balansstaatdatum teen billike waarde minus koste om te verkoop.

Billike waarde is die prys wat ontvang sal word om 'n bate te verkoop of betaal sal word om 'n las te vereffen in 'n ordelike transaksie tussen mark deelnemers op die metings datum – IFRS 13.

Die billike waarde van vee word bereken op grond van die markprys van vee van dieselfde ouderdom, ras en genetiese meriete.

'n Wins of verlies wat spruit uit die aanvanklike erkenning van biologiese bates teen billike waarde minus die koste van verkope word ingesluit by wins of verlies vir die tydperk wanneer dit voorkom.

Rekeningkundige Beleid

1.14 Waardedaling van bates

Die groep evalueer op elke verslagdoeningsdatum of daar enige aanduiding is dat 'n bate se waarde gedaal het. Indien daar enigsins so 'n aanduiding is, beraam die groep die verhaalbare bedrag van die bate.

Ongeag of daar enige aanduiding van waardedalings is, doen die groep ook die volgende:

- toets ontasbare bates met 'n onbepaalde nutsduur of ontasbare bates wat nog nie vir gebruik beskikbaar is nie jaarliks vir waardedalings deur die drabedrag daarvan met die verhaalbare bedrag daarvan te vergelyk. Die waardedalingstoets word deur die loop van jaar en op dieselfde tydperk elke jaar gedoen.
- toets klandisiewaarde wat in 'n besigheidsamevoeging verkry is jaarliks vir waardedaling.

Indien daar enige aanduiding is dat 'n bate se waarde gedaal het, word die verhaalbare bedrag vir die individuele bate bepaal. Indien die verhaalbare bedrag van die individuele bate nie bepaal kan word nie, word die verhaalbare bedrag van die kontantgenererende eenheid waartoe die bate behoort, bepaal.

Die verhaalbare bedrag van 'n bate of 'n kontantgenererende eenheid is die billike waarde minus koste tot verkope tot dusvêr of die gebruikswaarde, welke een ook al die hoogste is.

Indien die verhaalbare bedrag van 'n bate minder is as die drabedrag, word die drabedrag van die bate tot die verhaalbare bedrag verminder. Dié vermindering is 'n waardedalingsverlies.

'n Waardedalingsverlies van bates wat teen kosprys minus enige opgehoopte waardevermindering of amortisasie gedra word, word onmiddellik in wins of verlies erken. Enige waardedalingsverlies van 'n herwaardeerde bate word as 'n herwaardasiedaling hanteer.

Klandisiewaarde wat in 'n besigheidsamevoeging verkry word, word vanaf die verkrygingsdatum toegewys aan elkeen van die kontantgenererende eenhede of groepe van kontantgenererende eenhede wat na verwagting by die sinergieë uit die samevoeging sal baat.

'n Waardedalingsverlies word vir kontantgenererende eenhede erken indien die verhaalbare bedrag van die eenheid minder is as die drabedrag van die eenhede. Die waardedalingsverlies word ook toegeken om die drabedrag van die bates van die eenheid soos volg te verminder:

- eerstens om die drabedrag van enige klandisiewaarde wat aan die kontantgenererende eenheid toegeken is, te verminder; en
- daarna pro-rata teenoor die ander bates van die eenheid op grond van die drabedrag van elke bate in die eenheid.

Die groep evalueer op elke verslagdoeningsdatum of daar enige aanduiding is dat 'n waardedalingsverlies wat in vorige tydperke vir bates, buiten klandisiewaarde, erken is, nie meer bestaan nie of kleiner is. Indien daar enigsins so 'n aanduiding is, word die verhaalbare bedrae van dié bates beraam.

Die verhoogde drabedrag van 'n bate buiten klandisiewaarde wat toeskryfbaar is aan die omswaai van 'n waardedalingsverlies is nie meer as die drabedrag wat bereken sou word indien daar in vorige jare geen waardedalingsverlies vir die bate erken is nie.

Die omswaai van 'n waardedalingsverlies van bates wat teen kosprys gedra word minus opgehoopte waardevermindering of amortisasie buiten klandisiewaarde word onmiddellik in wins of verlies erken. Enige omswaai van 'n waardedalingsverlies of 'n herwaardeerde bate word as 'n herwaardasietoename hanteer.

1.15 Aandelekapitaal en ekwiteit

'n Ekwiteitsinstrument is enige kontrak wat bewys is van 'n oorblywende belang in die bates van 'n entiteit nadat al sy laste afgetrek is.

Gewone aandele word as ekwiteit geklassifiseer.

Rekeningkundige Beleid

1.16 Werknemervoordele

Korttermynwerknemervoordele

Die koste van korttermynwerknemervoordele (dié wat betaalbaar is binne 12 maande nadat sodanige diens gelewer is soos verlof en siekverlof, bonusse en nie-monetêre voordele soos mediese sorg) word erken in die tydperk waarin die diens gelewer word en word nie verdiskonteer nie.

Die verwagte koste van betaalde afwesigheid word as 'n uitgawe erken na gelang die werknemer diens lewer wat sy/haar geregtigheid daarop verhoog, of in die geval van afwesigheid wat nie ophoop nie, wanneer die afwesigheid plaasvind.

Die verwagte koste van winsdeling en bonusbetalings word as 'n uitgawe erken wanneer daar 'n wettige of afgeleide verpligting is om sodanige betaling as gevolg van vorige prestasie te doen.

Omskrewebydraeplanne

Betalings aan omskrewebydraeplanne word as 'n uitgawe gedebiteer sodra dit betaalbaar is.

Betalings aan nywerheidsbestuurde aftreevoordeelskemas (of staatsplanne) word as omskrewebydraeplanne hanteer indien die groep se verpligting ingevolge die skemas gelyk is aan dié wat spruit uit 'n omskrewebydrae-aftreevoordeelplan.

1.17 Voorsienings en gebeurlikhede

Voorsienings word erken wanneer:
- die groep as gevolg van 'n gebeurtenis in die verlede 'n huidige verpligting het;
- 'n uitvloei van middele wat ekonomiese voordeel beliggaam waarskynlik nodig sal wees om die verpligting te vereffen; en
- 'n betroubare raming van die verpligting gedoen kan word.

Die bedrag van 'n voorsiening is die huidige waarde van die besteding wat na verwagting nodig sal wees om die verpligting na te kom.

Voorsiening sal nie vir toekomstige verliese erken word nie.

Indien 'n entiteit 'n kontrak het wat beswarend is, sal die huidige verpligting ingevolge die kontrak erken word en as 'n voorsiening bereken word.

Na die aanvanklike erkenning daarvan word voorwaardelike aanspreeklikhede wat afsonderlik in besigheidsamevoegings erken word, gemeet teen een van die volgende, welke een ook al die hoogste is:
- die bedrag wat as 'n voorsiening erken sal word; en
- die bedrag wat aanvanklik erken is minus kumulatiewe amortisasie.

1.18 Inkomste

Inkomste uit die verkoop van goedere word erken wanneer al die volgende voorwaardes nagekom is:
- die groep het die beduidende risiko's en belonings van eienaarskap van die goedere aan die koper oorgedra;
- die groep behou nie die voortgesette bestuursbetrokkenheid op dieselfde vlak wat gewoonlik met eienaarskap of effektiewe beheer van die verkoopte goedere geassosieer word nie;
- die bedrag inkomste kan betroubaar bereken word;
- die ekonomiese voordeel verbonde aan die transaksie sal waarskynlik die groep toekom; en
- die koste wat ten opsigte van die transaksie aangegaan is of wat aangegaan sal word, kan betroubaar bereken word.

Wanneer die uitslag van 'n transaksie wat dienslewering behels, betroubaar beraam kan word, word inkomste ten opsigte van die transaksie erken met verwysing na die stadium van voltooiing van die transaksie op die verslagdoeningsdatum. Die uitslag van die transaksie kan betroubaar beraam word wanneer al die volgende voorwaardes nagekom word:
- die inkomstebedrag kan betroubaar bereken word;
- die ekonomiese voordeel ten opsigte van die transaksie sal na verwagting die groep toekom;
- die afhandelingstadium van die transaksie op die verslagdoeningsdatum kan betroubaar bereken word; en
- die koste wat aangegaan is vir die transaksie en die koste om die transaksie af te handel, kan betroubaar bereken word.

Wanneer die uitslag van die transaksie wat dienslewering behels, nie betroubaar bereken kan word nie, word inkomste slegs erken ten opsigte van die erkende uitgawes wat verhaalbaar is.

Rekeningkundige Beleid

1.18 Inkomste (vervolg)

Diensgeld word erken met verwysing na die stadium van voltooiing van die transaksie op die verslagdoeningsdatum. Die stadium van voltooiing word bepaal deur die verhouding van die koste tot dusvêr teenoor die totale beraamde koste van die transaksie.

Kontrakinkomste bestaan uit:
- die aanvanklike hoeveelheid inkomste wat in die kontrak ooreengekom is; en
- veranderings in kontrakwerk, eise en aansporingbetalings:
  - in soverre dit waarskynlik is dat dit inkomste tot gevolg sal hê; en
  - dit betroubaar bereken kan word.

Inkomste word bereken teen die billike waarde van die teenprestasie wat ontvang is of ontvangbaar is en verteenwoordig die ontvangbare bedrae vir goedere en dienste wat in die normale gang van sake verskaf word, na aftrekking van handelskortings, hoeveelheidskorting en belasting op toegevoegde waarde.

Rente word in wins of verlies erken deur die effektiewe rentekoersmetode te gebruik.

Dividende word in wins en verlies erken wanneer die maatskappy se reg om die betaling te ontvang, gevestig is.

Die diensfooi wat by die prys van die produk ingesluit is, word as inkomste erken in die tydperk wat die diens gelewer word.

1.19 Leenkoste

Leenkoste wat regstreeks toeskryfbaar is aan die verkryging, konstruksie of produksie van 'n kwalifiserende bate word as deel van die koste van daardie bate gekapitaliseer totdat die bate gereed is vir die voorgenome gebruik daarvan. Die bedrag van die leenkoste wat gekapitaliseer kan word, word soos volg bereken:
- Werklike leenkoste op fondse wat spesifiek geleen is met die doel om 'n kwalifiserende bate te verkry, minus enige tydelike belegging van dié lenings.
- Die geweegde gemiddeld van die leenkoste wat op die entiteit van toepassing is op fondse wat in die algemeen geleen word met die doel om 'n kwalifiserende bate te verkry. Die gekapitaliseerde leenkoste is nie meer as die totale leenkoste wat aangegaan word nie.

Kapitalisering word opgeskort vir lang tydperke waartydens aktiewe ontwikkeling onderbreek is.

Kapitalisering eindig wanneer al die aktiwiteite wat nodig is om die kwalifiserende bate vir die voorgenome gebruik of verkoop daarvan gereed te kry, in wese afgehandel is.

Alle ander leenkoste word as 'n uitgawe erken in die tydperk waarin dit aangegaan word.

1.20 Uitkering van dividende

Uitkering van bates aan aandeelhouers van die maatskappy word teen billike waarde verantwoord.

Dividende verklaar aan die groep se aandeelhouers word as 'n verpligting erken in die tydperk waarin die dividende deur die direksie goedgekeur word, nadat die solvensie- en likiditeitstoets uitgevoer is.

Rekeningkundige Beleid

1.21 Valuta-omskepping

Valuta-transaksies

'n Valuta-transaksie word met aanvanklike erkenning in Rand aangeteken deur die lokowisselkoers tussen die funksionele geldeenheid en die buitelandse geldeenheid op die transaksiedatum op die valutabedrag toe te pas.

Op elke verslagdoeningsdatum:
- word monetêre valuta-items omskep deur die sluitingskoers te gebruik;
- word nie-monetêre items wat ingevolge historiese koste in 'n buitelandse geldeenheid gemeet word, omskep deur die wisselkoers op die transaksiedatum te gebruik; en
- word nie-monetêre items wat teen billike waarde in 'n buitelandse geldeenheid bereken word, omskep deur die wisselkoers te gebruik op die datum waarop die billike waarde bepaal is.

Valutaverskille voortspruitend uit die vereffening van 'n monetêre item of met die omskepping van monetêre items teen koerse wat verskil van dié waarteen hulle met aanvanklike erkenning in die vorige tydperk of in die vorige opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate omskep is, word in die tydperk waarin dit voorkom in wins of verlies erken.

Wanneer 'n wins of verlies op 'n nie-monetêre item regstreeks in ander omvattende inkomste erken en in ekwiteit opgehoop word, word enige wisselkoerskomponent van daardie wins of verlies regstreeks in ander omvattende inkomste erken en in ekwiteit opgehoop. Wanneer 'n wins of verlies op 'n nie-monetêre item in wins of verlies erken word, word enige valutakomponent van daardie wins of verlies in wins of verlies erken.

Kontantvloei voortspruitend uit transaksies in 'n buitelandse geldeenheid word in Rand erken deur die wisselkoers tussen die Rand en die buitelandse geldeenheid op die kontantvloeidatum op die valutabedrag toe te pas.

Beleggings in filiale, gesamentlike ondernemings en geassosieerdes

Die resultate en finansiële posisie van 'n buitelandse bedryf word in die funksionele geldeenheid omskep deur die volgende prosedures te gebruik:
- bates en laste vir elke verslagdoeningsdatum wat aangebied word, word teen die sluitingskoers op daardie verslagdoeningsdatum omskep;
- inkomste en uitgawes vir elke item van wins of verlies word teen die wisselkoers op die transaksiedatums omskep; en
- alle gevolglike valutaverskille word as 'n afsonderlike komponent van ekwiteit erken.

Wisselkoersverskille voortspruitend uit 'n monetêre item wat deel uitmaak van 'n netto belegging in 'n buitelandse bedryf word aanvanklik in ander omvattende inkomste erken en in die omskeppingsreserwe geakkumuleer. Met die verkoop van die netto belegging in die buitelandse bedryf word die wins of verlies na wins of verlies geherklassifiseer by wyse van 'n herklassifikasie-aansuiwering.

Enige klandisiewaarde voortspruitend uit die verkryging van 'n buitelandse bedryf en enige billikewaarde aanpassings van die drabedrae van bates en laste voortspruitend uit die verkryging van daardie buitelandse bedryf word as 'n bate en las van die buitelandse bedryf hanteer.

Die kontantvloei van 'n buitelandse filiaal word op die kontantvloeidatum teen die wisselkoers tussen die funksionele geldeenheid en die buitelandse geldeenheid omskep.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

		Groep		Maatskappy	
		2018	2017	2018	2017
		R	R	R	R

2. Risikobestuur

Kapitaalrisiko

Die groep se doelwitte met die bestuur van kapitaal is om die groep se vermoë om as 'n lopendesaak voort te gaan, te beskerm ten einde 'n opbrengs vir aandeelhouers en voordele vir ander belanghebbers te lewer en om 'n optimale kapitaalstruktuur te handhaaf om die kapitaalkoste te verminder.

Die kapitaalstruktuur van die groep bestaan uit skuld, wat die lenings geopenbaar in aantekening 18, 22 & 23, kontant en kontantekwivalente geopenbaar in aantekening 20 en ekwiteit wat in die staat van finansiële stand bekendgemaak is, insluit.

Om die kapitaalstruktuur te handhaaf of aan te pas, kan die groep die bedrag van die dividend betaal aan aandeelhouers aanpas, kapitaal uitkeer aan aandeelhouers, nuwe aandele uitreik of bates verkoop om skuld te verminder.

Soos ander in die bedryf, monitor die groep kapitaal op grond van die hefboomverhouding.

Die verhouding word bereken as netto skuld verdeel deur totale kapitaal. Netto skuld word bereken as totale lenings (Insluitende bedryfs- en niebedryfslenings soos in die staat van finansiële stand getoon) minus kontant en kontantekwivalente. Totale kapitaal word getoon in die staat van finansiële stand.

Die hefboomverhouding op 2018 en 2017 was onderskeidelik soos volg:

Totale laste (uitgesluit kontant)		**774 761 416**	**681 014 526**	**745 629 284**	**660 730 453**
Minus: Kontant en kontantekwivalente	20	(889 196 516)	(900 888 280)	(903 725 232)	(907 689 622)
Netto skuld		1 663 957 932	1 581 902 806	1 649 354 516	1 568 420 075
Totale ekwiteit		1 128 028 482	996 809 416	1 153 117 696	1 021 665 899
Totale kapitaal		**2 791 986 414**	**2 578 712 222**	**2 802 472 212**	**2 590 085 974**
Hefboomverhouding		59 %	61 %	59 %	60 %

Die groep beskik oor genoegsame kapitaal om sy leenkapasiteit te benut. Die leenkapasiteit op 28 Februarie 2018 was soos volg:

Leenkapasiteit benut				
Totale fasiliteite beskikbaar	1 300 000 000	1 535 000 000	1 300 000 000	1 535 000 000
Onbenutte leenvermoë	(331 909 933)	(606 260 192)	(331 909 933)	(606 260 192)
	968 090 067	**928 739 808**	**968 090 067**	**928 739 808**

Finansiële risiko

Die groep se aktiwiteite stel hom bloot aan 'n verskeidenheid finansiële risiko's: Markrisiko (insluitende, billike waarde rentekoersrisiko, kontantvloei rentekoersrisiko en prysrisiko), kredietrisiko en likiditeitsrisiko.

Die groep se algehele risikobestuursprogram fokus op die onvoorspelbaarheid van finansiële markte en wil die moontlike negatiewe uitwerking op die groep se finansiële prestasie tot 'n minimum beperk. Die groep gebruik afgeleide finansiële instrumente om sekere risikoblootstellings te verskans. Risikobestuur word deur 'n sentrale tesourieafdeling (finansiële afdeling) gedoen ooreenkomstig beleid wat die direksie goedgekeur het. Die finansiële afdeling identifiseer, evalueer en verskans finansiële risiko in noue samewerking met die groep se bedryfseenhede. Die direksie verskaf skriftelike beginsels vir risikobestuur in die algemeen, sowel as skriftelike beleid wat spesifieke gebiede dek soos valuta-risiko, rentekoersrisiko, kredietrisiko, gebruik van afgeleide finansiële instrumente en nie-afgeleide finansiële instrumente, en belegging van surpluslikiditeit.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

2. Risikobestuur (vervolg)

Likiditeitsrisiko

Verstandige likiditeitsrisikobestuur impliseer die handhawing van voldoende kontant en bemarkbare sekuriteite, die beskikbaarheid van befondsing deur 'n toereikende bedrag toegewyde kredietfasiliteite en die vermoë om markposisies af te wissel. Weens die dinamiese aard van die onderliggende besighede, handhaaf finansies buigsaamheid met befondsing deur beskikbaarheid ingevolge toegewyde kredietfasiliteite te handhaaf.

Die groep se risiko vir likiditeit is as gevolg van die fondse wat beskikbaar is om toekomstige verpligtinge te dek. Die groep bestuur likiditeitsrisiko deur 'n deurlopende nasiening van toekomstige verpligtinge en kredietfasiliteite.

Kontantvloeivoorspellings word opgestel en toereikend benutte leningsfasiliteite word gemonitor.

Die onderstaande tabel is 'n ontleding van die groep se finansiële laste en netto vereffende afgeleide finansiële laste in tersaaklike vervaldatum groeperings op grond van die oorblywende tydperk op die verslagdoeningsdatum tot die kontraktuele vervaldatum. Die bedrae geopenbaar in die onderstaande tabel is die kontraktuele onverdiskonteerde kontantvloei. Saldo's wat binne 12 maande betaalbaar is, is gelyk aan hul drasaldo's aangesien die impak van korting nie wesenlik is nie.

Groep

Op 28 Februarie 2018	Minder as 1 jaar	Tussen 1 en 2 jaar	Tussen 2 en 5 jaar	Meer as 5 jaar
Lenings vanaf groepmaatskappye	11 674 774	-	-	-
Lenings vanaf aandeelhouers	216 108 558	-	-	-
Handels- en ander krediteure	467 868 031	-	-	-
Bankoortrekkings	1 047 957 498	-	-	-
Ander finansiële aanspreeklikhede	17 241 042	-	-	-

Op 28 Februarie 2017	Minder as 1 jaar	Tussen 1 en 2 jaar	Tussen 2 en 5 jaar	Meer as 5 jaar
Lenings vanaf groepmaatskappye	6 361 424	-	-	-
Lenings vanaf aandeelhouers	174 610 963	-	-	-
Langtermynlening	798 928	-	-	-
Handels- en ander krediteure	410 009 468	-	-	-
Bankoortrekkings	1 007 682 691	-	-	-
Ander finansiële aanspreeklikhede	51 639 274	-	-	-

Maatskappy

Op 28 Februarie 2018	Minder as 1 jaar	Tussen 1 en 2 jaar	Tussen 2 en 5 jaar	Meer as 5 jaar
Lenings vanaf groepmaatskappye	12 264 733	-	-	-
Lenings vanaf aandeelhouers	216 108 558	-	-	-
Handels- en ander krediteure	457 591 980	-	-	-
Bankoortrekkings	1 047 957 498	-	-	-
Ander finansiële aanspreeklikhede	17 241 042	-	-	-

Op 28 Februarie 2017	Minder as 1 jaar	Tussen 1 en 2 jaar	Tussen 2 en 5 jaar	Meer as 5 jaar
Lenings vanaf groepmaatskappye	6 568 802	-	-	-
Lenings vanaf aandeelhouers	174 610 963	-	-	-
Langtermynlening	798 928	-	-	-
Handels- en ander krediteure	406 606 828	-	-	-
Bankoortrekkings	1 007 682 692	-	-	-
Ander finansiële aanspreeklikhede	51 639 274	-	-	-

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

2. Risikobestuur (vervolg)

Rentekoersrisiko

Die groep se rentekoersrisiko spruit uit korttermynlenings. Lenings uitgereik teen veranderlike koerse stel die groep bloot aan 'n kontantvloei rentekoersrisiko. Lenings uitgereik teen vaste koerse stel die groep bloot aan billike waarde rentekoersrisiko. In 2018 en 2017 is die groep se lenings teen veranderlike koerse in die Rand gedenomineer.

Die groep ontleed sy rentekoers blootstelling op 'n dinamiese grondslag. Verskeie scenario's word nageboots deur herfinansiering, hernuwing van bestaande posisies, alternatiewe finansiering en skanse in rekening te bring. Op grond van die scenario's bereken die groep die invloed van 'n gedefinieerde rentekoersskuif op wins en verlies . Vir elke simulasie word dieselfde rentekoersskuif vir alle geldeenhede gebruik.

Die scenario's word slegs toegepas vir aanspreeklikhede wat die grootste rentedraende posisies verteenwoordig. Op grond van die simulasies wat gedoen is, sou die invloed van 'n 1%-skuif op nabelaste wins van die Groep onderskeidelik 'n maksimum styging van R 9 664 494 (2017: R 12 655 404) of 'n daling van R 9 664 494 (2017: R 12 655 404) en in die Maatskappy 'n maksimum styging van R9 665 593 (2017: R12 631 619) of 'n daling van R9 665 593 (2017: R12 631 619) gewees het. Die simulasie word op 'n kwartaallikse grondslag gedoen om te bevestig dat die maksimum verliespotensiaal binne die perk is wat die bestuur verskaf.

Kredietrisiko

Kredietrisiko word op 'n maatskappybasis bestuur.

Die kredietrisiko bestaan hoofsaaklik uit kontantdeposito's, kontantekwivalente, afgeleide finansiële instrumente en handelsdebiteure. Die maatskappy deponeer slegs kontant by banke met hoë gehalte kredietgraderings en beperk blootstellings tot enige enkele party.

Handelsdebiteure bestaan uit 'n wydverspreide kliëntebasis. Bestuur evalueer kredietrisiko's ten opsigte van kliënte op 'n deurlopende grondslag. Indien kliënte onafhanklik gegradeer word, word die graderings gebruik. Andersins, indien daar geen onafhanklike gradering is nie, evalueer kliëntefinansiering die kredietgehalte van die kliënt deur sy finansiële posisie, vorige ervarings en ander faktore in berekening te bring. Individuele risikoperke word gestel op grond van interne of eksterne graderings ooreenkomstig perke wat die direksie stel. Die benutting van kredietlimiete word gereeld gemonitor. Verkope aan kleinhandelkliënte word in kontant vereffen of deur bekende kredietkaarte te gebruik. Kredietwaarborgversekering word verkry wanneer dit toepaslik geag word.

Prysrisiko

Die groep is blootgestel aan kommoditeitsprysrisiko. Om sy prysrisiko te bestuur, diversifiseer die groep sy portefeulje en maak gebruik van verskansing. Die diversifikasie van die portefeulje word gedoen ooreenkomstig die perke wat die groep stel.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

3. Nuwe Standaarde en Vertolkings

3.1 Standaarde en vertolkings van krag en toegepas in die huidige finansiële jaar

In die huidige jaar, het die groep die volgende standaarde en vertolkings toegepas wat vir die huidige finansiële jaar van krag is en op sy bedrywighede van toepassing is:

Staat van Kontantvloeie (Wysigings aan IAS 7)

Wysigings wat vereis dat entiteite inligting oor die veranderinge in hul finansiële laste moet openbaar. Die addisionele openbaarmakings sal beleggers help om die veranderinge in laste as gevolg van finansieringsaktiwiteite, insluitend veranderinge in kontantvloei en nie-kontant veranderinge (byvoorbeeld buitelandse valuta winste of verliese) te evalueer.

Die effektiewe datum van die wysiging is vir die jaar wat op of na 1 Januarie 2017 begin.

Die groep het die wysiging vir die eerste keer in die 2018 opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate toegepas.

Die impak van die wysiging is nie wesenlik nie.

Inkomstebelasting (Wysigings aan IAS 12)

Die wysigings vereis dat 'n entiteit moet oorweeg of die belastingwette die bronne van belasbare inkomste, waarteen die entiteit aftrekkings kan maak teen die omkering van aftrekbare tydelike verskille wat toeskryfbaar is aan ongerealiseerde verliese, beperk. Verder verskaf die wysigings leiding oor hoe 'n entiteit toekomstige belasbare inkomste moet bepaal, en verduidelik die omstandighede waarin belasbare inkomste die verhaling van sekere bates, teen meer as hul drawaardes, kan insluit.

Die effektiewe datum van die wysiging is vir die jaar wat op of na 1 Januarie 2017 begin.

Die groep het die wysiging vir die eerste keer in die 2018 opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate toegepas.

Die impak van die wysiging is nie wesenlik nie.

IFRS 12 - Jaarlikse Verbeteringe 2014 - 2016 siklus

Die wysigings verduidelik dat die vereistes in IFRS 12 van toepassing is op 'n entiteit se belang in 'n filiaal, gesamentlik beheerde onderneming of 'n geassosieerde (of 'n deel van die belang in 'n gesamentlik beheerde onderneming of geassosieerde) wat geklassifiseer is (of ingesluit is in 'n groep wat geklassifiseer is) as gehou vir verkoop.

Die effektiewe datum van die wysiging is vir die jaar wat op of na 1 Januarie 2017 begin.

Die groep het die wysiging vir die eerste keer in die 2018 opgesomde gekonsolideerde finansiële jaarstate toegepas.

Die impak van die wysiging is nie wesenlik nie.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

3. Nuwe Standaarde en Vertolkings (vervolg)

3.2 Standaarde en vertolkings wat nog nie van krag is nie

Die groep het besluit om die volgende standaarde en vertolkings, wat gepubliseer en verpligtend is vir die groep se rekeningkundige tydperke wat na 1 Maart 2017 begin, nie vroeg toe te pas nie:

Standaard/Vertolking:	Effektiewe datum: Jare wat begin op of na
• IAS 28 Jaarlikse Verbeteringe 2014 - 2016 siklus	1 Januarie 2018
• IFRS 2 Aandeelgebaseerde Betalings	1 Januarie 2018
• IFRS 4 Versekeringskontrakte	1 Januarie 2018
• IFRS 9 Finansiële Instrumente	1 Januarie 2018
• IFRS 15 Inkomste uit Kontrakte van Kliënte	1 Januarie 2018
• IFRS 16 Huurkontrakte	1 Januarie 2019
• IFRS 17 Versekeringskontrakte	1 Januarie 2021
• IAS 40 Beleggingseiendom	1 Januarie 2018
• IFRIC 22 Buitelandse Valuta Transaksies en Vergoeding Vooruitontvang	1 Januarie 2018
• IFRIC 23 Onsekerheid oor Inkomste Belasting Hantering	1 Januarie 2019

3.3 Standaarde en vertolkings wat vroegtydig aangeneem is

Die groep het gekies om IFRS 9 van 2009 vroegtydig aan te neem vanaf 1 Maart 2010.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

4. Billike waarde inligting

Die voorbereiding van finansiële state in ooreenstemming met die rekeningkundige beleid van die groep noodsaak die bestuur om die billike waarde van bates en laste by die aanvanklike erkenning en die daaropvolgende metings daarvan te meet. Dit is die beleid om beleggings in die ekwiteitsinstrumente van genoteerde en ongenoteerde entiteite, graanvoorraad en afgeleide finansiële instrumente by die daaropvolgende metings daarvan by finansiële jaareindes teen billike waarde te meet. Die billike waarde van dié bates en laste word dus op 'n herhalende grondslag gemeet. Die beleid vereis egter ook die meting van die billike waarde van bates en laste wat gewoonlik by finansiële jaareindes met gebruikmaking van die kosprysmodel gemeet word, onderworpe aan bepaalde voorwaardes of omstandighede. Bates en laste wat op 'n nie-herhalende grondslag teen billike waarde gemeet word, sluit die bates en laste van filiale by verkryging, nie-bedryfsbates gehou vir verkoop en nie-bedryfsbates wat aan waardedalingsverliese onderworpe is in.

Billike waarde word omskryf as die prys wat ontvang sal word by die verkoop van 'n bepaalde bate of betaal sal word by die oordrag van 'n bepaalde las in 'n ordelike transaksie tussen markdeelnemers onder marktoestande in die hoofmark op die metingsdatum of, in die afwesigheid van 'n hoofmark, die mees voordeligste mark. Vir dié doel word die hoofmark geag die mark te wees wat die groep die meeste betree. Die meting van billike waarde neem die toestand en ligging van die item wat gemeet word en, in die geval van nie-finansiële bates, die hoogste en beste gebruik van die bate in ag. Vir dié doel word die hoogste en beste gebruik van 'n nie-finansiële bate geag 'n gebruik te wees wat fisies moontlik, wettig toelaatbaar en finansieël uitvoerbaar is. Indien die hoogste en beste gebruik van 'n niefinansiële bate die gebruik van die bate in kombinasie met ander bates behels, is die billike waarde die prys wat ontvang sal word indien die bate saam met die bates aangewend word met die aanname dat daardie bates in die mark beskikbaar is. Billike waarde word nie met transaksiekoste aangepas nie, met dien verstande dat vervoerkoste nie 'n transaksiekoste is nie.

Billike waarde word in die finansiële state geklassifiseer en aangebied in drie vlakke, gegrond op die onderskeie insette wat by die meting van billike waarde gebruik word.

Eerstevlak-insetdata
Die billike waarde van 'n bate of las wat met eerstevlak-insetdata gemeet word, is gegrond op onaangesuiwerde gekwoteerde pryse.

Tweedevlak-insetdata
In die geval waar die billike waarde van 'n bate of las met tweedevlak-insetdata gemeet word, word die waardasie met gebruikmaking van waarneembare markinligting gedoen. Dié insette sluit gekwoteerde pryse vir 'n soortgelyke bate of las in 'n aktiewe mark, gekwoteerde pryse vir die identiese of 'n soortgelyke bate of las in 'n onaktiewe mark en rentekoerse in. Billike waardes wat teen die huidige waarde van toekomstige kontantvloei bereken word, is by die groep ingesluit.

Derdevlak-insetdata
Die billike waarde van bates en laste wat met gebruikmaking van derdevlak-insetdata gemeet word, word met min of geen waarneembare markinligting gemeet.

Die onderstaande tabel verteenwoordig die groep se finansiële bates en laste wat gemeet word teen billike waarde soos op 28 Februarie 2018. Verwys na aantekening 17 vir openbaarmaking van graanvoorraad wat gemeet word teen billike waarde.

Bates	**Eerstevlak-insetdata**	**Tweedevlak-insetdata**	**Derdevlak-insetdata**
Finansiële bates teen billike waarde deur wins of verlies			
Produk afgeleide finansiële instrumente	-	7 901 040	-
Biologiese bates	-	-	25 802 506
Ekwiteitsbeleggings			
Genoteerde en ongenoteerde aandele	-	127 213	-
Totale bates	**-**	**8 028 253**	**25 802 506**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

4. Billike waarde inligting (vervolg)

Laste	Eerstevlak-insetdata	Tweedevlak-insetdata	Derdevlak-insetdata
Finansiële laste teen billike waarde deur wins of verlies			
Produk afgeleide finansiële instrumente	-	17 241 042	-
Totale laste	**-**	**17 241 042**	**-**

Die onderstaande tabel verteenwoordig die groep se finansiële bates en laste wat gemeet word teen billike waarde soos op 28 Februarie 2017.

Bates	Eerstevlak-insetdata	Tweedevlak-insetdata	Derdevlak-insetdata
Finansiële bates teen billike waarde deur wins of verlies			
Produk afgeleide finansiële instrumente	-	8 915 481	-
Biologiese bates	-	-	20 267 988
Ekwiteitsbeleggings			
Ongenoteerde aandele	-	127 272	-
Totale bates	**-**	**9 042 753**	**20 267 988**

Laste	Eerstevlak-insetdata	Tweedevlak-insetdata	Derdevlak-insetdata
Finansiële laste teen billike waarde deur wins of verlies			
Produk afgeleide finansiële instrumente	-	51 639 274	-
Totale laste	**-**	**51 639 274**	**-**

Finansiële instrumente gemeet met eerstevlak-insetdata

Die billike waarde van finansiële instrumente wat handel in aktiewe markte is gebaseer op gekwoteerde markpryse op die balansstaatdatum. 'n Mark word geag aktief te wees indien gekwoteerde pryse geredelik en gereeld beskikbaar is van 'n beurs, handelaar, makelaar, bedryf groep, of regulerende agentskap, en dié pryse verteenwoordig werklike en gereelde mark transaksies op 'n armlengte-basis. Die gekwoteerde markpryse wat gebruik word vir die meet van finansiële bates gehou deur die maatskappy, is die huidige bodprys. Hierdie instrumente is ingesluit in vlak 1.

Finansiële instrumente gemeet met tweedevlak-insetdata

Die billike waarde van finansiële instrumente wat nie verhandel in 'n aktiewe mark nie (byvoorbeeld, oor die toonbank afgeleide instrumente) word bepaal deur van waardasietegnieke gebruik te maak. Hierdie waardasietegnieke maak gebruik van waarneembare markdata waar dit beskikbaar is en word so min as moontlik op entiteit spesifieke ramings staat gemaak. As alle beduidende insette wat nodig is om die billike waarde van 'n instrument te bepaal waarneembare data is word die instrument ingesluit in vlak 2.

Finansiële instrumente gemeet met derdevlak-insetdata

Spesifieke waardasietegnieke word gebruik om die waarde van die finansiele instrumente te meet. Verwys na nota 16 Biologiese bates vir die waardasietegniek gebruik.

5. Beleggingseiendom

Groep	2018			2017		
	Koste	**Opgehoopte waarde-vermindering**	**Drawaarde**	**Koste**	**Opgehoopte waarde-vermindering**	**Drawaarde**
Beleggingseiendom	20 567 683	(1 502 921)	19 064 762	20 567 683	(1 091 000)	19 476 683

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

5. Beleggingseiendom (vervolg)

Maatskappy	2018			2017		
	Koste	**Opgehoopte waarde-vermindering**	**Drawaarde**	**Koste**	**Opgehoopte waarde-vermindering**	**Drawaarde**
Beleggingseiendom	28 596 002	(1 502 921)	27 093 081	20 567 683	(1 091 000)	19 476 683

Rekonsiliasie van beleggingseiendom - Groep - 2018

	Openingsaldo	**Waarde-vermindering**	**Totaal**
Beleggingseiendom	19 476 683	(411 921)	19 064 762

Rekonsiliasie van beleggingseiendom - Groep - 2017

	Beginsaldo	**Aankope**	**Waarde-vermindering**	**Totaal**
Beleggingseiendom	19 429 036	450 000	(402 353)	19 476 683

Rekonsiliasie van beleggingseiendom - Maatskappy - 2018

	Beginsaldo	**Aankope**	**Waarde-vermindering**	**Totaal**
Beleggingseiendom	19 476 683	8 028 319	(411 921)	27 093 081

Rekonsiliasie van beleggingseiendom - Maatskappy - 2017

	Beginsaldo	**Aankope**	**Waarde-vermindering**	**Totaal**
Beleggingseiendom	19 429 036	450 000	(402 353)	19 476 683

	Groep		Maatskappy	
	2018	2017	2018	2017
	R	R	R	R
Billike waarde van beleggingseiendomme	25 292 426	24 359 685	33 292 426	24 359 685

'n Register met die inligting wat kragtens skedule 29(1) van die Maatskappywet en Regulasie 25(3) van die Maatskappy Regulasies vereis word, is by die maatskappy se geregistreerde kantoor ter insae beskikbaar.

Beleggingseiendom se billike waarde is bepaal deur gebruik te maak van vlak 3 insetdata. Verdiskonteerde kontantvloei sowel as markinligting was gebruik in die billike waarde berekening.

6. Eiendom, aanleg en toerusting

Groep	2018			2017		
	Koste	**Opgehoopte waarde-vermindering**	**Drawaarde**	**Koste**	**Opgehoopte waarde-vermindering**	**Drawaarde**
Grond en verbeteringe	355 605 969	(72 213 735)	283 392 234	338 846 739	(63 661 473)	275 185 266
Masjinerie en toerusting	147 410 655	(90 999 267)	56 411 388	134 420 421	(77 803 968)	56 616 453
Motorvoertuie	91 944 069	(48 760 819)	43 183 250	91 134 880	(46 221 445)	44 913 435
Rekenaartoerusting	19 969 556	(16 362 200)	3 607 356	19 048 975	(13 911 800)	5 137 175
Huurverbeterings	247 618	(38 095)	209 523	-	-	-
Vliegtuig	5 888 364	(2 932 218)	2 956 146	5 888 364	(2 932 218)	2 956 146
Totaal	**621 066 231**	**(231 306 334)**	**389 759 897**	**589 339 379**	**(204 530 904)**	**384 808 475**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

6. Eiendom, aanleg en toerusting (vervolg)

Maatskappy	2018			2017		
	Koste	**Opgehoopte waarde-vermindering**	**Drawaarde**	**Koste**	**Opgehoopte waarde-vermindering**	**Drawaarde**
Grond en verbeteringe	292 089 845	(70 506 912)	221 582 933	284 040 122	(62 590 701)	221 449 421
Masjinerie en toerusting	137 990 126	(88 354 605)	49 635 521	128 700 563	(76 098 020)	52 602 543
Motorvoertuie	90 135 139	(48 101 419)	42 033 720	89 582 567	(45 650 645)	43 931 922
Rekenaartoerusting	19 818 218	(16 266 846)	3 551 372	18 906 490	(13 826 068)	5 080 422
Vliegtuig	5 888 364	(2 932 218)	2 956 146	5 888 364	(2 932 218)	2 956 146
Totaal	**545 921 692**	**(226 162 000)**	**319 759 692**	**527 118 106**	**(201 097 652)**	**326 020 454**

Rekonsiliasie van eiendom, aanleg en toerusting - Groep - 2018

	Beginsaldo	**Aankope**	**Verkope**	**Oorplasings**	**Waarde-vermindering**	**Totaal**
Grond en verbeteringe	275 185 266	16 759 230	-	-	(8 552 262)	283 392 234
Masjinerie en toerusting	56 616 453	11 615 062	(776 810)	1 517 605	(12 560 922)	56 411 388
Motorvoertuie	44 913 435	10 639 897	(2 353 242)	(1 517 621)	(8 499 219)	43 183 250
Rekenaartoerusting	5 137 175	1 312 260	(19 116)	-	(2 822 963)	3 607 356
Huurverbeterings	-	247 618	-	-	(38 095)	209 523
Vliegtuig	2 956 146	-	-	-	-	2 956 146
	384 808 475	**40 574 067**	**(3 149 168)**	**(16)**	**(32 473 461)**	**389 759 897**

Rekonsiliasie van eiendom, aanleg en toerusting - Groep - 2017

	Beginsaldo	**Aankope**	**Verkope**	**Waarde-vermindering**	**Totaal**
Grond en verbeteringe	277 955 652	5 746 237	(6 683)	(8 509 940)	275 185 266
Masjinerie en toerusting	63 318 167	6 833 450	(41 650)	(13 493 514)	56 616 453
Motorvoertuie	51 360 485	4 059 665	(1 015 517)	(9 491 198)	44 913 435
Rekenaartoerusting	5 932 469	1 879 625	(24 974)	(2 649 945)	5 137 175
Vliegtuig	2 956 146	-	-	-	2 956 146
	401 522 919	**18 518 977**	**(1 088 824)**	**(34 144 597)**	**384 808 475**

Rekonsiliasie van eiendom, aanleg en toerusting - Maatskappy - 2018

	Beginsaldo	**Aankope**	**Verkope**	**Oorplasings**	**Waarde-vermindering**	**Totaal**
Grond en verbeteringe	221 449 421	8 049 723	-	-	(7 916 211)	221 582 933
Masjinerie en toerusting	52 602 543	7 877 025	(759 942)	1 517 605	(11 601 710)	49 635 521
Motorvoertuie	43 931 922	10 050 095	(2 139 125)	(1 517 621)	(8 291 551)	42 033 720
Rekenaartoerusting	5 080 422	1 278 308	(18 654)	-	(2 788 704)	3 551 372
Vliegtuig	2 956 146	-	-	-	-	2 956 146
	326 020 454	**27 255 151**	**(2 917 721)**	**(16)**	**(30 598 176)**	**319 759 692**

Rekonsiliasie van eiendom, aanleg en toerusting - Maatskappy - 2017

	Beginsaldo	**Aankope**	**Verkope**	**Waarde-vermindering**	**Totaal**
Grond en verbeteringe	223 589 127	5 746 237	(6 683)	(7 879 260)	221 449 421
Masjinerie en toerusting	58 534 866	6 658 699	(41 650)	(12 549 372)	52 602 543
Motorvoertuie	50 546 141	3 694 985	(994 742)	(9 314 462)	43 931 922
Rekenaartoerusting	5 854 825	1 870 112	(24 974)	(2 619 541)	5 080 422
Vliegtuig	2 956 146	-	-	-	2 956 146
	341 481 105	**17 970 033**	**(1 068 049)**	**(32 362 635)**	**326 020 454**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

6. Eiendom, aanleg en toerusting (vervolg)

'n Register met die inligting wat kragtens skedule 29(1) van die Maatskappywet en Regulasie 25(3) van die Maatskappy Regulasies vereis word, is by die maatskappy se geregistreerde kantoor ter insae beskikbaar.

7. Klandisiewaarde

Groep	2018			2017		
	Koste	**Opgehoopte waardedaling**	**Drawaarde**	**Koste**	**Opgehoopte waardedaling**	**Drawaarde**
Klandisiewaarde	3 334 257	-	3 334 257	3 334 257	-	3 334 257

8. Ontasbare bates

Groep	2018			2017		
	Koste	**Opgehoopte amortisasie**	**Drawaarde**	**Koste**	**Opgehoopte amortisasie**	**Drawaarde**
Kliënteverhoudings	11 405 624	(8 774 735)	2 630 889	10 165 624	(7 639 735)	2 525 889
Handelsname	7 664 909	(7 664 909)	-	7 664 909	(7 664 909)	-
Sagteware	1 200 000	(1 200 000)	-	1 200 000	(1 200 000)	-
Totaal	**20 270 533**	**(17 639 644)**	**2 630 889**	**19 030 533**	**(16 504 644)**	**2 525 889**

Maatskappy	2018			2017		
	Koste	**Opgehoopte amortisasie**	**Drawaarde**	**Koste**	**Opgehoopte amortisasie**	**Drawaarde**
Kliënteverhoudings	5 675 000	(4 284 111)	1 390 889	5 675 000	(3 149 111)	2 525 889

Rekonsiliasie van ontasbare bates - Groep - 2018

	Beginsaldo	**Aankope**	**Amortisasie**	**Totaal**
Kliënteverhoudings	2 525 889	1 240 000	(1 135 000)	2 630 889

Rekonsiliasie van ontasbare bates - Groep - 2017

	Beginsaldo	**Amortisasie**	**Totaal**
Kliënteverhoudings	3 660 889	(1 135 000)	2 525 889

Rekonsiliasie van ontasbare bates - Maatskappy - 2018

	Beginsaldo	**Amortisasie**	**Totaal**
Kliënteverhoudings	2 525 889	(1 135 000)	1 390 889

Rekonsiliasie van ontasbare bates - Maatskappy - 2017

	Beginsaldo	**Amortisasie**	**Totaal**
Kliënteverhoudings	3 660 889	(1 135 000)	2 525 889

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

9. Beleggings in filiale

Naam van maatskappy	% aandeel-houding 2018	% aandeel-houding 2017	Drabedrag 2018	Drabedrag 2017
Oos Vrystaat Kunsmis Eiendoms Beperk	51.00 %	51.00 %	10 200 000	10 200 000
OVK Rekenaardienste Eiendoms Beperk	100.00 %	100.00 %	100	100
Van Lill Woolbuyers Eiendoms Beperk	100.00 %	100.00 %	120	120
Oos Kaap Boerdery en Graanhandelaars Eiendoms Beperk	100.00 %	100.00 %	8	8
OVK Eiendomme Eiendoms Beperk	100.00 %	100.00 %	120	120
Blue Crane Fibre Eiendoms Beperk	100.00 %	100.00 %	100	100
OVK Lesotho Eiendoms Beperk	80.00 %	- %	800 000	-
Matla Energy Eiendoms Beperk	74.00 %	- %	740	-
			11 001 188	10 200 448

Die netto resultate van die filiale word ten volle verantwoord in die finansiële state van die Groep.

Die nie-beherende belang vir die periode is R339 516 (2017: R1 338 325), waarvan R253 958 (2017: R1 338 325) toegeskryf is aan Oos Vrystaat Kunsmis Eiendoms Beperk, 'n verlies van R122 200 (2017: R0) toegeskryf is aan OVK Lesotho Eiendoms Beperk en R207 758 (2017: R0) toegeskryf is aan Matla Energy Eiendoms Beperk. Die nie-beherende belang is nie wesenlik vir die groep nie.

10. Belegging in gesamentlike beheerde ondernemings

Groep

	% aandeel-houding 2018	% aandeel-houding 2017	Drabedrag 2018	Drabedrag 2017
Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk	49.00 %	49.00 %	1 945 535	1 239 750
Orange River Popcorn Eiendoms Beperk	50.00 %	50.00 %	1 984 553	1 906 631
Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk	49.00 %	49.00 %	111 082	(84 087)
			4 041 170	3 062 294

Maatskappy

	% aandeel-houding 2018	% aandeel-houding 2017	Drabedrag 2018	Drabedrag 2017
Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk	49.00 %	49.00 %	59	59
Orange River Popcorn Eiendoms Beperk	50.00 %	50.00 %	60	60
Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk	49.00 %	49.00 %	490	490
			609	609

a) Belange in gesamentlike ondernemings

Die uitgereikte aandelekapitaal van die gesamentlike ondernemings sowel as die belang wat die groep daarin hou, is onveranderd teenoor die vorige jaar, tensy anders aangedui.

Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk

Die groep hou 'n belang van 49% in Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk. Die groep het die belang gedurende 2005 met die oprigting van die maatskappy verkry.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

10. Belegging in gesamentlike beheerde ondernemings (vervolg)

Orange River Popcorn Eiendoms Beperk

Die groep hou 'n belang van 50% in Orange River Popcorn Eiendoms Beperk. Die groep het die belang op 1 Julie 2004 verkry. Orange River Popcorn Eiendoms Beperk is op 6 Maart 2003 geïnkorporeer.

Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk

Die groep hou 'n belang van 49% in Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk. Die groep het die belang gedurende 2017 met die oprigting van die maatskappy verkry.

b) Hoofdoelstellings en aard van besigheid

Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk

Agent vir koop en verkoop van vesel en veselprodukte. Die maatskappy is in Suid-Afrika bedrywig.

Orange River Popcorn Eiendoms Beperk

Aankoop, verpakking en verkoop van springmielies. Die maatskappy is in Suid-Afrika bedrywig.

Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk

Agent vir koop en verkoop van vesel en veselprodukte. Die maatskappy is in Lesotho bedrywig.

c) Verpligtinge en voorwaardelike aanspreeklikhede met betrekking tot gesamentlike ondernemings

Daar is geen verpligtinge en voorwaardelike aanspreeklikhede met betrekking tot die groep se belang in die gesamentlike ondernemings nie.

d) Finansiële inligting van binnelandse gesamentlike beheerde ondernemings

Finansiële stand van binnelandse gesamentlike beheerde ondernemings

	2018 R	2017 R
Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk		
Niebedryfsbates		
Nie finansiële bates	13 780	16 251
Finansiële bates	95 534	75 168
Bedryfsbates		
Kontant en kontantekwivalente	-	309 032
Ander bedryfsbates	9 857 153	8 388 071
Bedryfslaste		
Handels- en ander krediteure	5 821 941	6 241 474
Ander finansiële laste	174 048	16 946
Ekwiteit	2 530 102	2 530 102
Rekonsiliasie van ekwiteit met die gekonsolideerde drabedrae		
Opening netto bates	2 530 102	1 836 802
Wins vir die jaar	1 988 387	1 218 300
Dividend verklaar	(548 010)	(525 000)
Sluitings netto bates	3 970 479	2 530 102
Belang van die groep in die bogenoemde ekwiteit, gegrond op sy aandeelhouding in entiteite	1 945 476	1 239 691
Kosprys van belegging	59	59
Drabedrag van belegging	**1 945 535**	**1 239 750**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

10. Belegging in gesamentlike beheerde ondernemings (vervolg)

		2018 R		2017 R
Finansiële prestasie van binnelandse gesamentlike beheerde ondernemings				
Inkomste		4 898 776		3 683 366
Verdienste voor rente, belasting, waardevermindering en amortisasie		2 610 138		1 586 171
Waardevermindering		(2 471)		(2 917)
Finansieringsinkomste		203 938		184 408
Finansieringskoste		(49 956)		(25 320)
Voorbelastingwins		2 761 649		1 742 342
Belasting		(773 262)		(524 042)
Wins vir die jaar		1 988 387		1 218 300
Rekonsiliasie van opsommende finansiële inligting				
Wins vir die jaar		1 988 387		1 218 300
Wins vir tydperk wat belang besit word		1 988 387		1 218 300
Aangepaste wins		-		-
% Belang in gesamentlike beheerde onderneming	49%		49%	
Bedrag van belang		974 310		596 967
Orange River Popcorn Eiendoms Beperk				
Niebedryfsbates				
Nie finansiële bates		-		1 770
Bedryfsbates				
Kontant en kontantekwivalente		1 585 414		780 045
Ander bedryfsbates		28 497 266		16 772 652
Niebedryfslaste				
Uitgesteldebelasting-aanspreeklikhede		4 389		-
Finansiële laste		-		588 644
Bedryfslaste				
Handels- en ander krediteure		1 493 118		4 806 045
Ander finansiële laste		24 259 296		7 989 744
Ekwiteit		4 325 877		4 170 034
Rekonsiliasie van ekwiteit met die gekonsolideerde drabedrae				
Voorverkrygings winste		359 686		359 686
Na verkrygings winste - Opening balans		3 810 347		3 371 426
Wins vir die jaar - na belang verkry		155 844		438 922
Sluitings netto bates		4 325 877		4 170 034
Belang van die groep in die bogenoemde ekwiteit, gegrond op sy aandeelhouding in entiteite		1 984 493		1 906 571
Kosprys van belegging		60		60
Drabedrag van belegging		**1 984 553**		**1 906 631**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

10. Belegging in gesamentlike beheerde ondernemings (vervolg)

		2018 R		2017 R
Finansiële prestasie van binnelandse gesamentlike beheerde ondernemings				
Inkomste		112 383 165		116 789 669
Verdienste voor rente, belasting, waardevermindering en amortisasie		2 842 944		2 195 180
Finansieringsinkomste		-		96
Finansieringskoste		(2 626 494)		(1 585 662)
Voorbelastingwins		216 450		609 614
Belasting		(60 606)		(170 692)
Wins vir die jaar		155 844		438 922
Rekonsiliasie van opsommende finansiële inligting				
Wins vir die jaar		155 844		438 922
Wins vir tydperk wat belang besit word		155 844		438 922
Aangepaste wins		155 844		438 922
% Belang in gesamentlike beheerde onderneming	50%		50%	
Bedrag van belang		77 922		219 461
Vorige jaar aanpassing inbring		-		1 005
Bedrag van belang huidige jaar		77 922		220 466
Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk				
Niebedryfsbates				
Finansiële bates		7 795		57 535
Bedryfsbates				
Kontant en kontantekwivalente		948 510		637 979
Ander bedryfsbates		2 186 698		649 111
Bedryfslaste				
Handels- en ander krediteure		2 833 279		1 102 361
Ander finansiële laste		83 028		413 871
Ekwiteit		226 696		(171 607)
Rekonsiliasie van ekwiteit met die gekonsolideerde drabedrae				
Uitreik van aandele		1 000		1 000
Openingsbalans		(172 607)		-
Wins (verlies) vir die jaar		398 303		(172 607)
Sluitings netto bates		226 696		(171 607)
Belang van die groep in die bogenoemde ekwiteit, gegrond op sy aandeelhouding in entiteite		110 592		(84 577)
Kosprys van belegging		490		490
Drabedrag van belegging		**111 082**		**(84 087)**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

10. Belegging in gesamentlike beheerde ondernemings (vervolg)

	2018 R	2017 R
Finansiële prestasie van buitelandse gesamentlike beheerde ondernemings		
Inkomste	2 099 490	1 852 691
Verdienste voor rente, belasting, waardevermindering en amortisasie	587 569	(296 522)
Finansieringsinkomste	118 919	95 812
Finansieringskoste	(175 418)	(29 432)
Voorbelastingwins	531 070	(230 142)
Belasting	(132 768)	57 535
Wins (verlies) vir die jaar	398 302	(172 607)
Rekonsiliasie van opsommende finansiële inligting		
Wins (verlies) vir die jaar	398 302	(172 607)
Wins (verlies) vir tydperk wat belang besit word	398 302	(172 607)
Aangepaste wins	-	-
% Belang in gesamentlike beheerde onderneming	49%	49%
Bedrag van belang	195 168	(84 577)

11. Belegging in geassosieerde

Groep	% aandeel-houding 2018	% aandeel-houding 2017	Drabedrag 2018	Drabedrag 2017
VGK Beleggings Eiendoms Beperk	44.11 %	44.11 %	3 021 169	2 810 009

Maatskappy	% aandeel-houding 2018	% aandeel-houding 2017	Drabedrag 2018	Drabedrag 2017
VGK Beleggings Eiendoms Beperk	44.11 %	44.11 %	141 643	141 643

a) Belange in geassosieerde maatskappy

Die uitgereikte aandelekapitaal van die geassosieerde maatskappy sowel as die belang wat die groep daarin hou, is onveranderd teenoor die vorige jaar, tensy anders aangedui.

VGK Beleggings Eiendoms Beperk

Die groep hou 'n belang van 44.11% in VGK Beleggings Eiendoms Beperk. Die groep het 'n belang van 25% verkry gedurende 2005. Die belang hier verhoog na 32.78% gedurende 2007, na 39.44% in 2014 en na 44.11% in 2016. Daar is geen gekwoteerde markprys beskikbaar vir VGK Beleggings Eiendoms Beperk se aandele nie.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

11. Belegging in geassosieerde (vervolg)

b) Hoofdoelstellings en aard van besigheid

VGK Beleggings Eiendoms Beperk

Verhuring van eiendom. Die maatskappy is in Suid-Afrika bedrywig.

c) Finansiële inligting van binnelandse geassosieerde maatskappy

	2018 R	2017 R
VGK Beleggings Eiendoms Beperk		
Niebedryfsbates		
Nie finansiële bates	20 106 956	16 567 571
Finansiële bates	5 000	5 000
Bedryfsbates		
Kontant en kontantekwivalente	1 605 266	4 439 367
Ander bedryfsbates	62 971	27 382
Niebedryfslaste		
Uitgesteldebelasting-aanspreeklikhede	2 686 238	2 627 146
Bedryfslaste		
Handels- en ander krediteure	389 399	137 538
Ander finansiële laste	-	48 792
Ekwiteit	18 704 556	18 225 844
Rekonsiliasie van ekwiteit met die gekonsolideerde drabedrae		
Voorverkrygings winste	4 377 994	4 377 994
Na verkrygings winste - Opening balans	13 847 850	12 027 322
Wins vir die jaar - na belang verkry	478 712	1 820 528
Dividend verklaar		
Sluitings netto bates	18 704 556	18 225 844
Rekeningkundige beleid verandering	(2 428 112)	(2 428 112)
Aangepaste sluitingsbalans	16 276 444	15 797 732
Belang van die groep in die bogenoemde ekwiteit, gegrond op sy aandeelhouding in entiteite	2 879 526	2 668 366
Kosprys van belegging	141 643	141 643
Drabedrag van belegging	3 021 169	2 810 009
Finansiële prestasie van binnelandse geassosieerde maatskappy		
Inkomste	2 440 871	2 103 770
Verdienste voor rente, belasting, waardevermindering en amortisasie	488 506	824 815
Waardervermindering en amortisasie	(3 732)	(4 552)
Finansieringsinkomste	171 005	350 261
Herwaardasie aanpassing	-	1 250 000
Finansieringskoste	(3 714)	(2 122)
Voorbelastingwins	652 065	2 418 402
Belasting	(173 353)	(597 874)
Wins vir die jaar	478 712	1 820 528

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

11. Belegging in geassosieerde (vervolg)

	2018 R	2017 R
Rekonsiliasie van opsommende finansiële inligting		
Wins vir die jaar	478 712	1 820 528
Wins vir tydperk wat belang besit word	478 712	1 820 528
Rekeningkundige beleid aanpassing	-	(970 000)
Aangepaste wins	478 712	850 528
% Belang in geassosieerde	44.11%	44.11%
Bedrag van belang	211 160	375 168
Vorige jaar aanpassing inbring	-	3 532
Bedrag van belang huidige jaar	211 160	378 700

12. Ander finansiële bates

Teen billike waarde deur wins of verlies				
Produk afgeleide finansiële instrument	7 901 040	8 915 481	7 901 040	8 915 481
Ekwiteitsbelegging				
Genoteerde en ongenoteerde aandele	127 213	127 272	127 213	127 272
Totale ander finansiële bates	**8 028 253**	**9 042 753**	**8 028 253**	**9 042 753**
Niebedryfsbates				
Ekwiteitsbelegging	127 213	127 272	127 213	127 272
Bedryfsbates				
Teen billike waarde deur wins of verlies	7 901 040	8 915 481	7 901 040	8 915 481
	8 028 253	**9 042 753**	**8 028 253**	**9 042 753**

Billikewaarde inligting

Ongenoteerde beleggings wat nie 'n gekwoteerde prys in 'n aktiewe mark het nie, en waarvan die billike waarde nie betroubaar gemeet kan word nie, word teen kosprys gemeet.

Die maksimum blootstelling aan kredietrisiko op die verslagdoeningsdatum is gelyk aan die billike waarde van ekwiteitsbeleggings.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

13. Uitgesteldebelasting

Uitgesteldebelastingbate(las)

Uitgesteldebelastingbate	3 605 318	1 357 462	3 343 089	-
Uitgesteldebelastinglas	(17 327 607)	(17 466 934)	-	(1 750 744)
	(13 722 289)	**(16 109 472)**	**3 343 089**	**(1 750 744)**

Rekonsiliasie van uitgesteldebelastingbate(las)

Aan begin van die jaar	(16 109 472)	(14 180 231)	(1 750 744)	1 018 000
Voorsiening vir waardedaling in debiteure	350 065	(619 250)	318 762	(618 253)
Slystasie toelae	(2 746 946)	(2 369 772)	(2 308 988)	(2 267 792)
Huurkooptoelae	832 909	1 250 995	832 909	1 250 995
Voorsiening vir uitgawes	5 988 132	(1 709 704)	5 993 848	(1 710 074)
Voorsiening vir werknemersvoordele	(60 925)	418 785	257 302	416 891
Billike waarde reserwe	-	159 489	-	159 489
Intergroep voorraad	7 872	-	-	-
Aangeslane verlies	(378 524)	88 586	-	-
Billike waarde aanpassing	(1 605 400)	851 630	-	-
	(13 722 289)	**(16 109 472)**	**3 343 089**	**(1 750 744)**

Uitgesteldebelastingbate(las)

Versnelde kapitaalkortings vir belastingdoeleindes	(6 595 717)	(4 167 535)	(5 717 806)	(3 727 581)
Tydelike verskille weens voorsienings	14 098 417	8 139 955	13 815 104	7 563 955
Huurkooptoelae	(4 754 209)	(5 587 118)	(4 754 209)	(5 587 118)
Billike waarde reserwe	(1 394 051)	211 348	-	-
Belastingverlies beskikbaar om af te speel teen toekomstige belasbare inkomste	476 715	855 239	-	-
Intergroep voorraad	7 872	-	-	-
Vorige jaar aanpassings	-	(45)	-	-
Met verkryging van filiaal	(15 561 316)	(15 561 316)	-	-
	(13 722 289)	**(16 109 472)**	**3 343 089**	**(1 750 744)**

Erkenning van uitgesteldebelastingbate

Die entiteit erken die bedrag van 'n uitgesteldebelastingbate op grond van die volgende bewyse wat erkenning ondersteun:

- die benutting van die uitgesteldebelastingbate afhanklik is van toekomstige belasbare winste wat meer is as die winste voortspruitend uit die omswaai van 'n bestaande belasbare tydelike verskil; en
- die entiteit óf in die huidige óf in die vorige tydperk 'n verlies gely het in die belasting jurisdiksie wat op die uitgesteldebelastingbate betrekking het.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

14. Langtermynhuurkope en termynlenings

Billike waarde van huurkope en termynlenings ontvangbaar op jaareinde				
- binne een jaar	152 115 983	169 584 704	152 115 983	169 584 704
- binne twee tot vyf jaar	194 279 224	202 226 084	194 279 224	202 226 084
- na vyf jaar	-	-	-	-
	346 395 207	371 810 788	346 395 207	371 810 788
Minus: onverdiende finansieringsinkomste	(52 126 256)	(55 610 857)	(52 126 256)	(55 610 857)
	294 268 951	**316 199 931**	**294 268 951**	**316 199 931**
Niebedryfsbates	142 152 968	146 615 227	142 152 968	146 615 227
Bedryfsbates ingesluit by debiteure	152 115 983	169 584 704	152 115 983	169 584 704
	294 268 951	**316 199 931**	**294 268 951**	**316 199 931**

Die drawaardes van langtermynhuurkope en termynlenings reflekteer hulle billike waarde.

Huurkope kan oor tydperke langer as 12 maande betaal word. Die onderliggende bates dien as sekuriteit vir die skuld. Die onderskeie rekenings dra rente teen wisselende rentekoerse.

Die gemiddelde effektiewe leningskoers vir huurkope en termynlenings was 11.72% (2017: 11.97%).

Huurkope word as agterstallig beskou wanneer een paaiement agterstallig is of die realiseerbare waarde van die item onder huurkoop minder is as die aflosbare bedrag.

Termynlenings word as agterstallig beskou wanneer een paaiement agterstallig is.

Die ouderdomsontleding van totale huurkope en termynlenings is soos volg:				
Nie agterstallig op balansstaatdatum	272 689 374	289 576 324	272 689 374	289 576 324
Betaalbaar op balansstaatdatum:				
- agterstallig	21 579 577	26 623 607	21 579 577	26 623 607
	294 268 951	**316 199 931**	**294 268 951**	**316 199 931**

Handelsdebiteure, huurkope en termynlenings word gesamentlik getoets vir waardedaling, verwys na nota 19.

15. Ledefondse

Saldo aan die einde van die jaar	17 779	17 779	17 779	17 779
Aanpassing aandeelhouerslening	6 795	-	6 795	-
	24 574	**17 779**	**24 574**	**17 779**
Ledefondse				
Klein Karoo Landbou Beperk	2 046	2 046	2 046	2 046
GWK Beperk	22 528	15 733	22 528	15 733
	24 574	**17 779**	**24 574**	**17 779**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

16. Biologiese bates

Groep	2018			2017		
	Koste/ waardasie	**Billike waarde aanpassing**	**Drawaarde**	**Koste/ waardasie**	**Billike waarde aanpassing**	**Drawaarde**
Skaap	25 802 506	-	25 802 506	20 267 988	-	20 267 988

Maatskappy	2018			2017		
	Koste/ waardasie	**Billike waarde aanpassing**	**Drawaarde**	**Koste/ waardasie**	**Billike waarde aanpassing**	**Drawaarde**
Skaap	25 802 506	-	25 802 506	20 267 988	-	20 267 988

Rekonsiliasie van biologiese bates - Groep - 2018

	Beginsaldo	**Wins op huidige voerkrale**	**Toevoegings**	**Vervreem-dings**	**Totaal**
Skaap	20 267 988	452 276	166 068 826	(160 986 584)	25 802 506

Rekonsiliasie van biologiese bates - Groep - 2017

	Beginsaldo	**Verlies op huidige voerkrale**	**Toevoegings**	**Vervreem-dings**	**Totaal**
Bees	25 301 113	-	-	(25 301 113)	-
Skaap	25 786 187	(395 602)	151 416 413	(156 539 010)	20 267 988
	51 087 300	**(395 602)**	**151 416 413**	**(181 840 123)**	**20 267 988**

Rekonsiliasie van biologiese bates - Maatskappy - 2018

	Beginsaldo	**Wins op huidige voerkrale**	**Toevoegings**	**Vervreem-dings**	**Totaal**
Skaap	20 267 988	452 276	166 068 826	(160 986 584)	25 802 506

Rekonsiliasie van biologiese bates - Maatskappy - 2017

	Beginsaldo	**Verlies op huidige voerkrale**	**Toevoegings**	**Vervreem-dings**	**Totaal**
Bees	25 301 113	-	-	(25 301 113)	-
Skaap	25 786 187	(395 602)	151 416 413	(156 539 010)	20 267 988
	51 087 300	**(395 602)**	**151 416 413**	**(181 840 123)**	**20 267 988**

Risikobestuurstrategie verwant aan landbou-aktiwiteite

Vraag en aanbod risiko:

Die maatskappy is blootgestel aan risiko wat ontstaan uit skommelinge in die prys van vee, voer en vleis.
Die maatskappy bestuur die risiko deur die handhawing van die volumes van vee in die voerkrale en dus die uitskakeling van die risiko van die prysskommelinge oor die tydperk van 12 maande.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

16. Biologiese bates (vervolg)

Klimaat- en ander risiko's:

Die voerkrale is blootgestel aan die risiko van skade weens siektes en ander natuurlike kragte.
Die maatskappy het prosesse in plek gestel op die monitering en beperk hierdie risiko's. Die maatskappy is nie verseker teen natuurlike rampe nie.

Regulatoriese- en omgewingsrisiko:

Die slag van lewende hawe is onderhewig aan die wette en regulasies van die slag van lewendehawe bedryf.
Die maatskappy het prosesse in plek wat gemik is op die monitering en die beperking van die risiko's insluitend gereelde gesondheidsinspeksies.

Meting van billike waarde van biologiese bates:

a. Billike waarde hiërargie
Die maatskappy het voerkraalaktiwiteite. Lewendehawe in die voerkrale hou op om 'n biologiese bate te wees op die punt wat dit geslag word.
Die billike waarde meting vir vee van R25 802 506 (2017: R20 267 988) is gekategoriseer as vlak 3 billike waarde gebaseer op die insette tot die waardasietegnieke wat gebruik word.
'n Vlak 3 billike waarde word bepaal deur onwaarneembare insette.

b. Vlak 3 billike waarde
Die volgende tabel toon 'n rekonsiliasie van die openingsaldo's en die eindsaldo's vir vlak 3 billike waardes.

Openingsaldo	20 267 988	51 087 300	20 267 988	51 087 300
Aankope	166 068 826	151 416 413	166 068 826	151 416 413
Lewendehawe geslag	(160 986 584)	(181 840 123)	(160 986 584)	(181 840 123)
Wins (verlies) op huidige kraal	452 276	(395 602)	452 276	(395 602)
Sluitingsaldo	**25 802 506**	**20 267 988**	**25 802 506**	**20 267 988**

c. Waardasietegniek en beduidende onwaarneembare insette:
Die volgende tabel toon die waardasietegnieke gebruik in die meet van billike waardes, sowel as die beduidende onwaarneembare insette gebruik.

Tipe	Waardasietegniek	Wesenlike onwaarneembare insette	Onderlinge verwantskappe tussen sleutel onwaarneembare insette en billike waardasiemeting
Lewendehawe (Skape)	Mark vergelykingstegniek is gebruik. Die waardasie model is gebaseer op die inkomste wat gegenereer word deur die slag, na inagneming van die gewig, graad, ras en uitslagpersentasie.	Beduidende insette verkry, sluit in: - Beraamde geweegde gemiddelde uitslagpersentasie tussen 42% en 47%; en beraamde slagverkoopprys geweegde gemiddeld van R72 / kg (skape); en beraamde uitslag gewig per eenheid van 21,00 kg (skape).	Die beraamde billike waarde sal verhoog / (afneem) indien: - Die beraamde slag-verkoopprys hoër / (laer); en - Die beraamde uitslagpersentasie hoër / (laer); en - Die beraamde gemiddelde gewig hoër / (laer) is.

d. Sensitiwiteits analise
Indien die biologiese bate R1 per kg en 1 kg meer uitslag sal dit 'n effek van R1 489 209 op die waardasie hê. Indien die biologiese bate R1 per kg en 1 kg minder uitslag sal dit 'n effek van R1 457 183 op die waardasie hê.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

17. Voorraad

Maalbedryf	61 355 896	43 501 226	61 355 896	43 501 226
Handelsvoorraad	322 049 235	317 353 704	302 351 049	312 763 356
Graanvoorraad teen billike waarde	286 836 842	162 625 044	286 836 842	162 625 044
Vesel en abattoir	19 739 440	29 509 812	17 522 790	23 528 418
	689 981 413	**552 989 786**	**668 066 577**	**542 418 044**
Billike waarde van graanvoorraad				
Billike waarde met tweedevlak-insetdata gemeet	286 836 842	162 625 044	286 836 842	162 625 044

Die billikewaarde-aanpassings van graanvoorraad word as 'n afsonderlike item by ander winste en verliese ingesluit en dienooreenkomstig in aantekening 33 geopenbaar.

18. Lenings aan (vanaf) groepmaatskappye

Filiale, geassosieerdes en gesamentlike beheerde ondernemings

Oos Vrystaat Kunsmis Eiendoms Beperk	-	-	5 802 109	4 211 072
OVK Rekenaardienste Eiendoms Beperk (Aandele Transaksie)	-	-	76 413 266	76 083 559
OVK Rekenaardienste Eiendoms Beperk	-	-	(324 956)	(191 131)
Oos Kaap Boerdery en Graanhandelaars Eiendoms Beperk	-	-	(249 680)	2 736 360
Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk	(8 724 771)	(5 863 064)	(8 724 771)	(5 863 064)
OVK Eiendomme Eiendoms Beperk	-	-	2 835 899	1 861 815
Blue Crane Fibre Eiendoms Beperk	-	-	7 603 677	5 891 095
Van Lill Woolbuyers Eiendoms Beperk	-	-	2 798 590	1 461 563
Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk	(2 019 998)	414 381	(2 019 998)	414 381
Matla Energy Eiendoms Beperk	-	-	9 176 060	-
OVK Empowerment Eiendoms Beperk	(10 602)	-	(10 602)	-
OVK Beherend Eiendoms Beperk	1 070	-	1 070	-
OVK Lesotho Eiendoms Beperk	-	-	599 290	-
OVK Empowerment Eiendoms Beperk	260	-	-	-
	(10 754 041)	**(5 448 683)**	**93 899 954**	**86 605 650**

Die lening aan Oos Vrystaat Kunsmis Eiendoms Beperk verdien rente teen primakoers minus 0.50% en vanaf die maatskappy dra rente teen primakoers minus 2.00% en het geen terugbetalingsvoorwaardes nie.

Die lening aan/vanaf OVK Rekenaardienste Eiendoms Beperk dra rente teen primakoers minus 2.00% en het geen terugbetalingsvoorwaardes nie.

Die lening aan/vanaf Oos Kaap Boerdery en Graanhandelaars Eiendoms Beperk dra rente teen primakoers minus 2.00% en het geen terugbetalingsvoorwaardes nie.

Die lening aan Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk verdien rente teen primakoers minus 0.50% en vanaf die maatskappy dra rente teen primakoers minus 2.00% en het geen terugbetalingsvoorwaardes nie.

Die lening aan/vanaf OVK Eiendomme Eiendoms Beperk dra rente teen primakoers minus 2.00% en het geen terugbetalingsvoorwaardes nie.

Die lening aan/vanaf Blue Crane Fibre Eiendoms Beperk dra rente teen primakoers minus 2.00% en het geen terugbetalingsvoorwaardes nie.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

18. Lenings aan (vanaf) groepmaatskappye (vervolg)

Die lening aan/vanaf Van Lill Woolbuyers Eiendoms Beperk dra rente teen primakoers minus 2.00% en het geen terugbetalingsvoorwaardes nie.

Die lening aan Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk verdien rente teen primakoers minus 0.50% en vanaf die maatskappy dra rente teen primakoers minus 2.00% en het geen terugbetalingsvoorwaardes nie.

Die lening aan Matla Energy Eiendoms Beperk verdien rente teen primakoers minus 0.50% en vanaf die maatskappy dra rente teen primakoers minus 2.00% en het geen terugbetalingsvoorwaardes nie.

Die lening aan OVK Empowerment Eiendoms Beperk verdien rente teen primakoers minus 0.50% en vanaf die maatskappy dra rente teen primakoers minus 2.00% en het geen terugbetalingsvoorwaardes nie.

Die lening aan OVK Lesotho Eiendoms Beperk verdien rente teen primakoers minus 0.50% en vanaf die maatskappy dra rente teen primakoers minus 2.00% en het geen terugbetalingsvoorwaardes nie.

Bedryfsbates	1 330	414 381	105 229 961	92 659 845
Bedryfslaste	(10 755 371)	(5 863 064)	(11 330 007)	(6 054 195)
	(10 754 041)	**(5 448 683)**	**93 899 954**	**86 605 650**

19. Handels- en ander debiteure

Handelsdebiteure	1 459 481 334	1 412 344 691	1 451 613 447	1 402 437 727
Voorsiening vir slegte skuld	(26 129 384)	(24 462 409)	(25 980 325)	(24 462 409)
BTW ontvangbaar	27 781 985	15 218 893	26 135 199	14 531 357
Ander debiteure	17 007 232	4 477 450	16 932 297	4 442 453
Safex deposito deur Oos Kaap Boerdery en Graanhandelaars Eiendoms Beperk	21 731 534	23 749 482	21 731 534	23 749 482
	1 499 872 701	**1 431 328 107**	**1 490 432 152**	**1 420 698 610**

Die drawaarde van handelsdebiteure reflekteer hulle billike waarde.

Handels - en ander debiteure ten opsigte van verwante partye word in nota 50 geopenbaar.

Agterstallige handels- en ander debiteure

Agterstallige rekenings word as sodanig geklassifiseer wanneer seisoenale rekenings nie op die betaaldatum betaal word nie.

Die ouderdomsontleding van agterstallige handelsdebiteure is soos volg:

- tussen 21 en 60 dae	22 097 496	23 972 253	22 097 496	23 972 253
- tussen 60 en 90 dae	5 461 838	952 147	5 461 838	952 147
- meer as 90 dae	37 344 802	41 976 717	37 195 743	41 976 717
	64 904 136	**66 901 117**	**64 755 077**	**66 901 117**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

19. Handels- en ander debiteure (vervolg)

Handels- en ander debiteure met moontlike waardedaling

Op 28 Februarie 2018 het handels- en ander debiteure ten bedrae van R34 411 207 (2017: R 40 180 305) moontlike aanduiders van waardedaling getoon. (Ingesluit in ouderdomsontleding van agterstallige bedrae).

Die bedrag van die voorsiening op 28 Februarie 2018 was R26 129 384 (2017: R 24 462 409).

Die ouderdomsontleding van die debiteure met moontlike aanduiders van waardedaling is soos volg:

- tussen 30 en 60 dae	8 340 519	8 188 591	8 340 519	8 188 591
- tussen 60 en 90 dae	5 614 840	6 072 465	5 614 840	6 072 465
- meer as 90 dae	20 455 848	25 919 249	20 306 789	25 919 249
	34 411 207	**40 180 305**	**34 262 148**	**40 180 305**

Rekonsiliasie van waardedalingsvoorsiening vir handels- en ander debiteure

Openingsaldo	24 462 409	27 411 222	24 462 409	27 406 473
Voorsiening/(terugskrywing) vir waardedaling	1 666 975	(2 948 813)	1 517 916	(2 944 064)
	26 129 384	**24 462 409**	**25 980 325**	**24 462 409**

Die maksimum blootstelling aan kredietrisiko op die verslagdoeningsdatum is die billike waarde van elke leningsklas wat hierbo genoem word, minus sekuriteite gehou deur OVK.

Die maatskappy het nie 'n wesenlike konsentrasie van kredietrisiko nie weens die wye verspeiding van debiteure.

Die maatskappy het beleid in plek om te verseker dat verkope van produkte en dienste slegs aan kliënte gedoen word met 'n toepaslike kredietgeskiedenis. Bestuur glo dat kredietrisiko inherent in handelsdebiteure is en het voldoende voorsiening vir die waardedaling van handelsdebiteure getref.

20. Kontant en kontantekwivalente

Kontant en kontantekwivalente bestaan uit:

SAFEX marge rekening	166 475	2 733 326	-	-
Bank en kontant	78 727 076	25 118 202	64 364 835	21 050 186
Bankoortrekking	(968 090 067)	(928 739 808)	(968 090 067)	(928 739 808)
	(889 196 516)	**(900 888 280)**	**(903 725 232)**	**(907 689 622)**
Bedryfsbates	78 893 551	27 851 528	64 364 835	21 050 186
Bedryfslaste	(968 090 067)	(928 739 808)	(968 090 067)	(928 739 808)
	(889 196 516)	**(900 888 280)**	**(903 725 232)**	**(907 689 622)**

Kredietgehalte van kontant by bank en korttermyndeposito's, kontant voorhande uitgesluit

Die kredietgehalte van kontant by die bank en korttermyndeposito's, kontant voorhande uitgesluit, kan geëvalueer word met verwysing na eksterne kredietgraderings (indien beskikbaar) of na historiese inligting oor teenpartywanbetalingskoerse:

Kredietgradering (Moody's rating)				
AA+	-	(169 076 978)	-	(169 076 978)
Baa3 - Moontlike afgradering	(889 570 056)	(735 990 495)	(904 081 317)	(738 825 520)
	(889 570 056)	**(905 067 473)**	**(904 081 317)**	**(907 902 498)**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

20. Kontant en kontantekwivalente (vervolg)

Landbank

Die lening by Landbank is afgelos in die huidige finansiële jaar.

ABSA Bank

Sekuriteite

Sessie van alle debiteure.
Algemene notariële verbande vir R200 000 000 oor handelsvoorraad en graanvoorraad.
Eerste dekkingsverband vir R50 000 000 oor Erf 814, Swartkops, Port Elizabeth.
Eerste dekkingsverband van R40 000 000 oor Clocolan eiendom.
Sessie deur die lener van 'n korttermynversekeringspolis vir 'n bedrag van nie minder nie as die vervangingswaarde van handelsvoorraad, graanvoorraad en vaste eiendom soos hierbo genoem.

21. Aandelekapitaal

Gemagtig				
59 013 515 gewone aandele van R1 elk	59 013 515	59 013 515	59 013 515	59 013 515
42 295 705 aflosbare pariwaarde voorkeuraandele van 1 sent elk	422 957	422 957	422 957	422 957
	59 436 472	**59 436 472**	**59 436 472**	**59 436 472**
5 000 000 Klas B aandele				
Uitgereik				
59 013 515 gewone aandele van R1 elk	59 013 515	59 013 515	59 013 515	59 013 515
1 430 221 Klas B aandele	18 773 464	20 777 889	18 773 464	20 777 889
Aandelepremie	24 940	24 940	24 940	24 940
	77 811 919	**79 816 344**	**77 811 919**	**79 816 344**

5 156 230 gewone aandele van Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk word gehou deur OVK Rekenaardienste Eiendoms Beperk.

22. Langtermynlenings

Absa Bank	-	790 723	-	790 723
Aflossing van langtermynlening				
- binne een jaar	-	790 723	-	790 723

Die lening dra rente teen 'n koers van prima minus 2% en is terugbetaalbaar in maandelikse paaiemente oor 'n termyn van 5 jaar.

Die drawaarde van langtermynlenings reflekteer die billike waarde.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R
23. Lenings vanaf aandeelhouers				
Aandeelhouerslening A Die lening bestaan uit fondse wat aan rekeninghouers toegeken is ten opsigte van die lojaliteitskema van OVK en waarmee daar nog nie OVK aandele vir die rekeninghouer aangekoop is nie. Geen renteverpligtinge is van toepassing op hierdie lening nie.	(7 712 470)	(613 462)	(7 712 470)	(613 462)
Aandeelhouerslening B en C Die lening bestaan uit bedrae wat voorheen van lede gevorder was op sekere landbouprodukte wat aan die voormalige koöperasie gelewer was en rente op die lening gekapitaliseer. Geen renteverpligting heers op hierdie lening nie, maar die direksie het besluit om rente teen 'n markverwante rentekoers van bankprima minus 2.50% per jaar te verklaar.	(1 040 320)	(1 090 174)	(1 040 320)	(1 090 174)
Aandeelhouerslening D Geen renteverpligting heers op hierdie lening nie, maar die direksie het besluit om rente teen 'n markverwante rentekoers van bankprima minus 2.50% per jaar te verklaar.	(8 833 616)	(8 355 222)	(8 833 616)	(8 355 222)
Aandeelhouerslening E Die lening bestaan uit die balans van die ledebelange- en ledeheffingsfonds wat op 1 Julie 2004 by Karoo Oranje Landbou Beperk oorgeneem is, na terugbetalings/aflossings sedertdien. Geen renteverpligting heers op hierdie lening nie, maar die direksie het besluit om rente teen 'n markverwante rentekoers van bankprima minus 2.50% per jaar te verklaar.	(2 169 929)	(2 417 013)	(2 169 929)	(2 417 013)
Aandeelhouerslening F en Afwagtingsrekening Die aandeelhouerslening F bestaan uit lenings verkry by aandeelhouers en is terugbetaalbaar met 'n 14 dae kennisgewingstydperk. Rente word verdien teen bankprima minus 2.50% per jaar.	(180 808 452)	(149 200 947)	(180 808 452)	(149 200 947)
	(200 564 787)	**(161 676 818)**	**(200 564 787)**	**(161 676 818)**

Die aandeelhouerslenings is terugbetaalbaar op aanvraag. Die lenings dien as sekuriteit vir bedrae verskuldig aan die maatskappy.

Billike waarde van lenings aan en vanaf aandeelhouers

Korttermynlenings	186 114 640	150 442 872	186 114 640	150 442 872
Finansieringskoste	14 450 147	11 233 946	14 450 147	11 233 946
	200 564 787	**161 676 818**	**200 564 787**	**161 676 818**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

24. Handels- en ander krediteure

Handelskrediteure	386 671 048	346 101 118	377 737 608	344 918 896
BTW betaalbaar	429 529	501 678	-	-
Voorsienings	58 554 086	39 246 843	58 544 579	40 235 048
Ander betaalbare rekeninge	22 213 368	24 159 829	21 304 773	21 452 878
	467 868 031	**410 009 468**	**457 586 960**	**406 606 822**

Handels - en ander krediteure ten opsigte van verwante partye word in nota 50 geopenbaar.

25. Werknemersvoordele verskuldig

Rekonsiliasie van werknemersvoordele verskuldig - Groep - 2018

	Beginsaldo	Uitgawe	Voorsiening	Totaal
Werknemersvoordele	28 359 216	(18 465 782)	40 476 073	50 369 507

Rekonsiliasie van werknemersvoordele verskuldig - Groep - 2017

	Beginsaldo	Uitgawe	Voorsiening	Totaal
Werknemersvoordele	33 236 639	(19 691 693)	14 814 270	28 359 216

Rekonsiliasie van werknemersvoordele verskuldig - Maatskappy - 2018

	Beginsaldo	Uitgawe	Voorsiening	Totaal
Werknemersvoordele	27 014 097	(17 393 095)	39 718 655	49 339 657

Rekonsiliasie van werknemersvoordele verskuldig - Maatskappy - 2017

	Beginsaldo	Uitgawe	Voorsiening	Totaal
Werknemersvoordele	31 632 632	(20 136 395)	15 517 860	27 014 097

Werknemersvoordele verskuldig bestaan uit die volgende bedrae:

Bonus	1 902 930	1 379 057	1 874 856	1 375 828
Verlof	15 731 879	15 208 558	15 281 657	14 861 749
Winsdeling	32 734 698	11 771 601	32 183 144	10 776 520
	50 369 507	**28 359 216**	**49 339 657**	**27 014 097**

Werknemersvoordele verskuldig is voorsien vir aansporingsvergoeding in ooreenstemming met 'n formele aansporingsvergoedingskema sowel as die monetêre waarde van verskuldigde verlof wat nie op jaareinde deur werknemers geneem is nie, sowel as bonusse gespaar deur personeel.

26. Ander finansiële aanspreeklikhede

Teen billike waarde deur wins of verlies				
Produk afgeleide finansiële instrument	17 241 042	51 639 274	17 241 042	51 639 274
Bedryfslaste				
Billike waarde deur wins of verlies	17 241 042	51 639 274	17 241 042	51 639 274

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

27. Afgeleide finansiële instrumente en skansinligting

Die volgende inligting het betrekking op afgeleide finansiële instrumente wat by ander finansiële bates (aantekening 12) en ander finansiële laste (aantekening 26) ingesluit is.

Groep

	2018		2017	
	Bates	**Laste**	**Bates**	**Laste**
SAFEX - Billike waarde skanse	7 901 040	17 241 042	8 915 481	51 639 274
	7 901 040	**17 241 042**	**8 915 481**	**51 639 274**
Nie-bedryfsdeel	-	-	-	-
Bedryfsdeel	7 901 040	17 241 042	8 915 481	51 639 274

Maatskappy

	2018		2017	
	Bates	**Laste**	**Bates**	**Laste**
SAFEX - Billike waarde skanse	7 901 040	17 241 042	8 915 481	51 639 274
Nie-bedryfsdeel	-	-	-	-
Bedryfsdeel	7 901 040	17 241 042	8 915 481	51 639 274

Afgeleide finansiële instrumente word as 'n bedryfsbate of -las geklassifiseer. Die volle billike waarde van 'n afgeleide skansinstrument word as 'n niebedryfsbate of -las geklassifiseer indien die oorblywende tydperk tot vervaldatum van die verskanste item meer as 12 maande is en as 'n bedryfsbate of -las indien die tydperk tot vervaldatum van die verskanste item minder as 12 maande is.

28. Inkomste

Verkoop van goedere	4 126 592 072	3 898 468 795	4 100 290 221	3 785 402 384
Lojaliteitskema - agterskot	(23 896 395)	(14 994 892)	(23 896 395)	(14 994 892)
Kortingverdeling	(2 200 000)	(3 812 012)	-	-
	4 100 495 677	**3 879 661 891**	**4 076 393 826**	**3 770 407 492**
Die bedrag voortspruitend uit verkoop van goedere en dienste wat by inkomste ingesluit is, is soos volg:				
Handel, brandstofverspreiding, motors en meganisasie	3 164 097 233	2 927 355 595	3 189 191 736	2 933 035 517
Lewendehawe, vesel en abattoir	531 906 934	446 303 152	513 480 618	433 033 967
Kliëntefinansiering	234 375 275	208 457 881	234 375 275	208 457 881
Nywerhede	172 028 054	290 759 111	139 455 808	186 116 863
Versekeringspremies	20 125 266	20 298 714	20 125 266	20 298 714
Hoofkantoor	4 059 310	5 294 342	3 661 518	4 459 442
Lojaliteitskema - agterskot	(23 896 395)	(14 994 892)	(23 896 395)	(14 994 892)
Kortingverdeling	(2 200 000)	(3 812 012)	-	-
	4 100 495 677	**3 879 661 891**	**4 076 393 826**	**3 770 407 492**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R
29. Ander inkomste				
Administrasie- en bestuursgelde ontvang	4 490 318	5 824 574	5 424 842	6 510 926
Kommissie ontvang	40 468 916	28 997 085	40 468 916	28 997 085
Buitelandse valuta wins	1 938 000	-	1 938 000	-
Huurinkomste	3 823 215	3 443 396	3 823 215	3 443 396
Verhalings	807 456	2 089 320	807 456	2 089 320
Dividende ontvang	16 181	72 870	4 784 706	2 330 120
Ander inkomste	30 111 965	29 736 443	29 909 538	29 510 256
Graaninkomste	56 982 130	48 590 711	56 982 130	48 590 711
Lojaliteitskema - agterskot	(5 345 423)	(3 871 243)	(5 345 423)	(3 871 243)
Vraggeld verhaal	36 013 918	8 952 448	36 013 918	8 952 448
Voorsiening vir slegte skuld	-	2 948 813	-	2 944 064
Wins met winskoop aankoop	1 240 000	-	-	-
Wins met verkoop van bates	1 004 891	578 120	992 185	576 088
	171 551 567	**127 362 537**	**175 799 483**	**130 073 171**
30. Bedryfswins				
Vergoeding buiten aan werknemers vir:				
Konsultasie	1 714 196	1 047 768	1 634 344	1 047 768
Wins met verkoop van eiendom, aanleg en toerusting	(1 004 891)	(578 120)	(992 185)	(576 088)
Buitelandse valuta (wins) of verlies	(1 938 000)	-	(1 938 000)	-
Wins met verkoop van niebedryfsbates gehou vir verkoop en netto bates van verkoopsgroepe	-	(732 856)	-	-
Amortisasie op ontasbare bates	1 135 000	1 135 000	1 135 000	1 135 000
Waardevermindering op eiendom, aanleg en toerusting en beleggingseiendom	33 192 195	34 881 509	31 316 911	33 099 547
Werknemerskostes	356 419 148	308 733 162	347 300 811	301 007 440
31. Uitgawes volgens aard				
Verandering in voorraad: voltooide goedere en werk in proses	(134 558 505)	272 890 843	(123 215 411)	270 072 361
Verkrygings van voorraad	3 593 556 566	2 970 797 067	3 561 991 792	2 884 184 245
Verspreidingskoste	42 363 288	41 141 539	41 792 762	40 470 452
Bedryfshuurbetalings	4 335 752	3 288 378	3 478 735	2 919 284
Advertensies	6 706 128	6 513 616	6 496 790	6 142 636
Waardevermindering, amortisasie en waardedaling	34 327 195	36 016 509	32 451 911	34 234 547
Werknemerkoste	356 419 148	308 733 162	347 300 811	301 007 440
Slegte skulde afgeskryf	5 157 539	4 790 904	5 149 005	4 790 904
Bedryfskoste	61 702 529	60 808 468	56 483 594	55 631 581
Ander uitgawes	92 525 051	78 592 239	115 766 790	81 085 791
Totale koste van verkope, verspreidings- en administratiewe uitgawes	**4 062 534 691**	**3 783 572 725**	**4 047 696 779**	**3 680 539 241**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R
32. Beleggingsinkomste				
Rente-inkomste				
Bank	315 893	426 631	244 966	376 861
SARS	1 041	11 928	-	-
Verhaal met graan	339 040	177 746	339 040	177 746
Rente vanaf groepmaatskappye	225 334	-	8 530 933	7 946 116
Ander rente	1 367 484	3 109 150	1 093 111	2 477 477
	2 248 792	**3 725 455**	**10 208 050**	**10 978 200**
33. Graan bruto wins ingesluit billike waarde bewegings				
Omset (Nie ingesluit by maatskappy omset)	1 555 029 276	1 944 248 302	1 555 029 276	1 944 248 302
Koste van verkope (Nie ingesluit by maatskappy koste van verkope)	(1 525 483 548)	(1 919 334 498)	(1 525 483 548)	(1 919 334 498)
Bruto wins	29 545 728	24 913 804	29 545 728	24 913 804
Billike waarde aanpassing op graanvoorraad (eie graan)	28 787 086	(7 250 066)	28 787 086	(7 250 066)
Billike waarde wins/verlies op graanverkope	(18 702 096)	(10 877 916)	(18 702 096)	(10 877 916)
SAFEX variasiemarge	72 990 550	101 570 295	72 990 550	101 570 295
Billike waarde aanpassing - Afgeleide instrumente	(14 561 116)	(42 330 338)	(14 561 116)	(42 330 338)
Graan bruto wins ingesluit billike waarde bewegings	**98 060 152**	**66 025 779**	**98 060 152**	**66 025 779**
34. Rente betaal				
Rente betaal aan groepmaatskappye	436 890	86 906	447 449	86 906
Aandeelhouers	14 450 147	11 233 946	14 450 147	11 233 946
Netto finansieringkoste	63 966 656	96 191 561	63 965 166	95 988 879
	78 853 693	**107 512 413**	**78 862 762**	**107 309 731**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

35. Belasting

Belangrikste komponente van die belastinguitgawe

Lopend				
Plaaslik inkomstebelasting - huidige tydperk	71 577 814	52 634 979	69 247 185	50 645 445
Plaaslik inkomstebelasting - erken in lopende belasting vir vorige tydperke	-	178 241	-	140 224
	71 577 814	**52 813 220**	**69 247 185**	**50 785 669**
Uitgestel				
Skep en omswaai van tydelike verskille	(2 379 312)	2 088 736	(5 093 834)	2 928 239
	69 198 502	**54 901 956**	**64 153 351**	**53 713 908**

Rekonsiliasie van die belastinguitgawes

Rekonsiliasie van toepaslike belastingkoers en gemiddelde effektiewe belastingkoers.

Toepaslike belastingkoers	28.00 %	28.00 %	28.00 %	28.00 %
Permanente verskille	(0.58)%	1.02 %	(0.63)%	0.40 %
Verskil - vaste bates uitgestelde belasting	- %	- %	0.08 %	(0.15)%
Konsolidasie aanpassing op wins	1.64 %	(0.02)%	- %	- %
Vorige jaar aanpassing	0.10 %	(0.06)%	- %	0.07 %
Uitgestelde belasting nie erken	0.61 %	- %	- %	- %
	29.77 %	**28.94 %**	**27.45 %**	**28.32 %**

36. Ander omvattende inkomste

Komponente van ander omvattende inkomste - Groep - 2017

	Bruto	Belasting	Kapitaalwins-belasting	Netto
Aanpassing van finansiële bates - geklassifiseer as ekwiteitsbelegging				
Billike waarde aanpassing	125 901	(28 202)	(157 539)	(59 840)

Komponente van ander omvattende inkomste - Maatskappy - 2017

	Bruto	Belasting	Kapitaalwins-belasting	Netto
Aanpassing van finansiële bates - geklassifiseer as ekwiteitsbelegging				
Billike waarde aanpassing	125 901	(28 202)	(157 539)	(59 840)

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R
37. Kontant gegenereer deur bedrywighede				
Wins voor belasting	232 426 365	189 694 343	233 901 970	189 635 670
Aanpassings vir:				
Waardevermindering en amortisasie	34 020 382	35 681 950	32 145 098	33 899 988
Verlies (wins) met verkoop van bates	1 004 891	(578 120)	(992 185)	(576 088)
Dividende ontvang	(16 181)	(72 870)	(4 784 706)	(2 330 120)
Rente ontvang	(145 904 876)	(157 459 920)	(153 864 133)	(164 712 664)
Rente betaal	78 853 693	107 512 414	78 862 762	107 309 732
Nie kontant items	417 576	-	-	-
Wins met winskoop aankoop	(1 240 000)	-	-	-
Winsdeel vanaf geassosieerde	(211 160)	(757 399)	-	-
Winsdeel vanaf gesamentlike onderneming	(978 876)	(354 157)	-	-
Voorsiening vir waardedaling debiteure	(1 666 975)	(2 948 813)	1 517 916	(2 944 064)
Veranderings in bedryfskapitaal:				
Voorraad	(129 678 652)	272 890 844	(125 648 533)	270 072 360
Handels- en ander debiteure	(66 877 619)	(81 459 080)	(71 251 459)	(80 803 722)
Beweging in voorsienings	21 852 851	(4 877 423)	22 325 560	(4 618 535)
Biologiese bates	(5 534 518)	30 819 312	(5 534 518)	30 819 312
Handels- en ander krediteure	57 858 557	(255 499 243)	50 980 137	(257 098 257)
Afgeleide finansiële instrumente	(33 383 791)	129 445 875	(33 383 791)	129 445 885
Verandering in langtermynhuurkope en termynlenings	4 462 259	37 178 744	4 462 259	37 178 744
	45 403 926	**299 216 457**	**28 736 377**	**285 278 241**
38. Belasting betaal				
Saldo aan begin van die jaar	(4 547 897)	3 784 524	(5 197 778)	3 703 772
Lopendebelasting vir die jaar in die inkomstestaat erken	(71 577 814)	(52 813 220)	(69 247 185)	(50 785 669)
Kapitaalwinsbelasting op ekwiteitsbelegging	-	-	-	(345 274)
Saldo aan einde van die jaar	9 969 864	4 547 897	9 561 801	5 197 778
	(66 155 847)	**(44 480 799)**	**(64 883 162)**	**(42 229 393)**
39. Dividende betaal				
Dividende	(33 077 109)	(30 891 765)	(36 292 397)	(33 419 955)
40. Ouditeursvergoeding				
Fooie	1 915 992	1 823 988	1 797 143	1 690 160

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

41. Direkteurs- en voorgeskrewe amptenare vergoeding

Uitvoerend

2018

	Korttermyn vergoeding	Winsdeling	Verlof uitbetaling	Pensioen betaal	Uitgawes	Totaal
Vir dienste as amptenare	**12 355 205**	**906 468**	**188 594**	**787 526**	**429 271**	**14 667 064**

2017

	Korttermyn vergoeding	Winsdeling	Pensioen betaal	Uitgawes	Totaal
Vir dienste as amptenare	**11 540 808**	**2 396 622**	**748 925**	**418 829**	**15 105 184**

Nie-uitvoerend

2018

	Korttermyn vergoeding	Uitgawes	Totaal
Vir dienste as direkteure	2 361 265	876 245	3 237 510
Vir dienste as direkteure betaal deur filiale	42 441	27 500	69 941
	2 403 706	**903 745**	**3 307 451**

2017

	Korttermyn vergoeding	Uitgawes	Totaal
Vir dienste as direkteure	2 199 370	915 350	3 114 720
Vir dienste as direkteure betaal deur filiale	23 800	27 176	50 976
	2 223 170	**942 526**	**3 165 696**

42. Verpligtinge

Gemagtigde kapitaalbesteding

• Goedgekeur, maar nie gekontrakteer	64 078 234	41 094 418	62 428 234	41 094 418

Bedryfshuurbetalings verteenwoordig huurgeld wat deur die maatskappy vir sekere van sy eiendom en kantoortoerusting betaalbaar is. Geen voorwaardelike huur is betaalbaar nie.

43. Gebeure na verslagdoeningsdatum

Geen wesenlike gebeure het na die datum van die staat van finansiële stand plaasgevind, wat openbaarmaking in die finansiële state vereis.

44. Voorwaardelike aanspreeklikhede

Waarborge uitgereik	22 545 685	23 276 249	22 545 685	23 276 249

Waarborge is namens die groep uitgereik aan die Registrateur van Versekeringswese en Eskom.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

45. Besigheidsamevoeging

Op 26 Februarie 2018 het die groep die bates van Trek in Toyota oorgekoop. Die groep het ook die personeel met hulle verwante verpligtinge oorgeneem.

'n Aankoopprys toekenning is uitgevoer op die besigheidsamevoeging wat in die finansiële jaar plaasgevind het.

Die volgende tabel illustreer die teenprestasie betaal en netto bates wat gedurende die jaar verkry is. Alle bates en laste word teen billike waarde op die datum van verkryging gemeet.

Billike waarde bates verkry en laste oorgeneem

Bates onder R7 000	417 576	-	-	-
Eiendom, aanleg en toerusting	413 416	-	-	-
Ontasbare bates	1 240 000	-	-	-
Voorraad	7 312 976	-	-	-
Opgelope verlof	(157 440)	-	-	-
Totale identifiseerbare bates	9 226 528	-	-	-
Wins met winskoop aankoop	(1 240 000)	-	-	-
	7 986 528	-	-	-

Die sleutel waarneembare insette wat in die koopprys toekenning ingesluit word, word beskou as die risikovrye koers, die onwaarneembare insette is die nuttige lewe en die GGKK. Die sensitiwiteit hieronder toon die verandering in die billike waarde van die geïdentifiseerde ontasbare batewaarde sou enige van die sleutelinsette wesenlik verander.

Sensitiwiteitsanalise

	Verhoog	Afname
Waarneembare insette: Risikovrye koers styging van 0.5%		
Klienteverhoudings	(17 448)	17 448
Onwaarneembare insette: Afloskoers: 2.5% verandering in afloskoers van kliente		
Klienteverhoudings	(15 002)	20 810
GGKK: 'n verandering van 0.5%		
Klienteverhoudings	(17 220)	17 588

46. Finansiële bates volgens kategorie

Die rekeningkundige beleid vir finansiële instrumente is op die onderstaande lynitems toegepas.

Groep - 2018

	Geamortiseerde koste	Billike waarde deur wins of verlies	Ekwiteitsbelegging	Totaal
Ekwiteitsbelegging	-	-	127 213	127 213
Ledefondse	24 574	-	-	24 574
Langtermynhuurkope en termynlenings	142 152 968	-	-	142 152 968
Handelsdebiteure	1 433 351 950	-	-	1 433 351 950
Kontant en kontantekwivalente	78 893 551	-	-	78 893 551
Produk afgeleide instrumente	-	7 901 040	-	7 901 040
Lening aan groepmaatskappye	1 330	-	-	1 330
	1 654 424 373	**7 901 040**	**127 213**	**1 662 452 626**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

46. Finansiële bates volgens kategorie (vervolg)

Groep - 2017

	Geamorti-seerde koste	Billike waarde deur wins of verlies	Ekwiteits-belegging	Totaal
Ekwiteitsbelegging	-	-	127 272	127 272
Ledefondse	17 779	-	-	17 779
Langtermynhuurkope en termynlenings	146 615 227	-	-	146 615 227
Handelsdebiteure	1 387 882 281	-	-	1 387 882 281
Kontant en kontantekwivalente	27 851 528	-	-	27 851 528
Produk afgeleide instrumente	-	8 915 481	-	8 915 481
Lening aan groepmaatskappye	414 381	-	-	414 381
	1 562 781 196	**8 915 481**	**127 272**	**1 571 823 949**

Maatskappy - 2018

	Geamorti-seerde koste	Billike waarde deur wins of verlies	Ekwiteits-belegging	Totaal
Ekwiteitsbelegging	-	-	127 213	127 213
Ledefondse	24 574	-	-	24 574
Langtermynhuurkope en termynlenings	142 152 968	-	-	142 152 968
Handelsdebiteure	1 425 633 122	-	-	1 425 633 122
Kontant en kontantekwivalente	64 364 835	-	-	64 364 835
Produk afgeleide instrumente	-	7 901 040	-	7 901 040
Lening aan groepmaatskappye	105 229 961	-	-	105 229 961
	1 737 405 460	**7 901 040**	**127 213**	**1 745 433 713**

Maatskappy - 2017

	Geamorti-seerde koste	Billike waarde deur wins of verlies	Ekwiteits-belegging	Totaal
Ekwiteitsbelegging	-	-	127 272	127 272
Ledefondse	17 779	-	-	17 779
Langtermynhuurkope en termynlenings	146 615 227	-	-	146 615 227
Handelsdebiteure	1 377 975 318	-	-	1 377 975 318
Kontant en kontantekwivalente	21 050 186	-	-	21 050 186
Produk afgeleide instrumente	-	8 915 481	-	8 915 481
Lening aan groepmaatskappye	92 659 845	-	-	92 659 845
	1 638 318 355	**8 915 481**	**127 272**	**1 647 361 108**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

47. Finansiële laste volgens kategorie

Die rekeningkundige beleid vir finansiële instrumente is op die onderstaande lynitems toegepas.

Groep - 2018

	Geamorti-seerde koste	Billike waarde deur wins of verlies	Totaal
Lenings vanaf groepmaatskappye	10 755 371	-	10 755 371
Lenings vanaf aandeelhouers	200 564 787	-	200 564 787
Produk afgeleide instrument	-	17 241 042	17 241 042
Werknemervoordele verskuldig	50 369 507	-	50 369 507
Handelskrediteure	386 671 048	-	386 671 048
Bankoortrekking	968 090 067	-	968 090 067
	1 616 450 780	**17 241 042**	**1 633 691 822**

Groep - 2017

	Geamorti-seerde koste	Billike waarde deur wins of verlies	Totaal
Lenings vanaf groepmaatskappye	5 863 064	-	5 863 064
Lenings vanaf aandeelhouers	161 676 818	-	161 676 818
Langtermynlening	790 723	-	790 723
Produk afgeleide instrument	-	51 639 274	51 639 274
Werknemervoordele verskuldig	28 359 216	-	28 359 216
Handelskrediteure	346 101 118	-	346 101 118
Bankoortrekking	928 739 808	-	928 739 808
	1 471 530 747	**51 639 274**	**1 523 170 021**

Maatskappy - 2018

	Geamorti-seerde koste	Billike waarde deur wins of verlies	Totaal
Lenings vanaf groepmaatskappye	11 330 007	-	11 330 007
Lenings vanaf aandeelhouers	200 564 787	-	200 564 787
Produk afgeleide instrument	-	17 241 042	17 241 042
Werknemervoordele verskuldig	49 339 657	-	49 339 657
Handelskrediteure	377 737 608	-	377 737 608
Bankoortrekking	968 090 067	-	968 090 067
	1 607 062 126	**17 241 042**	**1 624 303 168**

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

47. Finansiële laste volgens kategorie (vervolg)

Maatskappy - 2017

	Geamorti-seerde koste	Billike waarde deur wins of verlies	Totaal
Lenings vanaf groepmaatskappye	6 054 195	-	6 054 195
Lenings vanaf aandeelhouers	161 676 878	-	161 676 878
Langtermynlening	790 723	-	790 723
Produk afgeleide instrument	-	51 639 274	51 639 274
Werknemervoordele verskuldig	27 014 097	-	27 014 097
Handelskrediteure en ander krediteure	344 918 896	-	344 918 896
Bankoortrekking	928 739 808	-	928 739 808
	1 469 194 597	**51 639 274**	**1 520 833 871**

48. Verdienste per gewone aandeel

Verdienste per aandeel is bereken deur die netto wins na belasting te deel deur die geweegde gemiddelde uitgereikte aandele vir die jaar.

Netto wins na belasting	163 227 863	134 792 386	169 748 619	135 921 761
Geweegde gemiddelde aantal uitgereikte aandele	53 463 351	53 950 412	59 013 515	59 013 515
	Sent	Sent	Sent	Sent
Verdienste per aandeel voor rente aan aandeelhouers	307.0	251.6	289.2	231.9
Verdienste per aandeel na rente aan aandeelhouers	305.3	249.8	287.6	230.3

49. Wesensverdienste per gewone aandeel

Rekonsiliasie tussen verdienste en wesensverdienste

Netto wins na belasting	163 227 863	134 792 386	169 748 619	135 921 761
Netto wins met verkoop van eiendom, aanleg en toerusting	(1 004 891)	(578 120)	(992 185)	(576 088)
Wins met winskoop aankoop	(1 240 000)	-	-	-
	160 982 972	**134 214 266**	**168 756 434**	**135 345 673**

	Sent	Sent	Sent	Sent
Verdienste per aandeel voor rente aan aandeelhouers	302.8	250.5	287.5	230.9
Verdienste per aandeel na rente aan aandeelhouers	301.1	248.8	285.9	229.4

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

50. Verwante partye

Verhoudings	
Houermaatskappy	Oos Vrystaat Kaap Beherend Eiendoms Beperk
Filiale	Sien aantekening 9
Gesamentlik beheerde ondernemings	Sien aantekening 10
Geassosieerdes	Sien aantekening 11
Verwante entiteit	OVK Empowerment Eiendoms Beperk

Verwante party saldo's

Leningsrekening - Verskuldig (aan) deur verwante partye				
OVK Beherend Eiendoms Beperk	(193 542)	(194 612)	(193 542)	(194 612)
OVK Rekenaardienste Eiendoms Beperk (aandele)	-	-	76 413 266	76 083 559
OVK Rekenaardienste Eiendoms Beperk	-	-	(324 956)	(191 131)
Oos Kaap Boerdery en Graanhandelaars Eiendoms Beperk	-	-	(249 680)	2 736 360
Oos Vrystaat Kunsmis Eiendoms Beperk	-	-	5 802 109	4 211 072
OVK Eiendomme Eiendoms Beperk	-	-	2 835 899	1 861 815
Blue Crane Fibre Eiendoms Beperk	-	-	7 603 677	5 891 095
Matla Energy Eiendoms Beperk	-	-	9 176 060	-
OVK Lesotho Eiendoms Beperk	-	-	599 290	-
Van Lill Woolbuyers Eiendoms Beperk	-	-	2 798 590	1 461 563
Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk	(8 724 771)	(5 863 064)	(8 724 771)	(5 863 064)
Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk	(2 019 998)	414 381	(2 019 998)	414 381
OVK Empowerment Eiendoms Beperk	(10 602)	-	(10 602)	-
OVK Empowerment Eiendoms Beperk	260	-	-	-
Bedrae ingesluit by handelsdebiteure (handelskrediteure) ten opsigte van verwante partye				
Orange River Popcorn Eiendoms Beperk	24 259 296	7 874 273	24 259 296	7 874 273
Van Lill Woolbuyers Eiendoms Beperk	-	-	85 601	95 920
Direkteure	92 959 471	107 262 759	92 959 471	107 262 759
SAFEX deposito deur Oos Kaap Boerdery en Graanhandelaars Eiendoms Beperk	-	-	21 731 534	23 749 482
Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk	(47 753)	(47 728)	(47 753)	(47 728)
OVK Eiendomme Eiendoms Beperk	-	-	36 502	10 685
VGK Beleggings Eiendoms Beperk	(1 360 247)	(3 545 528)	(1 360 247)	(3 545 528)
Oos Vrystaat Kunsmis Eiendoms Beperk	-	-	5 164 398	173 971
Oos Vrystaat Kunsmis Eiendoms Beperk	-	-	(3 047 287)	(4 804 429)
Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk	(108 729)	-	(108 729)	-

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R
50. Verwante partye (vervolg)				
Verwantepartytransaksies				
Rente betaal aan (ontvang van) verwante partye				
Direkteure	(9 369 371)	(9 526 384)	(9 369 371)	(9 526 384)
OVK Rekenaardienste Eiendoms Beperk	-	-	(6 424 619)	(5 849 955)
Oos Kaap Boerdery en Graanhandelaars Eiendoms Beperk	-	-	(32 058)	(30 504)
Oos Vrystaat Kunsmis Eiendoms Beperk	-	-	(697 304)	(731 013)
OVK Eiendomme Eiendoms Beperk	-	-	(338 808)	(295 515)
Van Lill Woolbuyers Eiendoms Beperk	-	-	(268 587)	(157 152)
Blue Crane Fibre Eiendoms Beperk	-	-	(439 824)	(462 948)
Orange River Popcorn Eiendoms Beperk	(2 626 494)	(1 571 951)	(2 626 494)	(1 571 951)
Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk	143 890	20 832	143 890	20 832
Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk	(69 983)	66 074	(96 875)	66 074
OVK Lesotho Eiendoms Beperk	-	-	(62 564)	-
VGK Beleggings Eiendoms Beperk	164 542	345 259	164 542	345 259
Matla Energy Eiendoms Beperk	-	-	(7 340)	-
Verkrygings van (verkope aan) verwante partye				
OVK Rekenaardienste Eiendoms Beperk	-	-	2 705 560	3 211 576
Blue Crane Fibre Eiendoms Beperk	-	-	(451 443)	(410 047)
OVK Eiendomme Eiendoms Beperk	-	-	(401 215)	(345 978)
Oos Vrystaat Kunsmis Eiendoms Beperk	-	-	(20 882 708)	(1 355 293)
Oos Vrystaat Kunsmis Eiendoms Beperk	-	-	82 751 915	77 019 014
Verkope aan direkteure	(163 849 617)	(152 993 265)	(163 849 617)	(152 993 265)
Aankope vanaf direkteure	168 683 074	185 670 312	168 683 074	185 670 312
Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk	(1 327 456)	(1 684 193)	(1 327 456)	(1 684 193)
Van Lill Woolbuyers Eiendoms Beperk	-	-	(2 516 150)	(3 568 604)
OVK Lesotho Eiendoms Beperk	-	-	(3 738 285)	-
Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk	(190 958)	(1 486 084)	(190 958)	(1 486 084)
Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk	96 170	-	96 170	-
Bestuursfooi en ander koste verhaal van verwante partye				
Orange River Popcorn Eiendoms Beperk	(2 500 000)	(4 000 000)	(2 500 000)	(4 000 000)
Blue Crane Fibre Eiendoms Beperk	-	-	(186 240)	(154 920)
OVK Eiendomme Eiendoms Beperk	-	-	300 000	240 000
Oos Vrystaat Kunsmis Eiendoms Beperk	-	-	(360 000)	(240 000)
Sinethemba Mafama Eiendoms Beperk	(218 263)	(198 416)	(218 263)	(198 416)
Van Lill Woolbuyers Eiendoms Beperk	-	-	(328 284)	(291 432)
Poli Ea Thaba Eiendoms Beperk	(156 000)	(117 000)	(156 000)	(117 000)
Oos Kaap Boerdery en Graanhandelaars Eiendoms Beperk	-	-	660 000	637 500
VGK Beleggings Eiendoms Beperk	(54 600)	(75 200)	(54 600)	(75 200)

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

51. Nadiensvoordele

Dit is personeelbeleid dat alle vaste personeel tot 'n pensioen- of voorsorgfonds moet behoort. Die personeel is lede van die OVK Aftreefonds of KOLK Pensioenfonds, of lede van die OVK Voorsorgfonds; CMW Wool and Mohair Provident Fund of MIBCO Provident Fund. Die fondse is geregistreer en word beheer kragtens die Wet op Pensioenfondse, 1956, soos gewysig. Die pensioen- en voorsorgfonds bied voordele aan personeel ingevolge vastebydrae-planne.

Die bydrae van OVK Bedryf Beperk tot nadiensvoordeelplanne vir die jaar was R24 848 591 (2017: R22 179 035). Maatskappy R24 631 422 (2017: R22 016 232).

52. Bedryfsegment-inligting

Bestuur bepaal die bedryfsegmente op grond van die verslae wat deur die direksie gebruik word om strategiese besluite te neem. Die direksie beskou die besigheid vanuit 'n operasionele oogpunt en ontvang verslae met betrekking tot die volgende segmente:

- Handel en brandstof, wat handel dryf in primêre insetmiddels, algemene handelsartikels en die aflewering van diesel
- Meganisasie en motors, wat handel dryf in motors en die verskaffing van dienste, trekkers en implemente
- Graanhantering, -handel en-bemarking, wat insluit die hantering, opberging en verhandeling van graan en afgeleide produkinstrumente
- Kliëntefinansiering, verskaf finansiering asook termynlenings
- Lewende hawe, vesel en abattoir bestaan uit Gariep Abattoir asook OVK se lewende hawe, wol en sybokhaar
- Korporatief en ander wat insluit, versekering en hoofkantoor onkostes
- Nywerhede verskaf koring-; mieliemeel, kunsmis en ander produkte.

'n Ontleding van geografiese segmente word nie verskaf nie, aangesien die groep slegs in Suid-Afrika en Lesotho bedrywighede het. Die bedrygwighede in Lesotho is nie wesenlik tot die groep nie.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

52. Bedryfsegment-inligting (vervolg)

Finansiële inligting met betrekking tot die bedryfsegmente is soos volg: (R'000)

Groep

2018	**Handel en brandstof**	**Meganisasie en motors**	**Graan**	**Kliënte-finansiering**	**Lewende hawe vesel & abattoir**	**Nywerhede**	**Korporatief en ander**	**Totaal**
Totale segmentinkomste vanaf eksterne kliënte	2 695 396	492 952	-	234 375	528 940	148 945	(113)	4 100 495
Bruto wins	245 300	40 505	-	149 736	15 651	38 950	172 238	662 380
Graaninkomste (netto van korting)	-	-	51 637	-	-	-	-	51 637
Rente ontvang	4	-	33	-	85	182	1 945	2 249
Rente betaal	-	-	-	-	-	-	(78 854)	(78 854)
Graan bruto wins ingesluit billike waarde bewegings	-	-	98 060	-	-	-	-	98 060
Waardevermindering	(6 416)	(1 719)	(7 390)	(70)	(7 641)	(5 528)	(5 563)	(34 327)
Segment uitgawes	(132 913)	(41 720)	(88 556)	(112 198)	52 734	(46 861)	(220 578)	(590 092)
Rapporteerbare segment wins	105 975	(2 934)	53 784	37 468	60 829	(13 257)	(130 812)	111 053
Ander inkomste	-	1 240	6	-	(1 828)	(347)	120 843	119 914
Winsdeel vanaf geassosieerde	-	-	-	-	-	-	211	211
Winsdeel vanaf gesamentlike onderneming	-	-	-	-	-	-	1 247	1 247
Wins voor belasting	105 975	(1 694)	53 790	37 468	59 001	(13 604)	(8 511)	232 425
Belasting	8	-	(156)	-	(2 125)	(217)	(66 707)	(69 197)
Netto wins vir die jaar	**105 983**	**(1 694)**	**53 634**	**37 468**	**56 876**	**(13 821)**	**(75 218)**	**163 228**
Totale bates	490 260	136 609	323 680	1 536 196	210 300	124 034	(54 988)	2 766 091
Totale laste	167 176	30 498	113 357	9 680	142 405	17 370	4 624	485 110

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

52. Bedryfsegment-inligting (vervolg)

Groep

2017	Handel en brandstof	Meganisasie en motors	Graan	Kliënte-finansiering	Lewende hawe vesel & abattoir	Nywerhede	Korporatief en ander	Totaal
Totale segmentinkomste vanaf eksterne kliënte	2 458 096	474 939	-	208 458	446 303	286 947	4 918	3 879 661
Bruto wins	228 757	40 213	-	158 892	13 653	43 598	150 861	635 974
Graaninkomste (netto van korting)	-	-	44 720	-	-	-	-	44 720
Rente ontvang	-	-	29	-	213	32	3 452	3 726
Rente betaal	-	-	-	-	(42)	(149)	(107 321)	(107 512)
Graan bruto wins ingesluit billike waarde bewegings	-	-	66 026	-	-	-	-	66 026
Waardevermindering	(6 870)	(1 663)	(7 833)	(69)	(7 737)	(6 531)	(5 314)	(36 017)
Segment uitgawes	(121 462)	(40 351)	(72 815)	(120 130)	23 231	(45 541)	(123 908)	(500 976)
Rapporteerbare segment wins	100 425	(1 801)	30 127	38 693	29 318	(8 591)	(82 230)	105 941
Ander inkomste	-	-	638	-	233	-	81 772	82 643
Winsdeel vanaf geassosieerde	-	-	-	-	-	-	379	379
Winsdeel vanaf gesamentlike onderneming	-	-	-	-	-	-	733	733
Wins voor belasting	100 425	(1 801)	30 765	38 693	29 551	(8 591)	654	189 696
Belasting	-	-	(152)	-	(856)	(1 081)	(52 813)	(54 902)
Netto wins vir die jaar	**100 425**	**(1 801)**	**30 613**	**38 693**	**28 695**	**(9 672)**	**(52 159)**	**134 794**
Totale bates	466 614	128 277	211 585	1 455 007	243 176	108 497	(50 441)	2 562 715
Totale laste	142 892	27 609	164 666	12 118	94 873	11 265	9 017	462 440

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

52. Bedryfsegment-inligting (vervolg)

Maatskappy

2018	Handel en brandstof	Meganisasie en motors	Graan	Kliënte-finansiering	Lewende hawe vesel & abattoir	Nywerhede	Korporatief en ander	Totaal
Totale segmentinkomste vanaf eksterne kliënte	2 696 267	492 924	-	234 375	513 481	139 456	(110)	4 076 393
Bruto wins	245 031	40 485	-	149 736	192	30 063	172 110	637 617
Graaninkomste (netto van korting)	-	-	51 637	-	-	-	-	51 637
Rente ontvang	-	-	-	-	-	-	10 208	10 208
Rente betaal	-	-	-	-	-	-	(78 863)	(78 863)
Graan bruto wins ingesluit billike waarde bewegings	-	-	98 060	-	-	-	-	98 060
Waardevermindering	(6 365)	(1 719)	(7 390)	(70)	(7 355)	(3 996)	(5 557)	(32 452)
Segment uitgawes	(132 114)	(41 266)	(89 108)	(112 198)	59 365	(41 104)	(220 043)	(576 468)
Rapporteerbare segment wins	106 552	(2 500)	53 199	37 468	52 202	(15 037)	(122 145)	109 739
Ander inkomste	-	-	-	-	-	-	124 162	124 162
Wins voor belasting	106 552	(2 500)	53 199	37 468	52 202	(15 037)	2 017	233 901
Belasting	-	-	-	-	-	-	(64 153)	(64 153)
Netto wins vir die jaar	**106 552**	**(2 500)**	**53 199**	**37 468**	**52 202**	**(15 037)**	**(62 136)**	**169 748**
Totale bates	488 943	126 495	323 268	1 536 196	198 277	84 186	(89 174)	2 668 191
Totale laste	166 645	30 466	113 351	9 680	132 837	14 486	7 369	474 834

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

52. Bedryfsegment-inligting (vervolg)

Maatskappy

2017	Handel en brandstof	Meganisasie en motors	Graan	Kliënte-finansiering	Lewende hawe vesel & abattoir	Nywerhede	Korporatief en ander	Totaal
Totale segmentinkomste vanaf eksterne kliënte	2 458 096	474 939	-	208 458	433 034	186 117	9 763	3 770 407
Bruto wins	228 757	40 213	-	158 892	384	32 349	155 556	616 151
Graaninkomste (netto van korting)	-	-	44 720	-	-	-	-	44 720
Rente ontvang	-	-	-	-	-	-	10 978	10 978
Rente betaal	-	-	-	-	-	-	(107 310)	(107 310)
Graan bruto wins ingesluit billike waarde bewegings	-	-	66 026	-	-	-	-	66 026
Waardevermindering	(6 870)	(1 663)	(7 833)	(69)	(7 474)	(5 015)	(5 311)	(34 235)
Segment uitgawes	(121 462)	(40 351)	(73 359)	(120 130)	28 722	(42 064)	(123 404)	(492 048)
Rapporteerbare segment wins	100 425	(1 801)	29 554	38 693	21 632	(14 730)	(69 491)	104 282
Ander inkomste	-	-	-	-	-	-	85 353	85 353
Wins voor belasting	100 425	(1 801)	29 554	38 693	21 632	(14 730)	15 862	189 635
Belasting	-	-	-	-	-	-	(53 714)	(53 714)
Netto wins vir die jaar	**100 425**	**(1 801)**	**29 554**	**38 693**	**21 632**	**(14 730)**	**(37 852)**	**135 921**
Totale bates	466 614	128 277	187 423	1 455 007	231 867	70 099	(59 896)	2 479 391
Totale laste	142 892	27 609	164 661	12 118	91 529	11 610	8 618	459 037

Verkope tussen segmente vind teen kosprys plaas. Die inkomste vanaf eksterne kliënte wat aan die direksie gerapporteer word, word gemeet op 'n wyse wat konsekwent is met die verkope in die staat van omvattende inkomste.

Die direksie evalueer die prestasie van die segmente op grond van Bruto wins en Netto Wins voor Belasting.

Die bedrae wat aan die direksie verskaf word met betrekking tot totale bates word gemeet op 'n wyse wat konsekwent is met die meting van bates in die staat van finansiële stand. Segmentbates word geallokeer op grond van die bedrywighede van die maatskappy.

Beleggings in aandele (geklassifiseer as ekwiteitsbeleggings of ander finansiële bates gehou teen billike waarde deur wins en verlies) wat deur die maatskappy gehou word, word nie as segmentbates beskou nie.

Aantekeninge tot die Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate

	Groep		Maatskappy	
	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R

52. Bedryfsegment-inligting (vervolg)

Rapporteerbare segmente se bates/laste word soos volg gerekonsilieer met totale bates/laste: (R'000)

Totale bates volgens staat van finansiële posisie				
Segmentbates	2 766 091	2 562 715	2 668 191	2 479 391
Ongeallokeer: Uitgestelde belasting	3 605	1 358	3 343	-
Ongeallokeer: Belegging in filale	-	-	11 001	10 200
Ongeallokeer: Ledefondse	25	18	25	18
Ongeallokeer: Ekwiteitsbelegging	127	127	127	127
Ongeallokeer: Belegging in gesamentlike beheerde ondernemings	4 041	3 062	1	1
Ongeallokeer: Belasting vooruitbetaal	665	661	-	-
Ongeallokeer: Belegging in geassosieerde maatskappy	3 021	2 810	142	142
Ongeallokeer: Lening aan groepmaatskappy	1	414	105 230	92 660
Ongeallokeer: Kontant en kontantekwivalente	78 894	27 852	64 365	21 050
	2 856 470	**2 599 017**	**2 852 425**	**2 603 589**
Total laste volgens staat van finansiële state				
Segmentlaste	485 110	462 440	474 834	459 037
Ongeallokeer: Werknemersvoordele verskuldig	50 370	28 359	49 340	27 014
Ongeallokeer: Lenings vanaf groepmaatskappye	10 755	5 863	11 330	6 054
Ongeallokeer: Aandeelhouerslenings	186 155	154 129	186 155	154 129
Ongeallokeer: Bankoortrekking	968 090	928 740	968 090	928 740
Ongeallokeer: Belasting betaalbaar	10 635	5 209	9 562	5 198
Ongeallokeer: Uitgestelde belasting	17 327	17 467	-	1 751
	1 728 442	**1 602 207**	**1 699 311**	**1 581 923**

Die maatskappy verdien nie meer as 10% van sy totale inkomste vanaf een eksterne kliënt nie.

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)

Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Volledige Inkomstestaat

		Groep		Maatskappy	
	Aan-teke-ninge(e)	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R
Inkomste					
Verkoop van goedere		4 126 592 072	3 898 468 795	4 100 290 221	3 785 402 384
Korting verdeling		(2 200 000)	(3 812 012)	-	-
Lojaliteitskema - agterskot		(23 896 395)	(14 994 892)	(23 896 395)	(14 994 892)
	28	**4 100 495 677**	**3 879 661 891**	**4 076 393 826**	**3 770 407 492**
Koste van verkope					
Beginvoorraad		(552 989 786)	(825 880 630)	(542 418 044)	(812 490 404)
Verkrygings		(3 572 673 858)	(2 970 797 066)	(3 561 991 792)	(2 884 184 244)
Eindvoorraad		687 548 291	552 989 786	665 633 455	542 418 044
		(3 438 115 353)	**(3 243 687 910)**	**(3 438 776 381)**	**(3 154 256 604)**
Bruto wins		**662 380 324**	**635 973 981**	**637 617 445**	**616 150 888**
Ander inkomste					
Administrasie- en bestuurgelde ontvang		4 490 318	5 824 574	5 424 842	6 510 926
Ander inkomste		30 111 965	29 736 443	29 909 538	29 510 256
Buitelandse valuta wins		1 938 000	-	1 938 000	-
Dividende ontvang		16 181	72 870	4 784 706	2 330 120
Graan bruto wins ingesluit billike waarde bewegings	33	98 060 152	66 025 779	98 060 152	66 025 779
Graaninkomste		56 982 130	48 590 711	56 982 130	48 590 711
Huurinkomste		3 823 215	3 443 396	3 823 215	3 443 396
Inkomste uit ekwiteitsverantwoorde beleggings		1 458 561	1 111 556	-	-
Kommissie ontvang		40 468 916	28 997 085	40 468 916	28 997 085
Lojaliteitskema - agterskot		(5 345 423)	(3 871 243)	(5 345 423)	(3 871 243)
Beleggingsinkomste	32	2 248 792	3 725 455	10 208 050	10 978 200
Verhalings		807 456	2 089 320	807 456	2 089 320
Voorsiening vir slegte skuld teruggeskryf		-	2 948 813	-	2 944 064
Vraggeld verhaal		36 013 918	8 952 448	36 013 918	8 952 448
Wins met winskoop aankoop		1 240 000	-	-	-
Wins met verkoop van bates		1 004 891	578 120	992 185	576 088
		273 319 072	**198 225 327**	**284 067 685**	**207 077 150**
Uitgawes (Verwys na bladsy 78)		**(624 419 338)**	**(536 992 552)**	**(608 920 398)**	**(526 282 637)**
Bedryfswins	30	**311 280 058**	**297 206 756**	**312 764 732**	**296 945 401**
Finansieringskoste	34	(78 853 693)	(107 512 414)	(78 862 762)	(107 309 732)
Wins voor belasting		**232 426 365**	**189 694 342**	**233 901 970**	**189 635 669**
Belasting	35	(69 198 502)	(54 901 956)	(64 153 351)	(53 713 908)
Wins vir die jaar		**163 227 863**	**134 792 386**	**169 748 619**	**135 921 761**

Die aanvullende inligting aangebied maak nie deel uit van die finansiële jaarstate nie en is nie geoudit nie

Oos Vrystaat Kaap Bedryf Beperk

(Registrasienommer 1999/004069/06)
Opgesomde Gekonsolideerde Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 28 Februarie 2018

Volledige Inkomstestaat

		Groep		Maatskappy	
	Aan-teke-ninge(e)	2018 R	2017 R	2018 R	2017 R
Bedryfskoste					
Administratiewe uitgawes		15 006 285	18 153 492	15 928 795	18 965 313
Advertensies		6 706 128	6 513 616	6 496 790	6 142 636
Bankkoste		3 303 237	3 215 057	3 007 359	2 944 414
Bedryfskoste		58 273 815	55 128 546	56 483 594	55 631 581
Depresiasie en amortisasie		34 327 195	36 016 509	32 451 911	34 234 547
Herstelwerk en instandhouding		28 130 844	28 676 226	27 253 056	28 035 477
Huur betaal		4 335 752	3 288 378	3 478 735	2 919 284
Ouditeursvergoeding		1 915 992	1 823 988	1 797 143	1 690 160
Regskoste		503 475	2 471 063	488 202	2 471 065
Skenkings en borgskappe		2 983 745	2 258 403	2 941 504	2 221 966
Slegte skulde afgeskryf		5 157 539	4 790 904	5 149 005	4 790 903
Verpakkingsmateriaal		4 319 226	3 984 428	3 885 939	3 984 428
Versekering		10 680 151	10 878 394	10 620 333	10 854 124
Versekeringseis 3de party		8 000 000	-	8 000 000	-
Verspreidingskoste		42 363 288	41 141 539	41 792 762	40 470 452
Voorsiening vir slegte skuld		1 666 975	-	1 517 916	-
Vraggeld		40 326 543	9 918 847	40 326 543	9 918 847
Werknemerkoste		356 419 148	308 733 162	347 300 811	301 007 440
		624 419 338	**536 992 552**	**608 920 398**	**526 282 637**

Die aanvullende inligting aangebied maak nie deel uit van die finansiële jaarstate nie en is nie geoudit nie